

**70 ГОДИНА
УРБАНИСТИЧКОГ
ЗАВОДА БЕОГРАДА**

КЊИГА I: ИСТОРИЈАТ

**70 ГОДИНА УРБАНИСТИЧКОГ
ЗАВОДА БЕОГРАДА**

**КЊИГА I
ИСТОРИЈАТ**

У лето 2016. године Урбанистички завод Београда је посетио ауторски тим за припрему изложбе југословенске архитектуре у Музеју модерне уметности (MoMA) у Њујорку, архитекта Владимир Кулић и историчар Мартино Стирли, са сарадницом Јелицом Јовановић. У потрази за оригиналним архивским плановима и пројектима Београда мали тим архитеката је започео авантуру прикупљања, спашавања и скенирања материјала везаних за историју Завода. У истом периоду се неколико европских културних институција заинтересовало за бруталистичку архитектуру и посебно зграду Урбанистичког завода у Палмотићевој улици, коју су учестало посећивале групе архитеката, историчара и фотографа. Тако су промоција и презентација Урбанистичког завода Београда непланирано започеле најпре у познатим архитектонским галеријама и музејима у свету, да би постале инспирација за озбиљан, амбициозан пројекат обележавања значајног јубилеја, 70 година рада.

Желимо да се захвалимо свим пријатељима и колегама који су нам својим знањем, саветима, ангажовањем, сећањима и сачуваним материјалима помогли да обележимо јубиларну годину и формирамо материјал за изложбу и монографију Урбанистичког завода Београда. Сваки, и најмањи траг који смо добили кроз разговоре, анкете и интервјуе помогао је да сагледамо и истражимо историју Завода. На самом почетку, када смо још увек само наслућивали колики посао је пред нама, извор кључних података и материјала неопходних за мапирање целог поља истраживања смо добили из сачуване архиве Дика Манојловића, својевремено дигитализоване у Урбанистичком заводу, која нам је била од непроцењиве помоћи. Бата Стојков и Браца Ференчак су

нам били пријатељска подршка и усмерење, Цаца Жарић је била наш човек и најбољи лобиста код бивших запослених, Злата и Влада Мацура, прозор у доба ГУП-а 2000 и контакт са историчарима и Мишом Перовићем. Душанка Менегело нас је повезала са Весном Матичевић. Столету Максимовићу смо писали у Бостон, са Браном Јовином причали телефоном, на Ади се понедељком виђали са Љубом Лукићем и екипом пензионера. Своје колекције слика су нам донели Иван Мачек, Марјана Стругар, Гаги Спасојевић, Пеца Лукић, Цаца Жарић Дуле Милановић, који је, у сред селидбе, успео и да нам исприча саобраћајне тајне Завода. Шиме нам је најпре причао, а затим и написао читаву свеску сећања на људе, различите теме и догађаје везане за планирање Београда. Зоран Жегарац нас је усмеравао, Андра Додић подсећао и допуњавао, са Нелетом Мињевићем смо ћаскали о сто тема... Чињеница да су неке колеге дошле у Завод први пут после одласка из фирме или у пензију подигла је овај подухват на виши ниво поверења и одговорности, а нама учинила посебну част.

Све драге колегинице и колеге који су нам помогли да истражимо, упознамо, сложимо, приредимо, и припремимо податке, цртеже, слике и текстове о Урбанистичком заводу деле са нама заслуге за промишљање и преиспитивање прошлости, како бисмо је што боље разумели и спремнији закорачили у будуће, динамичне године урбанизма Београда.

ЈЕДАН ПОГЛЕД НА ИСТОРИЈУ УРБАНИЗМА БЕОГРАДА КРОЗ ИСТОРИЈУ УРБАНИСТИЧКОГ ЗАВОДА БЕОГРАДА 1948-2018

Обележавајући седамдесет година Урбанистичког завода Београда и скоро педесет у згради у Палмотићевој улици, одлучили смо да покушамо да јавности приближимо институцију коју је главни град основао за потребе планирања развоја, уређења и изградње Београда. Више стотина стручњака и сарадника је у тих седам деценија радило на студијама, истраживањима, плановима и пројектима, од којих је велики део реализован, а други, ништа мање значајан, остао „на папиру“ и у архивама.

За покушај писања историје једне институције било је неминовно често доносити одлуке и правити изборе: о критеријумима за селекцију материјала, о углу посматрања опуса Урбанистичког завода, тако да буде структуриран и консеквентан уместо произвољан и необавезан; о пројектима и личностима, о начину повезивања догађаја, идеја и планова у релацији са богатом урбанистичком историјом Београда.

У текстовима Братислава Стојановића и Александра Ђорђевића о првих 30 година након Другог светског рата, две историје - урбанизма Београда и Урбанистичког завода су скоро изједначене. Имајући у виду сложеност и динамику процеса градоградње, промену друштвених и економских амбијената, као и правила урбанистичког и просторног планирања у посматраном временском периоду, ово изједначавање данас не би било примерено. Глобалне и локалне, промене се тичу теоријских и практичних аспеката, планерских парадигми, смисла и значаја планирања за заједнице, градове и просторе, док је постојање градске урбанистичке институције - Урбанистичког завода Београда, заправо једна од ретких константи у тим променама. Због те чињенице, покушали смо да делатност

Урбанистичког завода анализирамо у ширем и динамичном друштвеном, контексту у коме се Завод формирао, развијао се, у коме је планирано и коме се прилагођавао. У односу на тај контекст истраживали смо улогу, структуру и делатност Завода од када је основан до данас. Истовремено смо пратили промене статуса и организације институције, значајне и специфичне планове и студије и велика имена, стручњаке који су на активности Завода у граду и региону радили.

Циљ оваквог приказа је покушај презентовања различитих, широј јавности мање или више познатих чињеница, веза, догађаја, чије ће сагледавање помоћи у разумевању улоге Завода у развоју града некада, данас и његове могуће улоге у будућности.

У складу са оваквим циљевима, на самом почетку смо донели неколико одлука које се односе на методологију и садржај истраживања. Период од седамдесет година нисмо поделили равномерно по декадама, већ по периодима које су обележиле промене статуса Завода. На тај начин смо добили неуједначена поглавља по времену који обрађују али која нам пружају више података о улози Завода у конкретним историјским околностима.

Разлози због којих је неки период детаљније обрађен од другог нису само везани за објективни обим активности Завода, већ зависе од процене његовог утицаја и значаја. Самим тим, неминовно смо у појединим случајевима објективно заменили субјективним, можда и емотивним судом или утиском. Такође, приказ првог периода, до краја седамдесетих година, базирали смо углавном на текстовима објављеним у књигама и периодичи, највише часопису *Урбанизам Београда*

Урбанистичког завода и *Архитектура Урбанизам* који су издавали Савез друштава архитеката и Савез друштава урбаниста Југославије. Осамдесете и деведесете године смо приказали ослањајући се на непосредно искуство, разговоре и сећања колега, литературу и текстове Удружења урбаниста Србије и Београдског универзитета. За период новог века за који постоји ажурна документација користили смо непосредно искуство и билтен *Инфо* Урбанистичког завода Београда.

У сваком поглављу успоставили смо систематичан, јединствен приступ у изношењу чињеница, ставова и утисака у оквиру следећих тема: контекст, институција, планови, активности, личности. На тај начин може се читати улога коју је сваки од ових сегмената имао у формирању Завода, могу се лакше успостављати везе између података из различитих поглавља, а такође и поуздано контролисати врста и обим поменутих и приказаних информација без скретања у дигресије.

Трудили смо се да у што већој мери користимо примарне изворе и чињенице а само у неким деловима податке из већ објављених стручних и научно-критичких текстова. С обзиром на све речено, ни приступ ни резултат овог истраживања није научни, већ пре истраживачки, документациони и стручни преглед.

Резултат до кога смо дошли није ни сасвим објективан ни сасвим потпун, али верујемо да читаоцу може првенствено да пружи добру слику развоја и значаја Урбанистичког завода Београда као институције и личности које су за то заслужне, а у другом плану и развоја урбанистичког планирања града Београда у коме је Завод био један од главних актера. Такође, чињенице, спискови, табеле и прегледи који у овом тексту нису

могли да буду дати по приоритетима, могу бити добар показатељ, основ или инспирација будућим истраживачима и знатижељним следбеницима за даља, детаљнија и прецизнија истраживања.

1946-1948 ПРЕ ЗАВОДА

Период непосредно након завршетка Другог светског рата карактерише буран процес настанка и успостављања државних, републичких и градских институција. У домену урбанистичког планирања, после више трансформација Урбанистичке службе и промена ингеренција са нивоа града, ка републици и поново ка граду, период се завршава оснивањем Урбанистичког завода као дела Управе града Београда.

Послератни елан и велика очекивања револуционарне, победничке државе довели су до брзих, ефикасних, конкретних задатака и пројеката за нове зграде у којима су учествовали архитекти из целе Југославије, са тада још увек неразвијеним бирократским апаратом и протоколима.

КОНТЕКСТ - ПОСЛЕРАТНО ДОБА

*"Интересантно је да је, без икаквих прописа, 1945, 1946, 1947. и 1948. године био тако интензиван рад на проблемима урбанизације, планирања простора и изградње градова. Данас планери-урбанисти имају прецизне и законе и одлуке о томе шта треба да садрже планови, па чак и упутство. Ту је величина тих стваралаца. Није било никаквих шема, никаквих правних образаца или обавеза, али они су се ипак упуштали у тако велике подухвате. Она Уредба о генералном плану дошла је тек 1949. године. Све дотле они су радили, као што смо чули, без икаквих упутстава правне природе. Ја то говорим као правник. Данас имамо законе, па их опет крше."*⁴

Владимир Маринко

Након завршетка Другог светског рата, проглашењем *обнове и изградње* земље, формиране су институције планирања са циљем да врате у функцију, обнове и допуне неопходне, у рату уништене, урбане и насељске фондове. Радове је организовало и спроводило Председништво обнове, Техничко одељење ИОНО и Команда града. Било је потребно обезбедити услове за живот постојећем становништву, али и смештај за раднике и њихове породице који су се досељавали са села. С обзиром на то да је целокупна грађевинска активност била првенствено усмерена на рашчишћавање порушених и обнову оштећених објеката, што је био посао великог обима и од пресудног значаја, конкретни задаци су се решавали „на лицу места“, без претходног плана. Са друге стране, постојао је општи друштвени, политички и стручни консензус око схватања циљева будућег развоја главног града нове државе и, у складу са тим, прилично јединствена представа о будућем демографском и просторном обухвату Београда.¹ Град је у периоду између два светска рата имао око 350.000 становника и прилично хаотичан развој, ширећи се ка југоистоку у виду неуређене стамбене периферије. Такође, обале река су биле неприступачне - плавне и мочварне, одсечене од града железничким колосецима.

Поред реалне потребе за планском обновом постојећих и изградњом нових капацитета, основни покретач изградње Новог Београда је била политичка одлука врха тадашње Комунистичке партије Југославије да сеналевојобалиСавеизградиновиград као управљачки и административни центар нове државе. У том циљу ЦК КПЈ је дао конкретне задатке државним органима и службама (Представништву владе ФНРЈ, Савезном министарству грађевина, Извршном одбору града Београда...),

а стручни рад који су обављале урбанистичке службе одвијао се под сталним надзором и интересовањем маршала Тита, Политбироа ЦК КПЈ, Србије и Градског комитета Партије.²

За урбанистички напредак тог и таквог послератног Београда и почетак решавања његових комплексних проблема, од стамбених и комуналних питања до превазиђених принципа планирања, од пресудног значаја је било доношење првих закона о петогодишњем плану развоја на савезном, републичком и градском нивоу, тзв. *прва петолетка*. Сваки од њих је садржао одредбе које су се тичале развоја Београда као главног града Федерације и правни основ за многе планске активности и конкретне задатке. Тако је Законом о петогодишњем плану развоја народне привреде Федеративне Народне Републике Југославије, у годинама од 1947-1951, прописано да је потребно извршити опсежне радове на реконструкцији и изградњи Београда и оспособити га за вршење задатака главног града као политичког, привредног и административног центра, што је у плану развоја Народне Републике Србије даље разрађено, између осталог, и ставовима да су главни радови које је потребно урадити да би Београд одговорио овим захтевима - изградња дела града на левој овали Саве и великих објеката савезног и републичког значаја. У том циљу је у Петогодишњем плану развоја града Београда из 1947. године дефинисано да је потребно извршити обимне радове на насипању и регулацији терена на који треба сместити велики део јавних, великих објеката савезног и републичког значаја, културних установа и индустријских објеката, као и стамбена насеља за преко 250.000 становника. Утврђено је да се у досадашњем развоју Београда није искористио његов природни положај, већ се он стихијски градио,

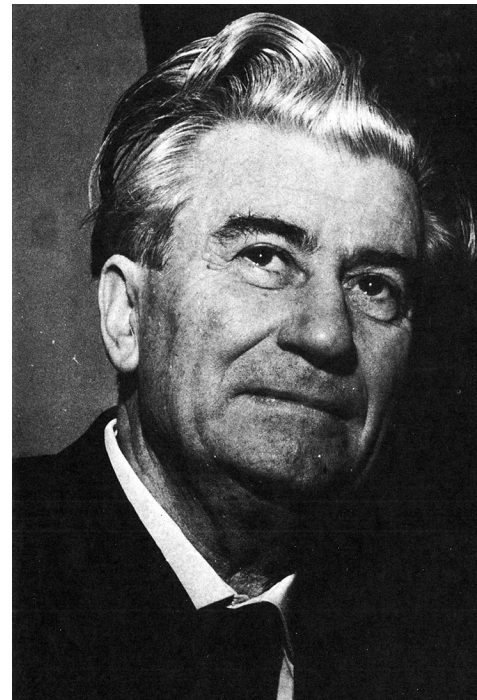
супротно принципима модерног града. У складу са тим, утврђена је обавеза широког развоја стамбене изградње, темељне обнове и проширења градског саобраћаја, повећање квалитета и количине воде за пиће, водоводне и канализационе мреже, зелених површина и изградња низа здравствених, културних и социјалних установа у свим деловима града, мреже спортских игралишта и физкултурних дворана, а значајна је била и одредба о уклањању нехигијенских насеља и чатрља попут Јатаган-мале, Прокопа и Душановца.³

У циљу операционализације свих планова, као производне основе која ће реализовати изградњу нових насеља, Влада ФНРЈ је основала велика предузећа попут „Комграпа“, „Неимара“ и „Мостоградње“ 1945. године, „Трудбеника“ и „Рада“ 1947, „Напреда“ и „Ратка Митровића“ 1948. године, као и општеграђевинског предузећа „Изградња“ са задатком да обави све радове на испитивању терена, пројектовању и извођењу свих грађевинских радова за објекте ниско и високоградње, посебно везано за изградњу Новог Београда.⁵

У овом периоду, значајну улогу у давању стручних савета и упутстава, подизању нових стручних урбанистичких кадрова као и у мобилизацији постојећих, имало је Друштво инжењера и техничара. Током неколико првих, бурних послератних година, од првог писма иницијалне групе за организовање инжењера и техничара у оквиру Народноослободилачког фронта 1944. године, оснивања Савеза интелектуалних радника и државних службеника Југославије и одмах потом Савеза привредно-управних и техничких установа, интензивно се радило на оснивању јединствених друштава инжењера и техничара по народним републикама, а покреће се и стручни часопис *Техника*. Оснивачка

скупштина Друштва инжењера и техничара НР Србије одржана је 30.12.1945. године, а Први конгрес инжењера и техничара Југославије одржан је у Загребу 1946. године.⁶

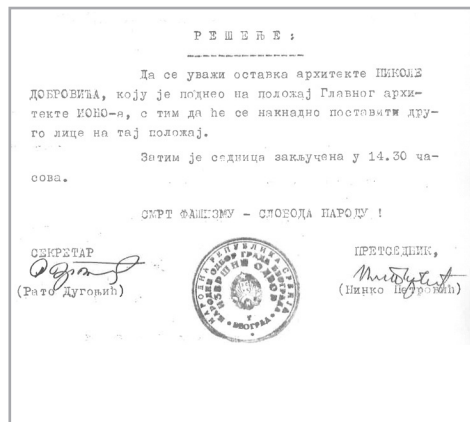
У Друштву инжењера и техничара су се водиле прве дебате око израде генералног урбанистичког плана, организовали су се и курсеви за обуку урбаниста, а у секцији архитеката 1947. године покреће се издавање часописа *Архитектура*. Министарство грађевина НР Србије 1946. године почиње да издаје *Грађевински билтен*, који две године касније постаје часопис *Изградња* Друштва грађевинских инжењера и техничара Србије, часопис у области грађевинарства са најдужом традицијом у земљи. Такође, као стручна основа за све планске подухвате, поред Урбанистичког института Србије, 1946. године је основан и Институт за изучавање и конкретизовање проблематике Новог Београда, на чијем челу је био генерал Љубо Илић, помоћник савезног министра грађевина. Задатак овог Института је био да припрема елаборате детаљне разраде за фазну реализацију Новог Београда. Поред института и струковних друштава, пракса консултовања стручњака и политичара, као и расправе по свим значајним питањима из области урбанизма, усталила се у овом периоду и кроз формирање других тела, од којих је први био Стручни савет за изградњу Београда на левој обали Саве, којег је образовало Председништво СФРЈ 1947. године. У овом периоду формирају се и први велики пројектни заводи 1946. године – Савезни пројектантски завод, Пројектантски завод НР Србије (касније „Србијапројект“), Пројектни завод Војводине и Пројектантски завод ИНО Београда (касније „Центропројект“), који су добили искључиво право пројектовања на одређеним територијама.⁷

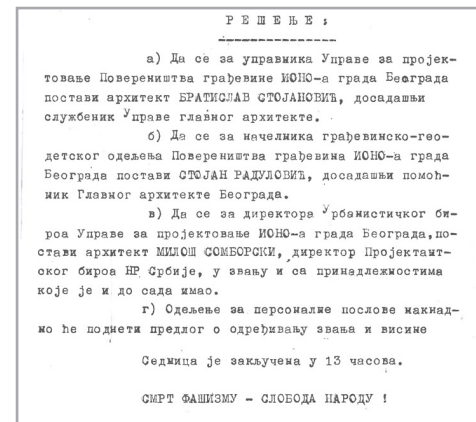
Слика 1

“Уредба о оснивању Урбанистичког института означава велику прекретницу у уређењу насеља које је постало једна од важних државних и народних брига. Она спада у многобројне тековине народноослободилачке борбе, којом су наши народи отпочели сами да одлучују својом судбином. Наша нова, народна власт, као руководилац изградње нове државе, новог друштва, његове привредне и социјалне структуре, донела је ову Уредбу, руководећи се потребама широких народних маса. Услови, под којима ће радни народ изграђивати своју срећнију будућност, морају одговарати савременим техничким и културним тековинама. Изградња нових насеља и преуређење старих неће више бити у рукама економски јачих који су се, као у прошлости, руководили само својим профитерским интересима.”

*Уредба о оснивању
Урбанистичког института Србије*

Слика 3

Слика 4

У домену урбанистичког планирања у првом послератном периоду, основни задатак за град Београд била је израда свеобухватног генералног урбанистичког плана који би представљао основ за организовану и усмерену стамбену, комуналну и сваку другу врсту изградње. Београд је из предратног периода наследио Идејну скицу генералног плана из 1939. године, којом није била планирана екстензивна изградња.⁹ Израда новог плана била је поверена Урбанистичком институту Србије, а претходио му је низ саобраћајних студија и анализа.

Један од најважнијих задатака у оквиру почетне припреме рада на ГУП-у представљало је конципирање Новог Београда на левој обали Саве као административног седишта ФНРЈ, што је званично иницирало највише државно руководство 1946. године. Овај процес је обухватио израду почетних скица, организовање два архитектонско-урбанистичка конкурса, урбанистичко решење Николе Добровића 1947. године и формирање првог Идејног плана Новог Београда из 1948. године који је имао два решења: Николе Добровића и Милорада Мацуре (слика 5). Урбанистичка комисија која је разматрала оба решења није усвојила

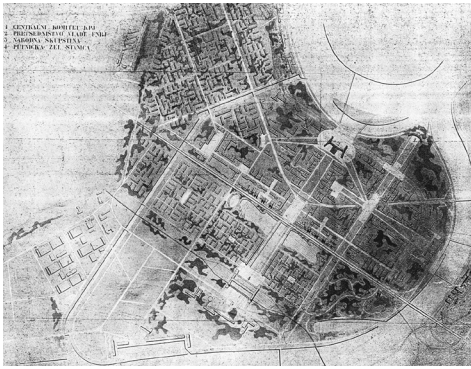
ниједно и даљи рад на ову тему пренела је у новоосновану Управу за пројектовање ИОНО-а Београда.

Пре усвајања ГУП-а, током 1947 и 48. године, била је урађена планска и пројектна документација и започета изградња сасвим нових, сателитских стамбених насеља на периферији града, као што су „нови индустријски град“ Железник (пројекат арх. Бранка Максимовића) (слика 6), урбанистички пројекат за Канарево брдо (арх. Димитрија Маринковића и Николе Гавриловића), ново насеље Карабурма у подножју брда Звездара (Николе Гавриловића) и Тошин бунар са студентским домом (на основу елабората детаљне разраде који су урадили арх. Љубо Илић и Видо Врбанић у оквиру Института за изучавање и конкретизовање проблематике Новог Београда). Међутим, због лоше изградње, скромног изгледа и слабе саобраћајне повезаности са остатком града, ови подухвати нису били добро примљени у широј јавности, без обзира што су неке од њих радили наши еминентни стручњаци.

ПЛАНОВИ - ПРВА ИДЕЈНА РЕШЕЊА ГУП И НОВОГ БЕОГРАДА

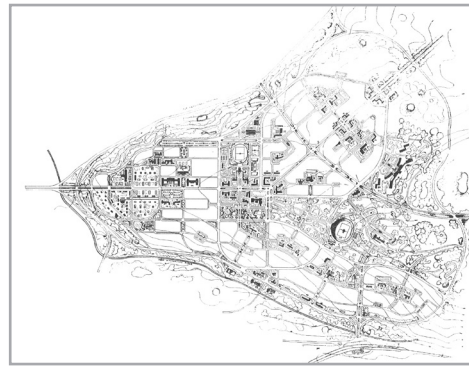
„Не постоји више 'шилегални црни регулациони план'; не одлучује у изградњи насеља више воља економски јачих. Не постоји више непрестивни јаз између радног становништва, урбаниста и управљача града. Све је усредсређено у рукама градских народних одбора, народних маса, и представника народне интелигенције. Успостављен је непосредан, делотворни хармонични однос. Тиме је зајемчено да се у изградњи Београда ништа не изопачи, извитопери, што је од битне важности за изградњу будућег Београда.“¹¹

Никола Добровић

Слика 5

АКТИВНОСТИ - КОНКУРСИ ЗА НОВИ БЕОГРАД

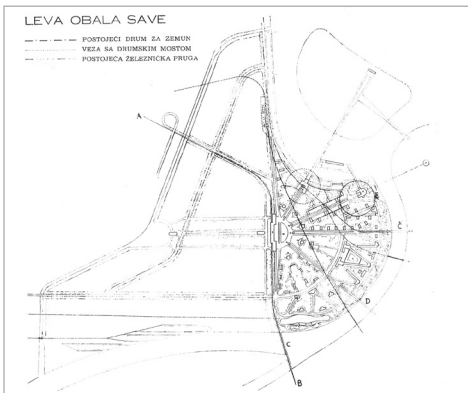
Слика 6

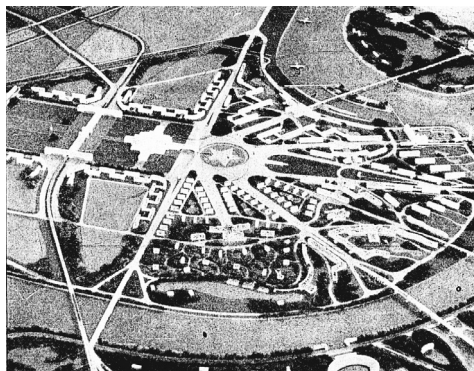
За разлику од предратног Генералног урбанистичког плана Београда из 1923. године, чијој изради је предходило расписивање великог Међународног конкурса за урбанистичко уређење Београда, свеобухватни рад на новом ГУП-у ослањао се на другачије принципе.

Традиција конципирања урбанистичких и архитектонских решења на бази јавне стручне анкете настављена је са промењеним обимом и фокусом. Од концепта свеобухватног јавног конкурса (1921. и даље, демократски, компетитивно и урбанистички цењено „од општег ка посебном“) прелази се на, данашњим речником, „позивне“ конкурсе за зграду са урбанистичким контекстом, од „посебног ка општем“. Почетком 1947. године расписана су три конкурса за израду идејних скица: за зграду Централног комитета КПЈ, Председништва владе ФНРЈ и репрезентативног хотела. Иако је фокус био на конкретним објектима, у оквиру прва два конкурса тражено је и детаљно урбанистичко уређење целог комплекса савезних министарства, уз које је требало предвидети и дипломатску, хотелску и пословну четврт, као и површине за стамбене зграде. Саставни део конкурсног материјала била је Скица регулације Београда на левој обали Саве Николе Добровића из 1946. године (слика 7), односно Урбанистичког института,

која је учесницима требало да послужи као смерница и на основу које су дефинисани основни потези и тачке (траса железничке пруге, главни булевар и положај мостова), као и заштитни зелени појас уз реку Саву. Конкурсе су расписали Централни комитет Комунистичке партије Југославије, Председништво владе ФНРЈ и Министарство трговине и снабдевања ФНРЈ, сваки за своју зграду. Интересантно је да је на конкурс учествовао и Урбанистички институт НР Србије са два рада: главним и алтернативним пројектом (слика 8 и 9), као и друге институције и организације попут Савезног завода за пројектовање или Савеза грађевинских радника. Иако је прва награда додељена само за објекат репрезентативног хотела, сви конкурсни радови су нудили размишљања на тему урбанистичког и пројектантског решења Новог Београда и његових репрезентативних јавних објеката. Објекат Председништва владе ФНРЈ (СИВ), изведен је на основу разраде другонаграђеног конкурсног решења архитеката Урлиха, Поточњака, Најмана и Перака; хотел „Југославија“ на основу првонаграђеног рада Земаљског пројектног завода СР Хрватске, док је за зграду ЦК КПЈ 1960. године расписан још један конкурс, на коме је изабран пројекат архитекте Михаила Јанковића који је потом изведен.

Слика 7

Слике 8 и 9

Од људи који су у првом послератном периоду радили на конципирању ГУП-а и развијању урбанистичке делатности, веома мали број њих је имао предратну праксу у раду на урбанистичким пословима и стаж у комуналним организацијама. Већина, углавном архитеката, практично се и стручно изградила кроз процес урбанистичког пројектовања.¹² Због тога је важно уочити да је групу стручњака која се формирала у овом периоду повезивао више заједнички задатак на коме су радили - израда Генералног плана Београда - него институција којој су припадали. У складу са тим, можемо говорити и о томе да су у овом периоду успостављања урбанистичких критеријума, стандарда, правила и практичних принципа, више допринеле конкретне личности, него институције у настајању.

У том смислу истиче се Никола Добровић, већ доказани и афирмисани предратни архитекта. Организовање урбанистичке службе Добровић започиње конкурсом на који позива младе архитекте опредељене за урбанизам као науку, али и праксу коју ће им пружити обнова ратом порушене земље.¹³ Након прегледа истраживачких радова о урбанистичким темама позваних кандидата, Добровић прави избор који, касније ће се показати, наговештава стварање

генерације значајних урбаниста и архитеката. Између осталих ту су били: Станко Мандић, Ратомир Богојевић, Милорад Мацура, Михајло Митровић, Драгољуб Момчиловић, Д. Маринковић, Никола Гавриловић, Ружица Илић, Хранислав Стојановић, Александар Милосављевић, Драгољуб Јовановић, Драгутин Партоњић, Јованка Јефтановић и други. На младе архитекте Добровић преноси велики ентузијазам подизања разрушене земље из пепела, а улогу архитекте у поновном обликовању градског простора доживљава као узвишену и продуховљену.¹⁴ У закључку позивног писма упућеног Станку Мандићу, Добровић пише: „Сарадници Урбанистичког института треба да буду - сликовито речено - виши 'свештенички' ред те високе културне дисциплине“.¹⁵

Личности које су учествовале у формирању струковних организација и урбанистичких служби и на тај начин дале свој допринос афирмацији урбанистичке и архитектонске професије у првим послератним годинама били су и архитекти Бранко Максимовић и Братислав Стојановић. Након ослобођења, они су основали Југословенски народно-ослободилачки фронт инжењера и техничара 1944. године, организацију која ће касније прерасти у Друштво инжењера и техничара Југославије. **Бранко Максимовић**, искрени

ЛИЧНОСТИ - ДОБРОВИЋ И САРАДНИЦИ

Слика 10

поборник социјалистичког реализма, није дуго био део политичког и партијског апарата. Кратко је био потпредседник градске владе (1945-46), након чега је учествовао у раду разних стручних комисија и био активни критичар урбанизма тог времена. За разлику од њега, **Братислав Стојановић** (слика 10), партијски изузетно ангажован, истиче се великим бројем различитих функција, чиме је његово учествовање у урбанистичким активностима овог периода било видљивије. Почетком 1946. године постаје заменик директора Урбанистичког завода НР Србије, крајем 1946. води реферат при ЦК КПЈ о урбанизацији Београда са тежиштем на новом делу града на левој обали Саве, а исти задатак има и у апарату Председништва владе ФНРЈ. Био је Секретар Стручног савета за изградњу Београда на левој обали Саве.

„Овај период рада на генералном урбанистичком плану Београда био је пресудан да се успостави ...метод и поступак у урбанистичком планирању, који се оформио кроз процес: од индивидуалног ка тимском, од само стручног ка синтезно-стручном и друштвено-политичком одлучивању... Тај метод је учврстио, с једне стране, стваралачко креаторство модерне урбанистичке организације, зачете Урбанистичким институтом и активноћу арх. Николе Добровића, насупрот њене у прошлости претежно уско административно-чиновничке физиономије, а с друге стране, неotuђив утицај друштвено-политичких снага града и шире заједнице, као и значај и место друштвених организација инжењера и техничара“.

Братислав Стојановић¹⁰

7 Братислав Стојановић, Годишњак града Београда, књ. II, 1955, стр. 476.

8 Урбанистички завод Србије наставља да делује на територији Републике, док се 1950. године формира и Завод АП Војводине.

9 Идејна скица и нацрт уредбе о њеном спровођењу донети су на основу Грађевинског закона из 1932. године, којим је било предвиђено да градови који имају планове регулације морају у року од две године да донесу нови генерални регулациони план на одобрење Министарству грађевина. Овај рок није одржан из различитих објективних и других разлога, али је скица чији су пројектанти били архитекти Даница Томић и Ђорђе Коваљевски на крају одобрена 1939. године и представља Измену и допуну основног ГУП-а из 1923.

10 Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“, 1978, стр. 17-20

11 Обнова и изградња Београда - Контуре будућег града, 1946, Урбанизам Београда, бр. 66,67, стр. 192.

12 Из текста Драгољуба Момчиловића и Јозефа Кортуса „Данашњи проблеми урбанизма у Србији. Задачи урбанизма и путеви његовог развоја“, Градови и насеља у Србији, Београд, 1953, стр. 18.

13 Михајло Митровић, „In memoriam: Јованка Јефтановић“, Архитектура Урбанизам, бр. 01, 1994.

14 Зоран Маневић, „Милорад Мацура“, Архитектура Урбанизам, бр 03/1996.

15 Дејан Миливојевић „Између искорака и помирења. Архитектура Станка Мандића“

1 А. Ђорђевић, Историја Београда, САНУ, стр 549.

2 Б. Стојановић, 1973. Идеологија и пракса планирања Београда 1867-1972: период успона, Дејан Ђорђевић, Тијана Дабовић, 2010.

3 Б. Стојановић, Годишњак града Београда књ. XXI –Нови Београд, 1974, стр. 226-227 и Б. Максимовић, Годишњак града Београда књ. XX, 1973.

4 На сусрету урбаниста Србије у Заводу 1980. године, поводом обележавања 25 године од оснивања Урбанистичког савеза Србије, УБ 59,60.

5 Ова предузећа су се током година развила у велика, свестрана, специјализована и врло опремљена предузећа са хиљадама стално запослених радника и инжењера, повезана кроз пословна удружења као што су ИНПРОС или ЈИНПРОС.

6 Братислав Стојановић, Годишњак града Београда, књ. XVII, 1969, стр. 169-176.

1948-1958 ПОЧЕЦИ

У периоду након 1948. године, новооснована држава улази у политичку кризу, велике инвестиције се пролонгирају, стамбени фонд се тешко обнавља, а у град и на његову периферију се досељава многобројно становништво. Београд доноси први велики послератни генерални урбанистички план, али се даље активности на његовим допунама и спровођењу настављају тек крајем педесетих.

Урбанистички завод се у првом периоду од свог настанка развија од службе оформљене да изради Генерални урбанистички план Београда до специјализоване, професионалне урбанистичке институције и органа управе града, надлежне за све послове урбанистичког планирања, израде и спровођења планова.

КОНТЕКСТ - ПЛАНСКА ПРИВРЕДА, ПЕТОГОДИШЊИ ПЛАН И НАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

Законски основ за планско уређење Београда чинила су два акта. Основна уредба о грађењу донета је 1948. године са 17 чланова у којима су јасно постављени основни садржај и поступци за развој урбанистичког планирања: надлежности, организација институција, односи планова, стручни савети, јавни, „општи“ увид и друго.¹⁶ Основна уредба о генералном урбанистичком плану донета је 1949. године.¹⁷

Међутим, кључни процес значајан за трајно управљање земљиштем и урбаним развојем била је национализација земљишта, установљена кроз низ федералних закона и уредби од 1948. до 1958. године, закључно са Законом о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта.¹⁸ На основу ових закона била је спроведена национализација свог грађевинског земљишта у градовима и насељима градског карактера, земљишта изнад прописаних пољопривредних максимума, свих фабрика и производних јединица, свих станова у градским насељима и друге пратеће мере.

Концепт *планске привреде, петогодишњих планова* и национализација су чинили предуслов за обнову уништеног друштва, формирање сасвим нове економије у државном власништву, активирање градских стамбених фондова за смештај бројних нових грађана, полетан и брз развој градског живота, али и за усмеравање дисциплине урбанистичког планирања у Београду и Србији. Они ће, осим општијих друштвених законитости, онемогућити да решења у домену управљања земљиштем, урбанистичког планирања и изградње станова буду одржива и квалитетна, а негативне последице су видљиве и данас.¹⁹

Међутим, после доношења тзв.

Резолуције Информбироа 1948. године, долази до потпуног прекида односа између политичког врха Југославије и Совјетског Савеза, односно промене курса у спољној политици земље. Ово је за последицу имало и драстично смањење инвестиција, повлачења кредитних уговора и новчаних помоћи, што је, имајући у виду последице ратних разарања и општу економску неразвијеност, утицало и на планирање и нову изградњу. Поред лоших услова живота становништва (лоша комунална опремљеност и дотрајалост стамбеног фонда) и ниског стандарда становања од само 11 м² стамбеног простора по становнику, у Београд се нагло досељавао и велики број људи из других крајева земље.²⁰ Уведене су драстичне мере за ублажавање сиромаштва и бескућништва, што ће последично утицати на трајну опсесију новом масовном стамбеном изградњом у Београду, али и на толерантност система према бесправној изградњи²¹.

Стање на спољно-политичком плану се од 1955. године постепено стабилизује, што уз дотадашње напоре уложене у индустријализацију земље, стабилизацију курса динара, доводи и до постепеног пораста животног стандарда, запослености, прихода и прављења економске основе за даљи плански развој.²² На пољу стамбене изградње, наставило се са појединачном изградњом, све до 1957/58. године и доношења закона којим је уведен обавезан допринос за стамбену изградњу.

Током педесетих година, извршене су и друге значајне уставне и законодавне промене. Град, општине и радне организације добијају већу самосталност и овлашћења у области планирања, развоја, обликовања града и грађевинарства. У управном смислу, уговорни односи између свих актера у планирању и изградњи

постају доминантни: утврђују се сва права и обавезе инвеститора и органа управе. У прилог овоме ишла је и Одлука Привредног савета владе НР Србије из 1953. године којом су се расформиранли велики пројектантски заводи Београда и Србије и дозволило оснивање нових пројектних организација – бироа, атељеа и одељења при грађевинским предузећима.²³ Ови атељеи и бирои су обављали и послове израде урбанистичких планова и пројеката, поред Урбанистичког завода НР Србије и Београда - до тада јединих на територији града у домену урбанизма.²⁴ Овом одлуком се отворила могућност конкуренције али је она, нажалост, и погодовала актуелном процесу ивичне, појединачне изградње. Непосредно пре ове одлуке, основана су и многа велика пројектантска предузећа каква су „Центропројект“ и „Машинопројект“ 1950. и „Енергопројект“ 1951. године.

До 1955. године постојало је више различитих служби преко којих се организовала изградња објеката у граду (повереништва, секретаријати, одељења и сл) што, у недостатку савремене организације грађења и адекватног стручно-техничког кадра, није давало задовољавајуће резултате. Народни одбор града почетком 1956. године доноси низ одлука о формирању специјализованих установа које ће у име Града, односно градских и других инвеститора, организовати изградњу. Тако су формиране тзв. дирекције као стручне организације које ће преузети све инвеститорске и послове прибављања инвестиционо-техничке документације, одобрења и услова за изградњу, регулације имовинско-правних односа и вођења стручног надзора. Прво су формиране Дирекција за градско зеленило, Дирекција за мостове, Управа за путеве, Дирекције за изградњу јавних објеката (просветне, културне,

пословне и друге јавне грађевине претежно финансиране из буџета), изградњу станова, уређивање тргова (првенствено Трга републике и Славије), као и Дирекција за изградњу Новог Београда са задатком да брине о реализацији урбанистичког плана за „нови град“²⁶ и Дирекција за изградњу Београда на левој обали Дунава. Рад и активност ових дирекција био је ипак окренут само ка појединим инвеститорима, јер им град није дао овлашћења да одређују услове изградње.²⁷

У овом периоду се успоставља и систем истраживачких и образовних институција и организација који је требало да створи научне и стручне основе процеса планске урбанизације и широког поља урбанизма и архитектуре. Поред Архитектонског факултета у Београду, грађевинског факултета у Београду, Новом Саду и Нишу, у овом периоду почиње оснивање низа завода и института ради проучавања, решавања, усавршавања и унапређивања система, метода и елемената планирања и пројектовања. Најпознатији су Институт за архитектуру и урбанизам Србије при Архитектонском факултету Универзитета у Београду 1954. године, Савезни завод за урбанизам и комунална питања 1957. године (касније ЈУГИНУС) и Завод за урбанизам и комуналне делатности (ЗУКД).

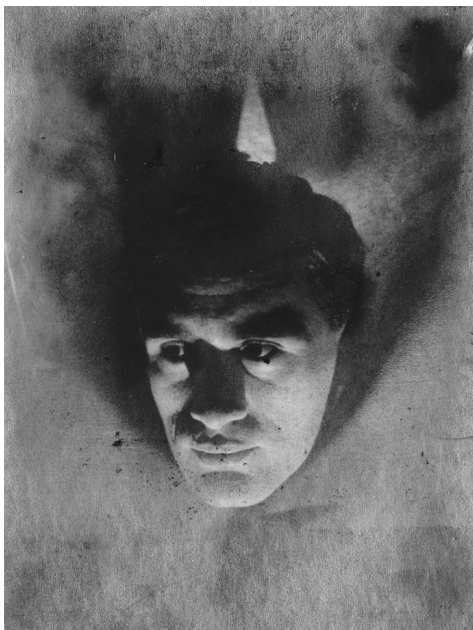
Друштво архитеката Србије почиње да издаје часопис *Преглед архитектуре* од 1953. године. Исте године оснива се Стална конференција градова и градских општина ФНРЈ у циљу неговања комуникације и међуопштинске сарадње, која издаје месечни часопис *Комуна* и бројне тематске публикације од значаја за локалну управу. Удружење урбаниста Србије је основано 1955. године.

*„Ма колико се сматра да је модерни урбанизам достигао високи ступањ, да суверено рукује достигнућима савремене науке и технике, примењујући их у сврху решавања свих проблема данашњег града, још увек су то само први озбиљнији кораци једног правога и потпуног урбанизма. Много пута нас резултати и остварења разочаравају. Најчешће се разочарамо онда када се потпуно ослонимо на рачуницу, на теорију, на неки усвојени систем. Ослањамо се на научне методе али нисмо до краја научни, јер нам многи елементи измичу, многе компоненте остају необухваћене, јер су тешко измерљиве, јер долазе у ред физиолошких и психолошких манифестација човека. Тада је потребно још увек понешто научити од спонтаних творевина прошлости, које су најчешће непогодне и не одговарају данашњем животу, али често у много чему надмашују наша свесна остварења.“*²⁸

Оливер Минић

ИНСТИТУЦИЈА - УПРАВА ЗА ПРОЈЕКТОВАЊЕ И ОНО БЕОГРАДА

Слика 11

Слика 12

Урбанистички завод је по оснивању функционисао у оквиру Управе за пројектовање Извршног одбора Народног одбора Београда, у којој су били окупљени стручни кадрови, архитекти, инжењери и урбанисти у циљу боље организације, синхронизације и интеграције послова везаних за решавање урбанистичких проблема Београда. Руководилац Управе за пројектовање био је архитекта Братислав Стојановић, а основи задатак био је израда Генералног урбанистичког плана Београда. Већ 1949. године, ослањајући се на сва дотадашња истраживања, урбанистичка решења, дебате и закључке, Урбанистичкој комисији је упућено решење ГУП-а на разматрање.

Први директор Урбанистичког завода у периоду 1948-1955. био је архитекта Милош Сомборски (слика 11), који је и руководио израдом ГУП-а. У Урбанистичком заводу је у том периоду радило неколико десетина запослених у згради у Савској улици, о чему постоји релативно оскудна документација.

У Београду се 1955. године реорганизује урбанистичка служба, те се поред Завода за урбанистичко пројектовање и планирање (Урбанистичког завода) формирају и Управа за извршење регулационог плана, Геодетска управа, Стална стручна комисија за урбанистичке послове и Савет за урбанизам. Савет за урбанизам и Стручна комисија су тела која су, уз мање измене у организацији и методу рада, функционисала све до усвајања ГУП-а 1972. године.

Ингеренције Завода везане су тада за израду Урбанистичког програма развоја и уређења града и региона, пројекте регионалног и генералног урбанистичког плана и њихову разраду кроз детаљне урбанистичке планове. Уступање израде детаљних планова је

било могуће путем конкурса, изузетно и директно, појединим пројектним организацијама или истакнутим појединцима. Управа за извршење регулационог плана била је управни орган Народног одбора и бавила се одобравањем локација, издавањем грађевинских дозвола, парцелацијом, ревизијом пројеката, грађевинском инспекцијом, а њој је поверена и израда урбанистичких услова за појединачне објекте и локације. Међутим, оваква подела надлежности довела је и до смањења контроле спровођења Генералног урбанистичког плана, јер израда урбанистичких услова није била системска већ парцијална и без учешће јавности.

Стална стручна комисија за урбанистичке послове је била орган за координацију рада Урбанистичког завода и две новоосноване управе, а њен први председник је био инжењер Мирко Ненадовић. Савет за урбанизам је извршни орган Народног одбора, последња инстанца пре коначног усвајања регионалног плана, генералних урбанистичких планова и појединих детаљних планова од стране Народног одбора. Савет је Народном одбору подносио предлоге урбанистичких програма развоја, изградње и уређивања Београда, као и етапне планове за све те активности. За првог председника је постављен друг Ђурица Јојкић, дугогодишњи председник града.²⁹

Директор реорганизованог Завода у периоду 1955-1958. године био је архитекта Бранко Петричић (слика 12), који руководи и израдом ГУП-а Новог Београда из 1958. године. Завод тада мења организациону структуру, повећава број запослених за око 30 стручњака, формирају се сектори и сели се на нову локацију на Булевару револуције. У овом периоду формира се данашња архива Урбанистичког завода Београда. С обзиром да постојећи капацитети урбанистичке

службе, метод планирања и дотадашња земљишна политика нису више одговарали потребама времена, у току 1958. године извршена је још једна темељна реорганизација градских служби. Одлуком Народног одбора града укинута је Управа за

извршење регулационог плана и израда свих урбанистичких планова и урбанистичких услова је поверена реорганизованом Урбанистичком заводу града Београда, за чијег је директора постављен архитекта Александар Ђорђевић.

Генерални урбанистички план Београда (слика 13), увојен 20. октобра 1950. године, представљао је основ за промену у дотадашњим активностима везаним за просторни развој града. ГУП је био чврст оквир, прктично закон за дугорочни просторни развој града и израђен је за временски период до 1966. године. У априлу 1951. године ГУП је потврдила и Влада Србије. Према њему су израђивана парцијална планска решења за поједине локације, доношене одлуке и усаглашаване идеје око генералних решења развоја појединих сектора.

У првом периоду по доношењу ГУП-а, делатност Завода у извесном смислу замире и послови се фокусирају на ужи центар града и израду планске документације за реконструкцију његових најважнијих тачака. Тако су до 1955. године усвојени детаљни урбанистички планови за Трг републике, Теразијску терасу, Савску падину и Трг Маркса и Енгелса, а до 1957. и планови за стамбене комплексе на петеу 27. Марта – Булевар револуције (Бранко Петричић, Вера Митић, Гордана Царевећ и Даринка Павловић) и у Цвијићевој улици (по конкурсном решењу Уроша Мартиновића)³¹. Међутим, мало шта од ових решења је и реализовано. Рађене су и прве измене планова усвојених пре доношења ГУП-а, нпр. за Карабурму (Никола Гавриловић, Војислав Тошић, 1956) и Железник (Братислав Стојановић, Хранислав Стојановић, 1958).

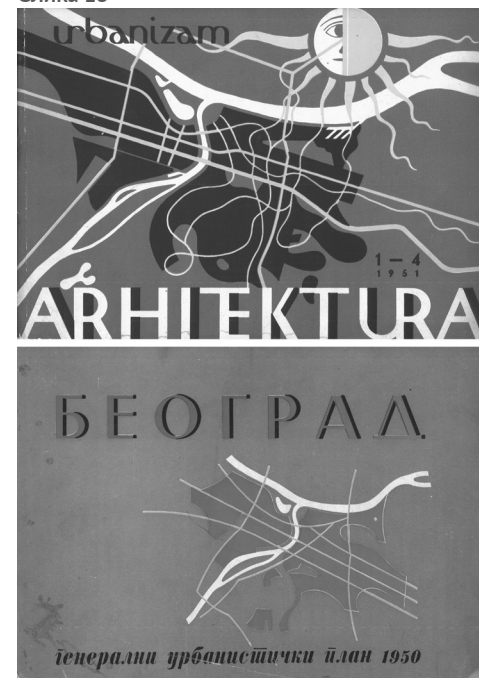
Посебно важна тема и у овом периоду је Нови Београд који се и даље концептуално разрађује, најпре кроз Студију за Генерални план Новог Београда (Станко Мандић, 1953), а потом кроз Генерални урбанистички план Новог Београда (Бранко Петричић, 1958). Оба документа се баве утврђивањем принципа на којима треба засновати развој новог града, од техно-економских до идеолошких и естетских. Међутим, многа питања су била остављена отворена и након усвајања овог плана.

Занимљива отворена тема је и планирање града на левој обали Дунава, ширење територије града на банатски део, значајно повећавање потенцијаног броја становника Београда, што резултира Изменама и допунама генералног урбанистичког плана (Братислав Стојановић, 1957). Будући Београд постаје тада град на обе обале Саве и Дунава, што се сматрало искоришћавањем свих његових географских потенцијала.³²

Током педесетих година уочен је раскорак између дугорочних генералних планова и услова за реализацију тих планова. Реконструкција града није текла у смеру организованих захвата, већ изградње великог броја појединачних објеката на празним парцелама у стамбеним блоковима опремљеним постојећом инфраструктуром. Позната под називом *пломбирање* или *вична изградња*, подразумевала је минимална улагања без трошкова

ПЛАНОВИ - ГУП БЕОГРАДА И ГРАДОВИ НА ЛЕВИМ ОБАЛАМА САВЕ И ДУНАВА

Слика 13

„Генерални урбанистички план је рађен углавном на интуитивно-пројектантски начин, без ширих интердисциплинарних истраживања (мада су уз план биле приложене извесне инжењерске и економске програмске студије). Ипак, и поред извесних недостатака који су произишли из таквог методског рада, Генерални план је у својој основној концепцији нудио грађанима Београда узбудљиву слику будућности која их је одушевљавала, јер је одговарала њиховим надањима и стремљењима.“³⁰

Александар Ђорђевић

АКТИВНОСТИ - РЕГИОНАЛНА САВЕТОВАЊА И КОНКУРСИ ЗА ЦЕНТАР ГРАДА

“Тако се догодило да су урбанисти, махом архитекти, често били спремни да као ствар своје части бескомпромисно бране оне просторне оквире које је њихов генерални план наметао сложеном и динамичном животу једног града, који, разуме се, није могао све до детаља да предвиди, док су, пак, с друге стране, локални органи управљања користили сваку, и најмању слабост у поставкама тих планова да би их у целини одбацили као непотребан баласт и кочницу, на жалост често субјективно конципираног и стихијског развоја.”

Владимир Бјеликов³⁵

опремања и уређења земљишта. Том приликом, није се спроводила планска замисао да се унутрашњи простори блокова рашчисте, уреде и озелене, већ су они остали закрчени старим, ниским и трошним зградама, што је све заједно довело до пренасељености центра града и погоршања општег стања животне средине услед мањка зелених, слободних простора, паркинга и јавних садржаја.³³ Поред тога, могућност да се лако дође до грађевинског земљишта, јефтино или

Урбанистички завод је већ у овом периоду створио планерске ауторитете у региону Југославије. Прво саветовање архитеката и урбаниста Југославије организовано је у Дубровнику од 23. до 25.11.1950. године са неколико стотина архитеката. Посебне реферате имали су стручњаци афирмисани својим радом на ГУП-у или на други начин везани за Урбанистички завод, између осталих: Братислав Стојановић о неким поставкама будућег града и општеземаљског планирања, Оливер Минић о градским центрима и центрима градских рејона, Бранко Петричић о насељу и зеленилу, Хранислав Стојановић о реконструкцији градова и насеља, Ратомир Богојевић о центрима градова и четврти и Милорад Мацура и Андрија Менделсон на тему становања.³⁶ Чланови комисије су сумирали закључке дискусија који се односе на методолошки поступак, развој архитектонске и урбанистичке мисли у Југославији и критике (од историје до садржаја), популаризацију урбанистичке и архитектонске делатности, систематизацију делатности архитекте (архитектуру високоградње, урбанизам, архитектонско обликовање

бесплатно, довела је и до ширења нелегалне и полулегалне градње породичних кућа на периферији Београда.³⁴

Због свега изнетог, генерални планови почињу да се сматрају смерницама урбанистичког развоја. Њихова ревизија и разрада кроз регулационе планове, у складу са перспективним друштвеним развојем и објективним стањем на терену, била је предуслов за перманентно просторно планирање.

објеката нискоградње и занатство), организацију сарадње урбаниста и осталих, уско повезаних, струка (економиста, геолога, хигијеничара, хидротехничара, саобраћајца...), формирање института за научно разматрање проблема из праксе, неопходност израде земаљског и регионалних планова као основа сваког урбанистичког рада, итд.

После израде ГУП-а, Народни одбор града Београда је 1954. године расписао конкурсе за урбанистичко решење Трга републике и Трга Димитрија Туцовића. Конкурс за Трг републике расписан је са циљем трансформације саобраћајног у пешачки трг - идеја која је у том тренутку била стара већ 35 година. Разрада првонаграђеног решења архитеката Слободана Јањића, Зорана Петровића, Милана Палишашког и Стевана Бравачића поверена је Урбанистичком заводу, а коначно решење је Народни одбор града Београда усвојио 1955. године.³⁸ На првом конкурс за Трг Димитрија Туцовића - тему која је била актуелна још приликом израде ГУП 1950. године и која ће бити предмет многих конкурса наредних шездесет година - прву награду је добио тим

архитеката Бранислав Мирковић, Иван Јанковић и Бранко Алексић. Исте године, након изградње зграде Савеза синдиката Југославије и архитектонско - урбанистичког уобличавања Трга Маркса и Енгелса према пројекту Урбанистичког завода, спроведен је и конкурс за споменик Марксу и Енгелсу са предлогом просторних интервенција на ширем обухвату трга. Прву награду је добио архитекта Хранислав Стојановић са сарадницима.³⁹

У овом периоду, тим Урбанистичког завода чинили су стручњаци из Управе главног архитекте укључени на изради Генералног урбанистичког плана Београда. Руководилац израде и директор Завода био је Милош Сомборски, а његови помоћници архитекте Ђорђе Шујица и Јосип Најман. Пројектанти субилиархитекте Никола Гавриловић, Станко Мандић (слика 14), Драгољуб Јовановић, Бранислав Мирковић, Оливер Минић (слика 15), Видо Врбанић и тада апсолвент, Стеван Милинковић. Као пројектанти специјалисти који су се бавили саобраћајним и инфраструктурним темама, у изради ГУП-а су учествовали инжењери Миладин Пећинар за аспекте хидротехнике, Милош Црвчанин за железнички и градски саобраћај, Ђорђе Грицкат за водовод, Брана Вељковић за канализацију и геолог Сретен Милојевић.⁴⁰

Поред запослених у Заводу, у раду су учествовали и стручњаци из других градских урбанистичких служби, попут Александра Милошевића, директора Инжењерског завода, Душка Стефановића, потпредседника Планске комисије ИОНО-а или архитекте Савке Антоновић.

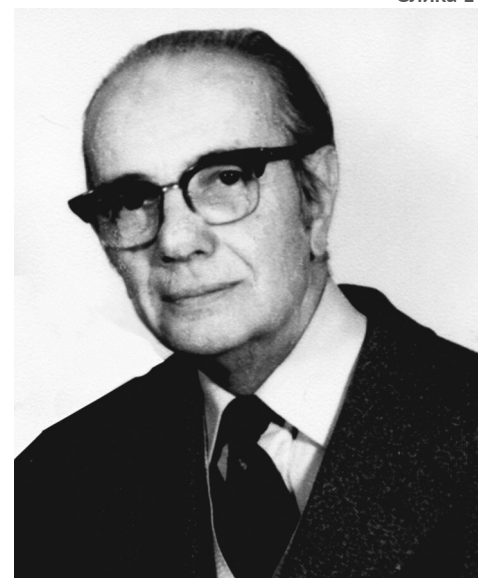
Представници Урбанистичког завода учествовали су и као чланови жирија на многим великим конкурсима који су организовани током педесетих година – Станко Мандић и Милош Црвчанин на конкурс за Београдски сајам (1954), Драгољуб Јовановић на конкурс за Народну библиотеку Србије (1958), итд.

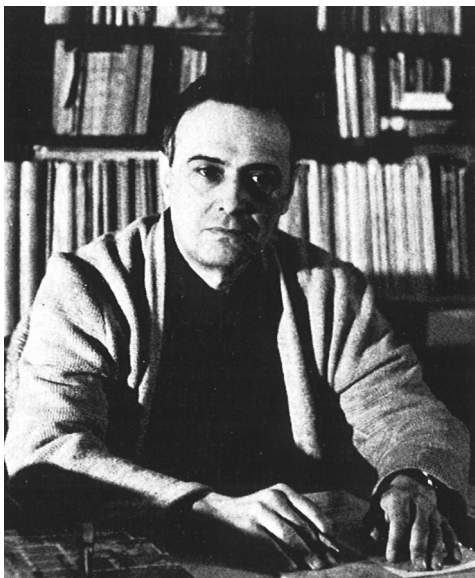
Након 1950. године и завршетка ГУП-а, активнисти и рад Завода постају умерени и усмерени на израду мањих планова, без већих и комплекснијих подухвата. У том смислу, није се ни сагледавала потреба о унапређењу и повећању стручног кадра, па Завод напуштају архитекте које настављају каријеру као професори на Архитектонском факултету Универзитета у Београду (Оливер Минић од 1953, Станко Мандић од 1955. године). Ситуација се поправља након 1955. године када за директора Урбанистичког завода долази Бранко Петричић, а 1959. године и Братислав Стојановић. Тај период био је обележен радом на изради генералних урбанистичких планова на левим обалама Саве и Дунава. Међутим, већ након завршетка ГУП-а Новог Београда, и Бранко Петричић одлази из Завода и наставља пројектантску разраду блокова 1 и 2.

Између 1955. и 1957. године у Урбанистички завод долазе тек дипломирани студенти, млади архитекти, који ће касније оставити значајног трага у архитектури града попут Александра Стјепановића и Светислава Личине, али и Косте

ЛИЧНОСТИ - ВЕЛИКА ИМЕНА ЗА ПРВЕ ГУП-ОВЕ БЕОГРАДА

Слика 14

Слика 15

Карамате, Гордане Царевић и Вере Митић који ће постати значајни урбанисти Урбанистичког завода у његовом у даљем развоју. У овом периоду успостављена је традиција практичног образовања младих архитеката који су своју каријеру започињали урбанистичким пројектовањем и радом у главној градској урбанистичкој институцији, а касније се доказивали и као врсни пројектанти данас значајног архитектонског наслеђа Београда.

16 Суштина ове поставке је задржана и у првом послератном републичком Закону о урбанистичком и регионалном просторном планирању из 1961. и 1965. године.

17 Службени лист ФНРЈ, број 78/49.

18 Службени лист ФНРЈ бр. 52/58, према Бранислав Крстић, Душан Пајовић „Законодавство урбанизма, архитектуре, баштине, просторног уређења, човјекове среди“не“, Научна Књига, Београд, 1987. стр.25, 556.

19 Миодраг Ференчак, необјављени текст „Унапређивање поступка планирања градова и насеља у Србији“, рађен у оквиру пројекта: Побољшање управљања земљиштем у локалним самоуправама у Србији, ГИЗ АМБЕРО, 2015.

20 Станко Мандић, „Организација и намена површина градске територије“, ГУП Београда 1950.

21 Једна од драстичних мера произашла из Рационализације стамбеног простора је да ако породице са мање од четири члана користе стан са две или више соба, једну или више соба уступе другој породици и заједнички користе помоћне просторије (Ференчак, 2018).

22 Александар Ђорђевић „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, „Историја Београда“, Српска академија наука и уметности, Балканолошки институт, Београд, 1995.

23 Нпр. пројектантски ателеји: „Архитектура и Урбанизам“ (М. Мацура), „Архитектура“ (В. Врбанић), „Облик“ (Б. Стојановић).

24 Братислав Стојановић, Годишњак града Београда, књ. II, 1955, стр. 477-178.

26 Задачи Дирекције су се конкретизовали након усвајања регулационог плана 1962.

27 *Изградња*, Савез грађевинских инжењера и техничара СР Србије и Савез друштава архитеката Србије, ванредни број, 1976 и Ратко Вујновић, *Изградња*, Савез грађевинских инжењера и техничара СР Србије и Савез друштава архитеката Србије, 95/9.

28 Оливер Минић, „У потрази за ликом града“, Годишњак Музеја града Београда, књ. II, 1955, стр. 449.

29 Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“,1978

30 Александар Ђорђевић, „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, *Историја Београда*, Балканолошки Институт САНУ, 1995, стр. 552.

31, 32 Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“, 1978, стр 39.

33 Александар Ђорђевић, „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, стр. 553, и *Изградња*, Савез грађевинских инжењера и техничара СР Србије и Савез друштава архитеката Србије, ванредни број, 1976.

34 Генерални урбанистички план Београда, 1972, стр 8.

35 Архитектура Урбанизам, бр. 14, 1962, стр. 48-49

36 Реферати за Прво саветовање архитеката и урбаниста Југославије – први део, Дубровник 23 - 25 XI 1950. године, Научна књига Београд, 1950.

38 Слободан Јањић, „О карактеристикама првонаграђеног пројекта на конкурс за уређење Трга републике у Београду“, 1955, УБ, бр. 66,67, стр 209-211.

39 Братислав Стојановић, Споменик Марксу и Енгелсу у Београду, 1956, УБ бр.66,67, стр 211-219.

40 Из текста Александра Ђорђевића „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, „Историја Београда“, Српска академија наука и уметности, Балканолошки институт, Београд, 1995.године.

1958-1974

УБРЗАНИ РАЗВОЈ

Период између 1958. и 1974. године се због изузетних резултата друштва и града, али и значајне позиције Завода у граду, сматра златним периодом урбанизма Београда. Много је аргумената у прилог овакве оцене, између осталог и због општег повећања стандарда и значајног отварања и тадашње међународне позиције Југославије. Може се рећи да је у овом периоду урбанизам био одговорна, цењена и перспективна професија за коју су се сручњаци, уз велику подршку државе, образовали у земљи и иностранству.

Студије, планови и пројекти за најзначајније градске грађевинске подухвате у Београду урађени су у Урбанистичком заводу управо у периоду убрзаног развоја, у коме је ова институција била орган управе града надлежан за све послове урбанизма.

КОНТЕКСТ - ИНТЕНЗИВНО ОРГАНИЗОВАЊЕ

Ово је период најбурнијег и најбржег развоја Београда у његовој дотадашњој историји, пораста животног стандарда и стеченог кредибилитета СФРЈ на међународном плану, са стабилним односима и са Истоком и са Западом. Оснивање Покрета неслврстаних земаља 1961. године је проширило и обезбедило глобално тржиште и отворило могућност континуираног запошљавања водећих домаћих грађевинских фирми на великим пројектима у иностранству.⁴¹

Године 1963. Савезна скупштина доноси нови Устав, којим Федеративна Народна Република Југославија (ФНРЈ) постаје Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ), што је пратило усвајање нових уставних закона у свим републикама и покрајинама. На основу ових промена, дата су већа овлашћења градским управама и Народни одбор града Београда постаје Скупштина града Београда. Децентрализација доноси граду нове одговорности али и нове шансе да формира своју визију и развија се, управљајући слободније и својим приходима.

Почев од 1959. године, креће се са изградњом великих стамбених комплекса на Новом Београду, али и по другим деловима града, због тога што су празне локације у старом делу града биле у највећој мери потрошене а потребе за новим стамбеним капацитетима велике.⁴² Стамбена политика шездесетих година је била условљена наслеђеним стањем и у функцији брзе индустријализације, што је произилазило из опште развојне политике Југославије. Прва послератна фаза „изградње крова над главом“ завршена је усвајањем Закона о национализацији најамних зграда и градског земљишта, чиме је омогућено манипулисање ценама, закупом станова и земљишта, што је створило широку основу за планску стамбену изградњу.⁴³

Крајем педесетих се завршавају и испитивања новог система префабрикованих конструкција од преднапрегнутог бетона у Институту за испитивање материјала НР Србије (тзв. ИМС, под руководством инжењера Бранка Жежеља). Технологија префабрикације и монтажне градње се постепено савладала и усавршавала током шездесетих у великим грађевинским предузећима и тада настају и први високи објекти у граду.⁴⁴ Ове планске и организационе мере потврђене су усвајањем политике „концентрисане стамбене изградње“, на Сабору града Београда 1964. године, и новог седмогодишњег Програма изградње и развоја града који су урадили новооснована Дирекције за уређење грађевинског земљишта⁴⁵ и Урбанистички завод.⁴⁶

Са аспекта урбанистичког планирања као метода и профилисања делатности, значајно је било доношење новог Закона о урбанистичком и регионалном просторном планирању 1961. и 1965. године. Био је то први послератни закон који уређује и сагледава ову област на јединствен начин и који уводи нове појмове и методе у урбанистичко планирање⁴⁷. Велику улогу у тумачењу и разради одредница овог закона имао је републички Завод за унапређење конуналне делатности који је током 1962. и 1963. године припремио сет упутстава везаних за предмет и метод израде урбанистичког програма, генералног урбанистичког плана и усаглашавања до тада донетих урбанистичких планова са новим законским поставкама.

Проблем уређења и комуналног опремања грађевинског земљишта, с обзиром на то да су трошкови падали на терет комуналних фондова, док је инвеститор сносио само трошкове изградње објеката, решава се доношењем Закона о уређивању и

Слика 15

коришћењу грађевинског земљишта на савезном, а потом и републичком нивоу. Скупштина града Београда у јануару 1965. године доноси Одлуку о уређивању, уступању и опремању грађевинског земљишта у граду, на основу које су утврђени и разрађени сви инструменти и права и обавезе свих учесника.⁴⁸ Овом Одлуком се први пут уводи и посебни плански документ – програм уређивања грађевинског земљишта, који се ослања на планове просторног развоја града и дефинише локације које се морају у току једног планског периода (петогодишњег и једногодишњег) уредити и комунално опремити, шта се на њима гради, којом динамиком и у ком року, као и колики је предрачун потребних инвестиционих средстава.⁴⁹ Све ово је био добар основ за разраду организације учесника на планирању и изградњи нових насеља, што се најбоље види на примеру Новог Београда, али и насеља на другим општинама.

И поред велике планске и грађевинске активности, укупан годишњи прилив и пораст становништва у Београду и њихове потребе биле су много веће од капацитета који су се градили, што је као последицу имало и велике кризе у стамбеним, комуналним, јавним и културним аспектима града.⁵⁰ Са друге стране велики организациони проблем било је и финансирање изградње и извођење свих пратећих садржаја становању – од објеката и површина јавних садржаја до рејонских центара, што је обавеза коју је Град преко Дирекције преносио на различите специјализоване организације и општине. Овакве парцијалне доделе (за реализацију стамбених и пратећих садржаја), односно некомплетно опремање насеља техничком и социјалном инфраструктуром, постаће велики проблем у првом периоду након обезбеђивања станова, али и за неколико деценија

касније. Тако је Нови Београд нпр. до половине седамдесетих имао изграђен или у изградњи највећи део планираних стамбених капацитета, док је из финансијских разлога и „погрешно постављених приоритета“ у друштвеним плановима изостала изградња пратећих објеката, зеленила и добрих саобраћајних веза са старим делом града. Из тих разлога, Нови Београд су веома брзо његови нови житељи прогласили за “велику спаваоницу“, а интегрисање становништва у нову средину, које се махом досељавало из различитих крајева земље, текло је веома отежано.⁵¹

Друштвена усмерена станоградња је омогућена захваљујући скоро неисцрпним количинама слободног и пољопривредног земљишта на периферији града (Зековић, Вујосевић, 2018) и због релативно ниских трошкова претварања у грађевинско земљиште различитих намена и преовлађујуће друштвеног власништва. Стамбену политику у овом периоду карактерисале су доминантне социјалистичке вредности и постулати прописани законима на нивоу југословенских република. Крајем шездесетих година у циљу даљег учвршћивања градске политике у области управљања грађевинским земљиштем, обједињавају се сродне дирекције (за изградњу јавних објеката, уређење тргова и улица, уређење земљишта, изградњу Новог Београда) и 1971. године формално спајају у једну јединствену Дирекцију за изградњу и реконструкцију Београда, саседиштем у новој згради у Палмотићевој улици, заједно са Урбанистичким заводом Београда. Ова нова Дирекција преузима наслеђена и добија нова овлашћења и задатке, од којих су примарни припремање и уређивање грађевинског земљишта и припрема и провера инвестиционо-техничке документације за изградњу.⁵³ Седам

„Никако не бисмо смели да не уочимо недостатак сарадње у планирању између разних органа и служби које се баве друштвеним, економским, урбанистичким и културним развојем града. Уочљива је ускостручна ограниченост, доноси се планови на основу једностраних елемената. Није, на пример, постојала сарадња између урбанистичког и друштвено-економског планирања, а она је неопходна, не само у дугорочним линијама већ и у микро-реализацијама. Због тога се урбанистичко планирање често сукобљава са стварношћу. Ако постоји само урбанистичка визија која економски није остварљива, или се конкретно решава другачије, онда урбанисти личе на поете, прецизније, на разоружане пророке.“

Из уводног излагања Милојка Друловића, председника Савета за урбанизам⁵⁵.

“У најближој будућности Београд ће постати град са милион становника. Само у ужем градском подручју број становника повећао се од 280 на 680 хиљада. Од 400 хиљада нових становника, 300 хиљада населило се у Београду за протеклих 20 година. На то је поред осталогутицао нагли развој привреде, бурни преображај целе наше земље, велике промене у структури нашег становништва и улога Београда као главног града наше земље... Мада је стамбена узградња све интензивнија, не смемо губити из вида чињеницу да би садашњи темпо изградње био недовољан да се реше стамбени проблеми Београда. Још увек има 50 хиљада заједничких станова у Београду.”⁵²

Бранко Пешић

ИНСТИТУЦИЈА - ОРГАН УПРАВЕ ГРАДА ЗА СВЕ УРБАНИСТИЧКЕ ПОСЛОВЕ

година касније, трансформацијом Дирекције за изградњу и реконструкцију Београда и Фонда за финансијско уређивање грађевинског земљишта основа се Завод за изградњу града Београда. Поред градских институција које су се у овом и предходним периодима постепено изградиле, велику улогу у формирању урбанистичке политике и стратегија планског развоја града имао је Савет за урбанизам, чији су председници, од оснивања 1955, били инж. Владимир Ненадовић, Бранко Пешић, Ђурица Јојкић, Милојко Друловић и Михајло Швабић.⁵⁴

Године 1960. оснива се и Друштво архитеката Београда, а Савез друштава архитеката и Савез друштава урбаниста Југославије почињу да издају часопис *Архитектура* -

Од 1958. године сви урбанистички послови су поверени Урбанистичком заводу града Београда. Иако измена статуса Завода у орган управе града поред израде планске документације доноси и надлежност спровођења урбанистичких планова, издавање услова градње на појединачним локацијама и грађевинских дозвола, Завод је у овом периоду постао и креативна институција најзначајнија за плански развој Београда. За директора је постављен архитекта пуковник Александар Ђорђевић (слика 16), који на тој позицији остаје је пуних 16 година. Овај период се сматра најзначајнијим за урбанизам Београда и саму институцију.

Унутрашња структура Завода постала сложенија, па су поред директора и његових непосредних заменика и саветника, формирана четири сектора за обављање различитих послова којима су руководили помоћници директора. Сектор за документацију и програмирање обухватао је осам студијских група

Урбанизам који уређује Оливер Минић. Дуги низ година часопис има велики утицај на развој ових делатности. Поред њега, на нивоу Србије није било много сличних часописа јер су стручни часописи из осталих република стварали довољан избор тема и текстова за целу Југославију. Међутим, у овом периоду се усталио специфичан обичај да стручна организација која има натпросечне амбиције и капацитете негује и сопствени периодични стручни скуп и сопствени стручни часопис или посебна издања. Поред *Урбанизма Београда*, то су и годишња саветовања *Зборник радова* и *Саопштења* ИАУС-а, *Свеске* и *Преводи* Савезног завода за урбанизам и комунална и стамбена питања, а касније симпозијуми и Годишњак ЈУГИНУС-а, Југословенског института за урбанизам и становање.⁵⁶

које су се бавиле: становништвом, становањем, индустријом и јавним објектима, зеленилом, спортом и рекреацијом, саобраћајем, енергетиком, хидротехником и заштитеним урбаним целинама, споменицима и „малим урбанизмом“. Поред студијских група, у овом сектору су били и самостални експерти - историчар, географ, правник, хигијеничар, лекар, као и референти за информације и преводе. У оквиру Сектора за урбанистичко пројектовање било је више пројектантских група, свака за одређену територију града и шефом групе - главним урбанистом на плановима. Сектор за спровођење урбанистичких планова обухватао је три одељења, подељена по општинама на чијој територији су била надлежна, као и одсек за регулацију и саобраћајне реферате. Четврти сектор се бавио општим пословима. Поред тога, Завод је имао Управни одбор и Савет који је образовао Стручну комисију Завода од 12 до 15 чланова. Број запослених у Заводу се знатно

повећао: доласком нових стручњака и младих урбаниста само у периоду од 1958. до 1960. године запослено је чак око 110 нових људи различитих профила и образовања, међу којима је било највише архитеката. Са адресе на Булевару револуције 70, 1970. године Завод је пресељен у нову, наменски пројектовану зграду у Палмотићевој 30, у непосредној близини Ботаничке баште. Зграду је пројектовао

архитекта Бранислав Јовин, на основу свог првонаграђеног конкурсног рада урађеног у оквиру пројектног бироа Урбанистичког завода.⁵⁷ Пројектовање зграде је завршено 1968, радове је изводило грађевинско предузеће „Напред“, а 1970. године је зграда усељена. Од тада је симбол урбанистичке делатности у Београду и региону (слика 17). За потребе спровођења Генералног

Слика 17

урбанистичког плана, који није ближе одређивао урбанистичке услове за мање целине и појединачне локације, први комплексан задатак поверен Урбанистичком заводу 1959. године био је израда регулационих планова за територије свих градских општина или њихових урбанизованих делова. Планови су урађени по јединственој методологији у највећем броју током 1961. и 1962. године, док су неки били усвајани до 1966. године (слика 18 и 19). Регулациони планови су рађени у размерама 1:2500 и 1:5000, разрађивани су плановима детаљне регулације, или се спроводили непосредно, кроз израду урбанистичких услова (УТУ и ЛОК) за поједине локације.⁵⁸

Целокупним радом је као одговорни урбаниста пројектант руководио директор Завода Александар Ђорђевић, док су пројектанти појединачних планова били: за Нови Београд Милутин Главички, за Стари град Коста Карамата, за Земун Јосип Слобода, за Врачар Боривоје Ђуркић,

за Савски венац Драган Гудовић и Наталија Микелачки, за Палилулу Ружица Петровић-Константиновић, за Чукарицу (рејон Баново брдо и рејон Раковица) Андрија Менделсон, Вера Митић и Јован Лукић, за Звездару Андрија Менделсон и Добривоје Барловац и за Вождовац Андрија Менделсон и Гордана Царевић.

Паралелно са израдом ових планова, 1961. је покренута израда регулационих и генералних урбанистичких планова и за 16 најближих приградских насеља и три насеља из „другог прстена“ не би ли се отклонила и предупредила непланска изградња која је узимала маха. Сви планови су урађени по истој методологији као и регулациони планови градских општина, а пројектанти су били: за Овчу и Борчу Братислав Стојановић, за Миријево, Мали Мокри Луг и Велики Мокри Луг Гордана Царевић, Пиносаву Стојан Максимовић, Жарково Вера Митић, Железник Дубравка Јанковић, Бели Поток и Рипањ станица Љубдраг

ПЛАНОВИ - РЕГУЛАЦИЈА БЕОГРАДСКИХ ОПШТИНА И НОВИ ГУП

Слика 18

Шимић, Кијево-Кнежевац Јован Лукић, Кумодраж и Јајинце Добрила Гиздавић, Остружница и Батајница Маруша Антић, за Гроцку Милан Зарић, Барајево Миленко Јефтић и Умку Боривоје Ђуркић.⁵⁹

Активност на изради детаљне планске разраде током шездесетих година и почетком седамдесетих је била веома интензивна и тада се кроз праксу планирања у потпуности усталио и садржај и метод њихове израде. На основу решења из регулационог плана општине, Дирекција за уређење грађевинског земљишта у сарадњи са Урбанистичким заводом је скоро по правилу расписивала урбанистичко-архитектонски конкурс на основу кога је Завод радио детаљни урбанистички план. Урбанистичко решење је потом постајало основ за расписивање новог конкурса или непосредну израду пројектне документације, која је постајала саставни део урбанистичког плана. У том смислу је цео процес пролазио кроз неколико фаза усаглашавања, посебно јер је израда пројектне документације углавном била поверавана великим пројектним бироима или пројектним службама при грађевинским предузећима. У складу са тим, план као финални производ је био веома детерминисан у детаљима и није омогућавао каснију флексибилнију разраду, што полако почиње да се мења од средине седамдесетих.

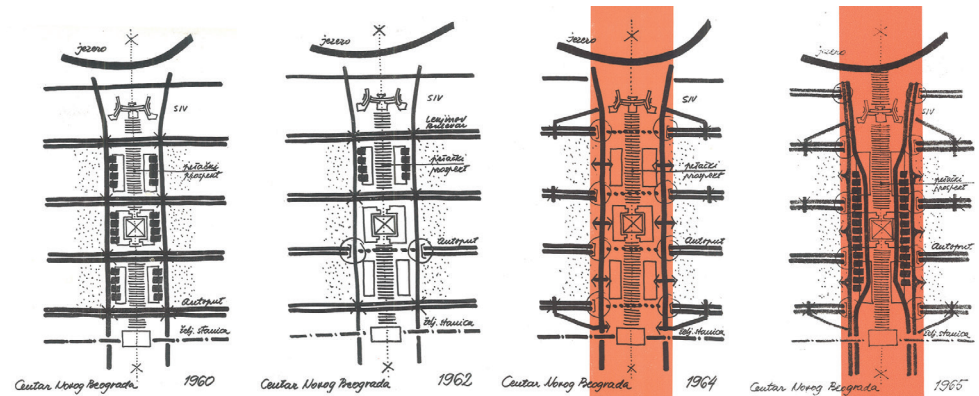
У области становања најобимнији плански захват је био, наравно, на територији Новог Београда, за који су урађени детаљни урбанистички планови за највећи број планираних стамбених блокова – месних заједница. Израдом свих планова је руководио Милутин Главички као одговорни урбаниста, а пројектанти су били: за блокове 33, 37 и 38 Стојан Максимовић и Јован Мишковић, блокове 9а, 116 и 11ц Стојан Максимовић, блокове 8, 22

и 23 Јован Мишковић, блокови 45 и 70 Иван Тепеш, Велимир Гредел и Јован Мишковић, блокове 61, 62, 63 и 64 Јосип Свобода, блок 28 Милутин Главички, блокови 3 и 4 Вера Пауновић, блок 29 Љбиљана Мијушковић и блок 19а Весна Матичевић и Драгомир Манојловић.

Поред детаљне планске разраде Новог Београда, на бази истих принципа, у овом периоду се на територији свих општина раде детаљни планови и за велики број стамбених насеља, на (тадашњој) периферији града, која су у највећој мери и изграђена до средине седамдесетих година. Насеља су испланирана за укупно 200,000 становника, односно 60,000 станова, а најзначајнија су била: Карабурма X месна заједница (Никола Гавриловић, Воја Тешкић), Шумице (Андрија Менделсон, Гордана Царевић) (слика 20), Браће Јерквић (Андрија Менделсон, Емилија Даниловић), Коњарник (Милан Зарић, Милица Јанковић-Јакшић, Миленко Јефтић), Канарево брдо (Јован Лукић, Мирјана Поткоњак), Кнежевац-Кијево (Јован Лукић, Алпар Кочиш, Михајло Чанак), Горњи Земун (Јосип Свобода), Доњи Земун (Јосип Свобода, Милан Зарић, Миодраг Милашиновић), Земун IV и XI месна заједница (Јосип Свобода, Милан Зарић, Војислав Пејовић, Боривоје Цвејић), Дорћол (Леон Кабиљо, Јован Мишковић), Врачар XI и XII месна заједница (Стојан Максимовић, Драгутин Кадовић), Бањица (Андрија Менделсон, Мирјана Лукић), Браће Јерковић II (Андрија Менделсон, Вера Пауновић, Ана Петрова), Котеж (Братислав Стојановић, Димитрије Павловић, Добривоје Барловац), Јулино брдо (Јован Лукић, Мирјана Поткоњак), Баново брдо (Блаженка Аћимовић), насеље у Железнику (Вера Пауновић, Бранка Југовић) и Нова Галеника (Јосип Свобода, Миодраг Спајић, Светлана Јовановић).⁶⁰ Као и детаљни урбанистички планови за

Слика 19

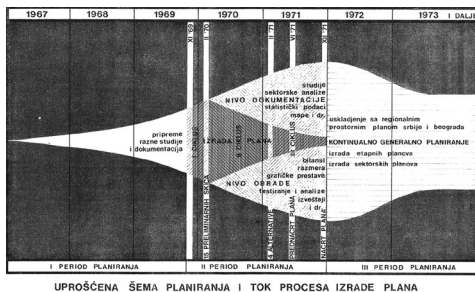
Слика 23

Свобода, Владимир петровић, Владета Ђорђевић). Поред тога, регулационим плановима је била предвиђена изградња спортско-рекреативних центара на територији сваке општине, па су, између осталих, у овом периоду урађени ДУП спортског центра на Булевару Црвене армије (Стојан Максимовић, Драгутин Кадовић) и уз њега спортског објекта у Улици Саве Ковачевића (Стојан Максимовић, Милица Јанковић), потом спортско-рекреативног центра и излетишта Ковилово (арх. Братислав Стојановић, Зора Томић, 1974). Такође, ових година су урађени и први планови којима је регулисана речна обала на Новом Београду, важни јер до тада није било никаквог искуства са београдским обалама као јавним атракцијама, осим заштитних и лучких, па ови планови представљају важан пробој у „силаску града на реке“ (Бранислав Јовин, Кеј код блокова 45-70, на Ушћу и према Ратном острву, Предраг Љубичић, између мостова).

Слика 24

Од планова за примарне саобраћајне системе, у путничком саобраћају је вероватно најважнији био Детаљни урбанистички план Ауто-пута кроз Београд (Бранислав Јовин, Јован Катанић), усвојен 1967. године после више концептуалних померања трасе и варијантних решења укрштања са попречним саобраћајницама (слика 23). ДУП трансверзале од Булевару ЈНА до Улице 27. марта је од првих урбанистичких услова 1964. године (Бранислав Јовин, Предраг Љубичић, Јован Катанић) имала две измене решења 1967. и 1968. године (Весна Матичевић, Владислав Ивковић, Предраг Љубичић). Важно је поменути и ДУП Авалског пута од Ауто-команде до подножја Авале из 1969. године (Владимир Божичковић). Што се тиче железничког саобраћаја, након више привремених решења, дискусија и разраде алтернатива у којима је учествовао Урбанистички завод, 1971. године је усвојен план реконструкције

Слика 27

постао циљ планирања и инструмент усаглашавања друштвеног и просторног развоја града и региона.

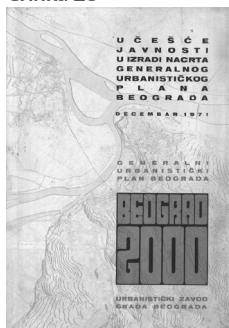
Демократизација и децентрализација, постулати одрживог планирања, били су процеси на којима су се заснивала решења ГУП-а Београда 1972. године. Према материјалу „Основне политике урбанизације и просторног уређења” Савезне скупштине Југославије, план просторног развоја друштвене заједнице каква је Београд захтева о је активно учешће свих корисника простора у току израде Плана, према коме су све међуфазе планског процеса стављане на стручну и проверу јавности, укључујући и политички државни врх.⁶³

Партиципативни концепти са почетка 1970-их година прошлог века били су у ширем контексту иновативни и тек знатно касније примењени у стратешком планирању уједињене Европе (слика 28). Такође, велико искуство Милутина Главичког на руковођењу овим задатком, заједно са знањем Борислава Стојкова стекнутим

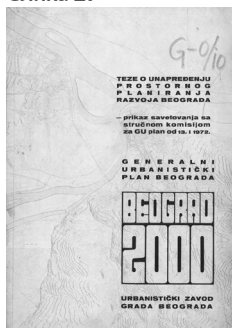
током професионалног усавршавања у иностранству, резултирали су „Тезама о унапређењу просторног планирања”, методолошком основу за израду новог стратешког плана региона Београда, које је урадио Урбанистички завод Београда, а усвојио Савет за урбанизам и Извршни одбор Скупштине града 1973. године (слика 29). Тезе су биле основ за развој дисциплине регионалног и просторног планирања у Београду и Србији у другој половини седамдесетих година и активности на изради просторног плана региона Београд које су тада покренуте.

Усвајање Генералног урбанистичког плана Београда иницирало је израду генералних планова насеља у његовом окружењу, урађених и усвојених у наредних неколико година, попут ГУП Обреновца (Борислав Стојков), ГУП Барајева (Константин Костић), ГУП Гроцке (Коста Карамата) и ГУП насеља ПКБ (Зора Ракочевић, Братислав Стојановић).

Слика 28

Слика 29

АКТИВНОСТИ - АРХИТЕКТОНСКО УРБАНИСТИЧКИ КОНКУРСИ И УРБАНИЗАМ БЕОГРАДА

У овом периоду, нарочито велики утицај на јачање врхунских професионалаца и урбанистичке струке имали су велики, јавни и често општејугословенски урбанистички конкурси за нова насеља и значајна градска питања, путем којих су се едуковали и развијали капацитет за стручну аргументацију сви: од учесника и жирија, преко институција и доносиоца одлука, до студената и грађана. Учешће Урбанистичког завода Београда на конкурсима, односно архитеката и других стручњака који су у њему радили била је додатна, стручна активност.

Од бројних конкурса спроведених шездесетих година, вероватно су највећи значај имали конкурси за целине или појединачне блокове

Новог Београда, који настављају традицију започету анкетним конкурсима и студијама рађеним пре 1950. године. Први је расписан 1959. године, у питању је Конкурс за детаљно урбанистичко решење првог стамбеног блока (касније назван блок 21) и идејно решење урбанистичке разраде целог централног дела Новог Београда. Тема је била комплексна: организација, обликовање и стварање карактера ове зоне у ширем контексту града, те на конкурсима није додељена прва, већ две друге награде: тиму који су чинили арх. Леонид Ленарчић, Милосав Матић, Иван Петровић и Михајло Чанак и архитектонском тиму Урбанистичког завода у саставу Јосип Свобода, Душан Миленковић, Милутин Главички, Гаврило Дракулић и Јован Лукић (слика 30).

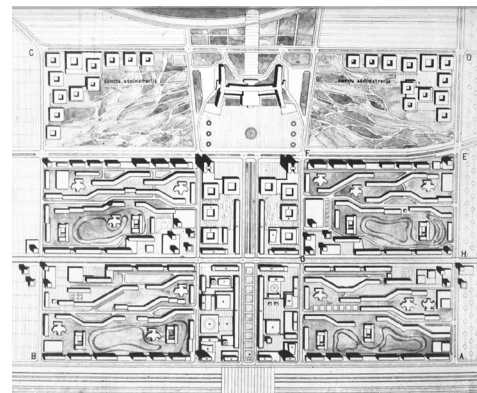
Решења су разматрана на Савету за урбанизам а даља разрада поверена Урбанистичком заводу Београда и специјално формираном тиму за тај задатак.⁶⁴

Први југословенски конкурс на коме се решавала комплексна проблематика становања на подручју са више стамбених заједница, односно једног стамбеног рејона, био је општи југословенски конкурс за урбанистичко решење комплекса три стамбене заједнице и трећег рејонског центра у Новом Београду, који је расписао Урбанистички завод Београда 1961. године. Конкурсни задатак је обухватао комплетни урбанистички програм стамбених садржаја, јавних објеката рејонског значаја и рејонског центра и на њему су додељене две друге награде – тиму кога су чинили арх. Михаило Митровић, Јованка Јефтановић, Радивоје Томић и тиму Урбанистичког завода у саставу арх. Стојан Максимовић и Јован Мишковић (слика 31).⁶⁵

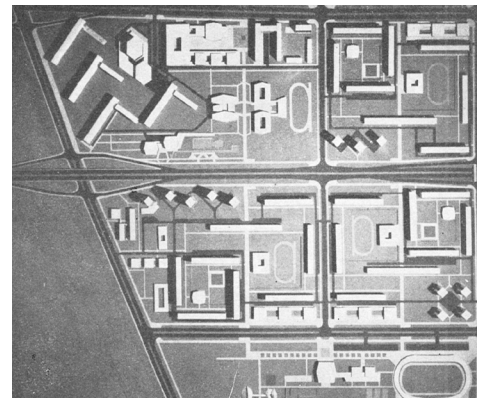
Као део процеса припреме за израду новог ГУП-а, 1967. године Урбанистички завод Београда је у сарадњи са Дирекцијом за изградњу и реконструкцију Београда расписао југословенски конкурс за урбанистичко решење градског централног потеза од Калемегдана до Трга Димитрија Туцовића. Циљ конкурса је било преиспитивање могућности за реконструкцију овог централног градског простора, који је до тада само парцијално решаван. Више запослених из Урбанистичког завода је учествовало у различитим тимовима на овом конкурс; тако је арх. Стојан Максимовић са арх. Борком Новаковићем и сарадницима добио прву награду (слика 32), а рад арх. Владимира Божичковића и Смиље Каначки са арх. Владимиром Бјеликовим, Симом Миљковићем и Петром Поповићем је откупљен.⁶⁶

Исте године у оквиру припрема за израду новог ГУП-а је расписан и конкурс за нову зграду Урбанистичког завода Београда на углу Палмотићеве и Улице 29. новембра (данас Булевар деспота Стефана). Прву награду на конкурс је добио управо тим Урбанистичког завода на челу са арх. Браниславом Јовином. Исте године Бранислав Јовин за ово дело добија престижну Борбину награду за архитектуру (слика 33).

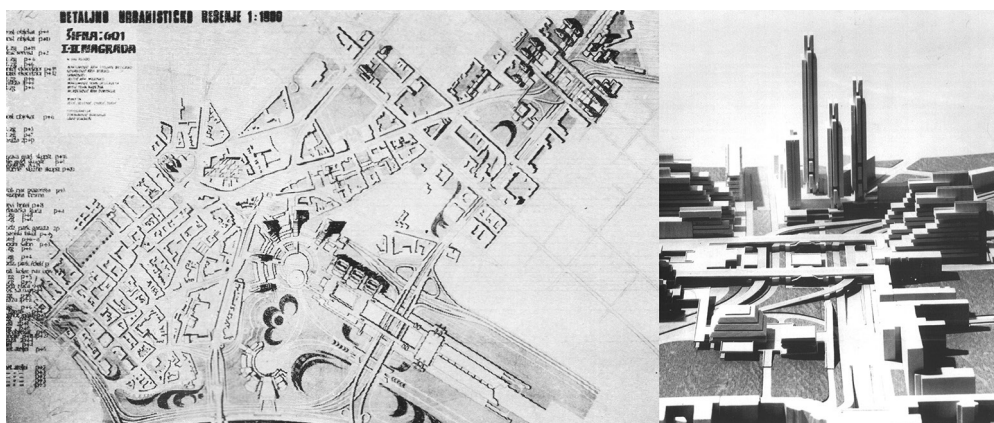
У овом периоду је Урбанистички завод са својим најбољим тимовима учествовао и на урбанистичко-архитектонским конкурсима ван Београда. Тако је 1964. године тим у саставу Милутин Главички, Бранислав Јовин, Предраг Љубичић, Стојан Максимовић, Љиљана Мијушковић, Јован Мишковић, Вера Пауновић и Стојанка Стошић, поделио прву награду заједно са Заводом за урбанизам из Крушевца за идејно урбанистичко решење Трга Расинских партизана у Крушевцу (слика 34). Године 1965. са тимом кога су чинили арх. Александар Ђорђевић, Милутин Главички, Бранислав Јовин, Стојан Максимовић и Јосип Свобода, учествовао је и на међународном конкурс за идејно урбанистичко решење централног градског подручја Скопља, који је организован као саставни део пројекта Специјалног фонда Организације уједињених нација за урбанистички план Скопља (слика 35). Поред тима Урбанистичког завода, на конкурс су била позвана још три југословенска и четири интернационална тима, а прву награду је добио чувени јапански архитекта Кензо Танге.⁶⁷ Велико је било и ангажовање Урбанистичког завода на организацији конкурса и имплементацији награђених радова у планска решења. Такви су били конкурси за блокове 22 и 23, Бањицу, блокове 45 и 70, блокове 61-64, Миријево, Јулино брдо, насеље Кнежевац-Кијево, итд.

Слика 30

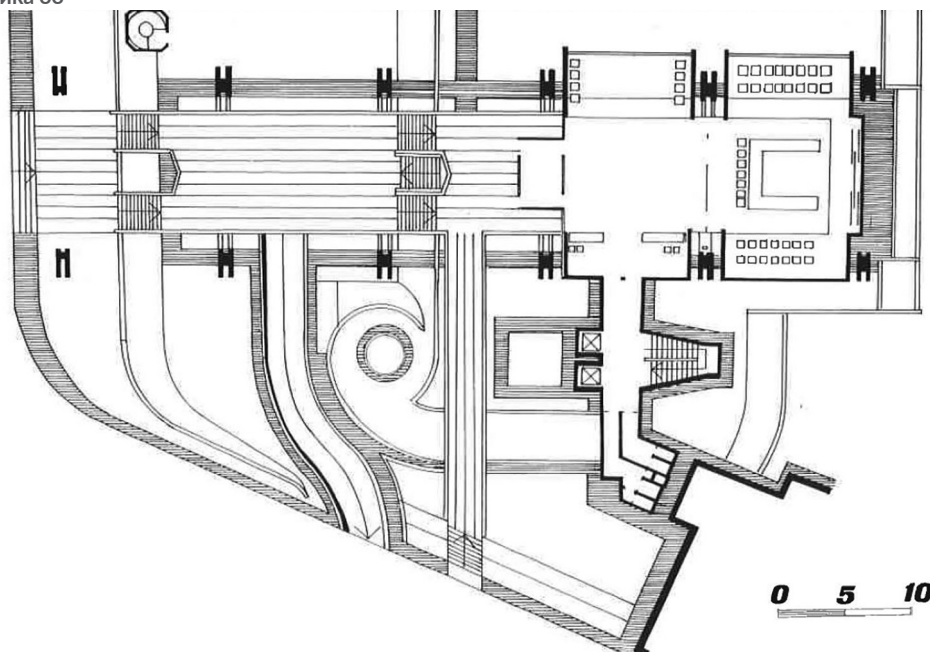
Слика 31

Слика 32

Осим активног учешћа на конкурсима, кроз рад на конкурсним условима, у ауторским тимовима или у жиријма, у овом периоду усталило се и учешће стручњака из Урбанистичког завода на југословенским симпозијумима, конференцијама и саветовањима. Објављивали су радове у стручним часописима и Годишњаку града Београда, били активни чланови и председници струковних удружења. Једно значајно учешће Завода било је у марту 1962. године на симпозијуму „Стамбена заједница као предмет просторног планирања“ у организацији Савезног завода за урбанизам и комунална питања. Симпозијум се бавио просторним оквиром и садржајима стамбене заједнице, насупротив њеног до тада проучаваног друштвеног оквира.⁶⁸ Велики регионални скуп у коме су стручњаци из Завода активно учествовали био је и Конгрес Међународне федерације за становање, урбанизам и просторно планирање (IFHP), који је у јуну 1971. године одржан у Београду са темом „Старо и ново у истом граду“.

Слика 33

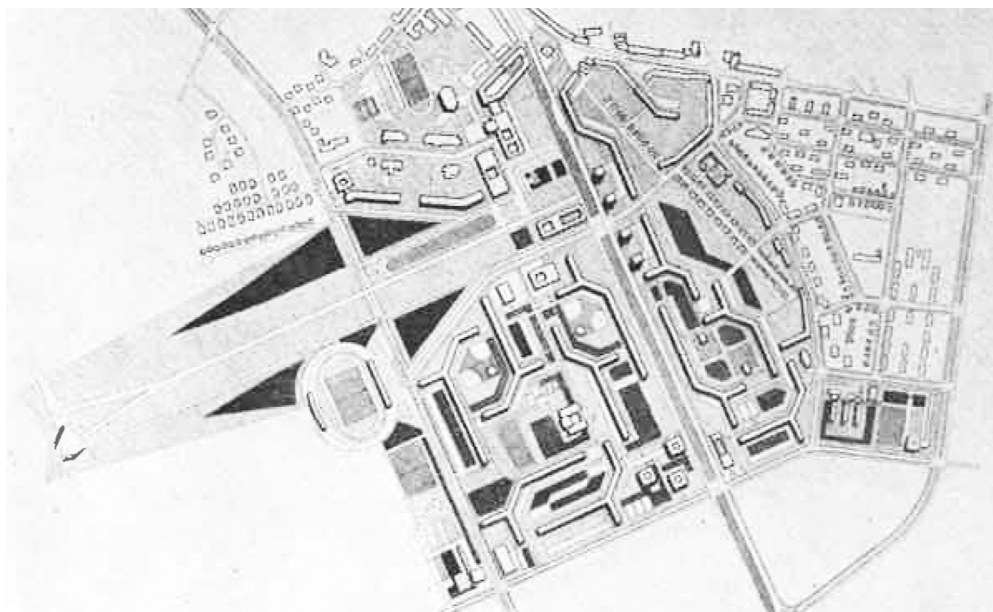
Завод покрене свој стручни часопис 1969. године који је излазио пет пута годишње до 1982. То је својеврсна хроника златног времена урбанизма у Југославији и ризница стручних текстова, ставова и тема, од значаја за истраживање и разумевање урбанистичког и просторног планирања и њима комплементарних области тада и данас (слика 36).

У прве две године у часопису се сумирају најважнији планови и одлуке периода шездесетих година и дају информације о текућим активностима. Одговорни уредник часописа је био архитекта Вјерко Аничин, док су уређивачки одбор чинили арх. Братислав Стојановић, Спасенија Танурџић, Милица Јанковић-Јакшић и социолог Ђуро Ђуровић. Часопис постепено почиње да се бави и комплексним,

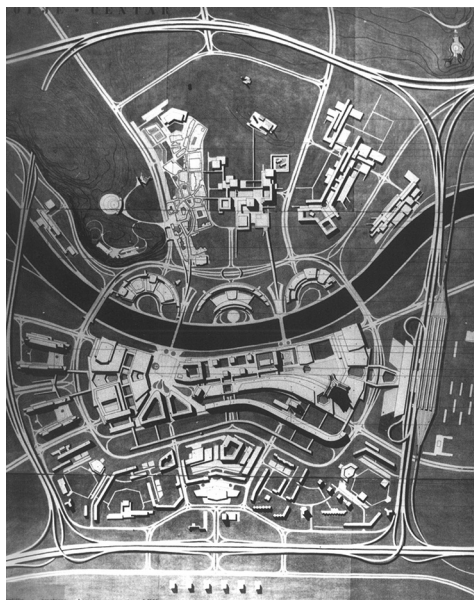
актуелним темама из области урбанистичког планирања и анализом великих планерских подухвата великом заслугом новог главног уредника, архитекте Братислава Стојановића и уређивачког одбора који је стално ојачаван искусним и младим стручњацима. Тако су се до 1974. године као чланови одбора ангажовали и архитекте попут Косте Карамате, Драгомира Манојловића, Вере Пауновић и Бранке Југовић.

У овом периоду Урбанистички завод излагао је на изложби „Урбанизам у Србији“ која је организована 1962. године са циљем да се прикажу послератни напори остварења на пољу урбанистичке делатности,⁶⁹ на изложби „Урбанизам Београда 1965-1971“ организованој 1969. године заједно са Културним центром Београда и Урбанистичким друштвом Београда (припремили Б. Стојков и П. Љубичић) (слика 37), са урбанистичким пројектима, макетама и фотографијам реализованих насеља и објеката, као и на Изложби графичких радова преднацрта новог ГУП-а, постављеној у холу Урбанистичког завода 1971. године као званични почетак информисања шире јавности у новом генералном плану Београда (слика 38).

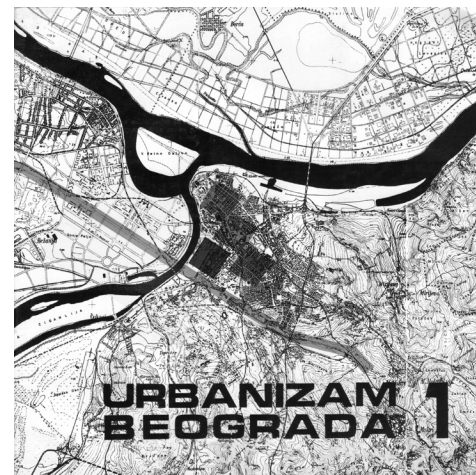
Октобарску награду за најбоља достигнућа из области архитектуре и урбанизма у 1967. години за изведени пројекат шеталишта на Сави добио је пројектантски тим архитеката из Урбанистичког завода који су чинили Бранислав Јовин, Предраг Љубичић и Стеван Милинковић (слика 39). Наредне, 1968. године, Октобарска награду добијају све концепције и решења према којима се гради Нови Београд, па су добитници били архитекте: Никола Добровић, Милорад Мацура, Станко Мандић, Милош Сомборски, Видо Врбанић, Бранко Петричић, Александар Ђорђевић, Урош

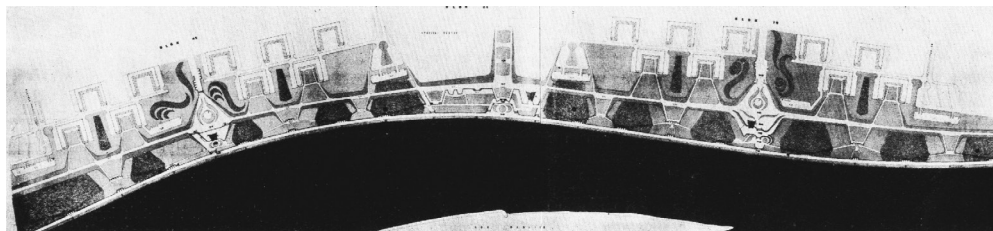
Слика 34

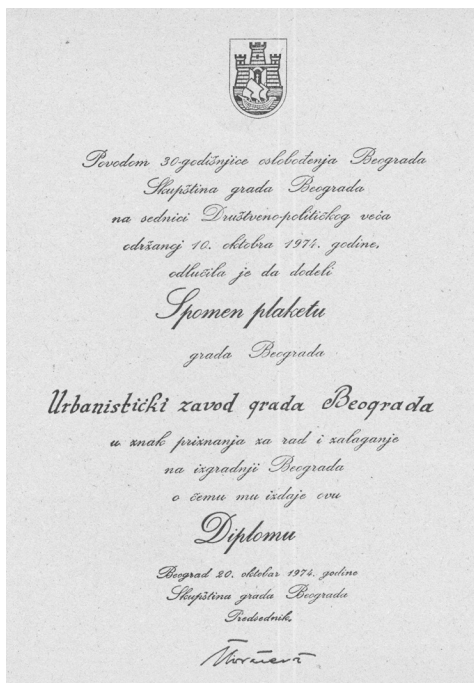
Слика 35

Слика 36

Слика 39

Слика 40

Мариновић и Милутин Главички. Након завршетка рада на ГУП-у, Савез урбаниста Југославије додељује 1974. године признање стручњацима Урбанистичког завода Београда архитектама: Александру Ђорђевићу, Милутину Главичком, Јосипу Свободи, Миодрагу Настасовићу, Кости Карамати и Милицы Јанковић-Јакшић. Исте године, поводом 30 година од ослобођења града, Урбанистички завод добија и Спомен плакету Скупштине града за рад и залагање на изградњи Београда.⁷⁰ (слика 40)

Завод су у том периоду посећивали страни стручњаци, научници, студенти и друге делегације из иностранства, док куризитет представља посета чувеног француског филозофа и урбаног социолога Анрија Лефевра, професора социологије на Париском универзитету 1970. године. Већ у јулу наредне године у Завод долази и

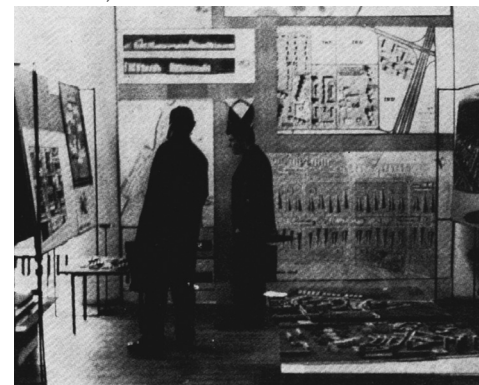
урбани социолог Пол-Анри Шомбар де Лов, такође професор Париског универзитета, са којим се дискутовало о различитим аспектима у контексту рада на преднацрту новог ГУП-а. С обзиром да је рад на новом ГУП-у био запажен и у светским оквирима, Завод почињу да посећују многе иностране делегације урбаниста, из Аустрије Индије, Тенесија, Канаде (Монтреала) и др.

Завод супосећивали и градоначелници других главних градова југословенских република, а вероватно највећи публицитет је имала презентација Генералног урбанистичког плана Београда одржана у мају 1972. године у свечаној сали Урбанистичког завода, на којој је, поред градоначелника Бранка Пешића и групе савезних и републичких функционера, био присутан и Председник СФРЈ Јосип Броз Тито (слика 41).

Слика 41

Слике 37, 38

„Златно доба“ Урбанистичког завода обележено је обимним и иновативним планерским подухватима, а носиоци и покретачи развоја били су стручњаци који су створили углед Урбанистичког завода Београда као најзначајније урбанистичке институције у тадашњој Југославији. Многи од њих су допринели успостављању нових методологија у раду, развоју урбанистичке мисли, као и развоју струковних удружења и планерских институција на републичком, али и државном нивоу.

За формирање стручних тимова и велику покретачку снагу Завода, најзаслужнији је свакако до тада мање познати архитекта **Александар Ђорђевић**, са визионарским ставовима о будућности и улози Завода у урбаном развоју града, који је довео искусне стручњаке и младе ентузијасте да своје професионално знање граде на планирању Новог Београда и другим важним задацима. Као члан градског већа Београда, место директора Завода прихватио је уз неколико услова: да се изврши обједињавање урбанистичких служби, да се питање изградње града подигне на ниво градоначелника, као и да успостављање норми и правила изградње буде под његовом контролом, тачније контролом Урбанистичког завода.⁷¹ Завод 1958. године добија „појачање“ ради израде регулационих планова свих градских општина. Међу њима се издваја **Милутин Главички** (слика 42, 43), који постаје једна од најзначајнијих фигура Урбанистичког завода. Као руководилац израде Регулационог плана Новог Београда, главни урбаниста детаљне разраде многих новобеоградских блокова и идејни творац генералног урбанистичког плана Београда до 2000. године, зачетник је идеје о континуалном планирању са изузетним доприносом у стварању визија развоја града применом нових методолошких

приступа уз стално преиспитивање остварене праксе.

Јосип Свобода руководи израдом Регулационог плана Земунa, дела града који остаје његов главни фокус током читавог рада у Заводу. Заједно, они су аутори Скупног регулационог плана општина Нови Београд и Земун 1969. године, јединственог плана читаве територије града на левој обали Саве. Овај план представља и припремни и помоћни рад на ревизији Генералног урбанистичког плана, значајан за детектовање извршених промена са уочавањем могућности даљег усавршавања кроз нови ГУП.

Архитекта **Андрија Менделсон** (слика 44), попут директора Ђорђевића, долази у Урбанистички завод из Грађевинске управе ЈНА, 1959. године. У периоду до 1962. године, он руководи израдом регулационих планова за чак три општине: Чукарице, Звездаре и Вождовца, потом и детаљном планском разрадом нових стамбених насеља у склопу наведених општина, а у каснијим периодима и одељењем за спровођење планова. Архитекта **Коста Карамата** од 1957. године, руководи израдом регулационог плана општине Стари град, а каснијим радом ова централна градска општина постаје његов главни фокус.

Паралелно са израдом планских докумената, архитекте **Братислав Стојановић** и **Леон Кабиљо** као већ афирмисани пројектанти и познаваоци планског развоја града учествују у организацији Завода на руководећим позицијама.⁷² Од 1959. године Братислав Стојановић највише се бавио темом урбанизације леве обале Дунава. Поред активности на конституисању урбанистичких служби и организација, његов најзначајнији допринос био је у активном бележењу и праћењу развоја града. Као дугогодишњи

ЛИЧНОСТИ - УРБАНИСТИЧКИ АУТОРИТЕТИ И „МЛАДЕ СНАГЕ“

Слика 42

Слика 44

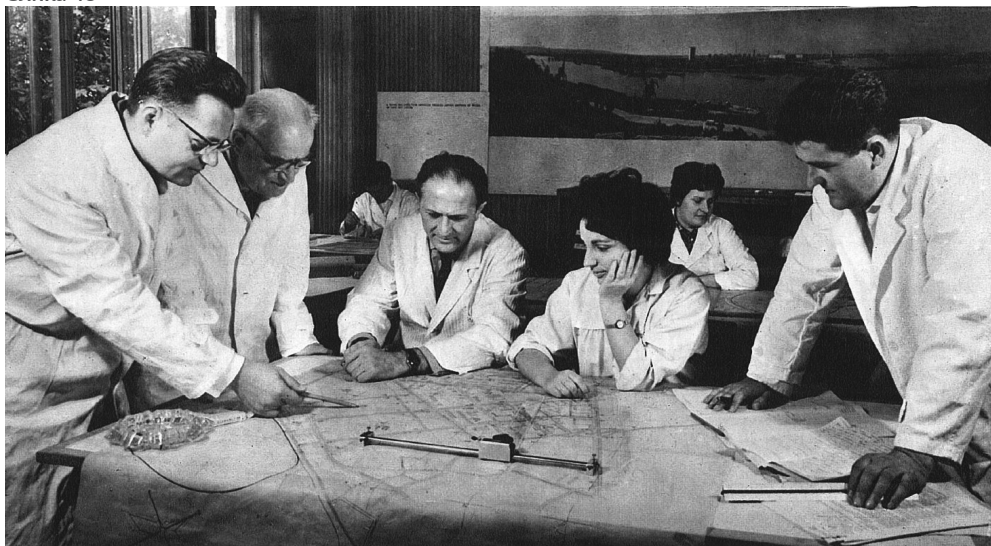

уредник часописа Урбанистичког завода Урбанизам Београда (1969-1979. године) и као аутор великог броја текстова објављених у другим стручним часописима, оставио је траг и запис о раду Завода, организацији градских урбанистичких служби, као и о многим стручним темама и градитељским подухватима тог времена.

Шездесетих година у Урбанистички завод долазе младе архитекте великог талента, који су у Заводу имали значајне задатке и који су се касније прославили као пројектанти, урбанисти, професори или теоретичари. Године 1960. у Завод долазе архитекте **Стојан Максимовић** и **Јован Мишковић**, а 1962. године и архитекта **Бранислав Јовин** (слика 45), који се укључују са већ стеченим пројектантским квалификацијама и радом на архитектонским конкурсима. Свој изражени пројектантски таленат доказују радом на планирању и идејном пројектовању нових градских насеља, рејонских и спортских центара, саобраћајница. Према сведочењу њихових савременика, велики квалитет директора Ђорђевића огледао се у препознавању талената

својих запослених, захваљујући чему су архитекте Максимовић и Јовин наставили успешно учествовање на конкурсима и у пројектантским водама, а група најмлађих упућена на специјализацију. Показало се да је мултидисциплинарни приступ решавању проблема негован у оквиру Урбанистичког завода пружао младим архитектама квалитетну базу за решавање комплексних пројектантских задатака остварених у даљој каријери. Као по правилу, у том периоду младе архитекте почињале су свој рад под палицом архитекте Милутина Главичког разрађивањем планске документације новобеоградских блокова, најчешће као пројектанти. Тако и Бранислав Јовин са Архитектонског факултета долази у Урбанистички завод у групу за Нови Београд и значајан период посвећује саобраћајним темама, првенствено разради пројекта за Мостарску петљу и пројекат ауто-пута. Као његов важан сарадник и коаутор истиче се професор са катедре за путеве Грађевинског факултета, инжењер **Јован Катанић** (слика 46), са којим ће касније у оквиру Дирекције за путеве и урадити пројект и реализацију ауто-пута, а у оквиру Дирекције за изградњу града наставити рад на изради пројекта метроа. Афинитет ка уређењу отворених јавних простора, Јовин је стекао радом на урбанистичким решењима уређења савских обала Новог Београда.

Слика 43

Стојан Максимовић (слика 47) се током десетогодишњег боравка у урбанистичким водама (1960-70) истиче изузетном продуктивношћу, мотивисан јединственом приликом учествовања у великом подухвату креирања новог дела града. Уз Милутина Главичког, као одговорног урбанисту, Стојан Максимовић као главни и одговорни пројектант самостално руководи израдом урбанистичких планова и детаљном

разрадом стамбених новобеоградских блокова. На тему реконструкције старих градских четврти, Максимовић даје свој допринос израдом детаљних урбанистичких планова реконструкције блокова у централној градској зони, као и планирањем нових стамбених насеља и рејонских центара приградских општина.⁷³

Након пресељења у нову зграду у Палмотићевој улици 1970. године, овај пројектантски двојац, заједно са Јованом Катанићем, Наташом Калуђерчић и Соњом Живковић, је прешао из Урбанистичког завода у пројектантски биро Дирекције за изградњу и реконструкцију града (касније Завода за изградњу града Београда) у којој ће Бранислав Јовин водити велике пројекте попут Београдског метроа и уређења Кнез Михаилове улице, а Стојан Максимовић ће се афирмисати као врсни пројектант изградњом конгресног комплекса Сава центар и низа стамбених објеката на Врачару и Вождовцу.

У овом периоду у Завод долазе и архитекте који ће оставити значајног трага, а неки провести свој радни век у Заводу: Војислав Тошић, Јован Лукић, Ружица Константиновић, Стеван Милинковић, Стојанка Стошић (сви 1958), Вера Пауновић, Драгутин Кадовић, Смиља Каначки (сви 1959), Александра Бановић (1960), Миленко Јевтић, Љубдраг Шимић (1961), Олга Митровић (1962), Милица Јакшић (1963) и др.

Други талас пријема младих архитеката, догодио се на почетку израде новог генералног урбанистичког плана. У периоду између 1967. и 1968. године у Завод су дошле архитекте **Борислав Стојков**, **Милош Р. Перовић**, **Миодраг Ференчак**, **Владимир Мацура**, **Љубомир Лукић**, **Андреја Додић**, **Бранка Југовић**, **Мирјана Лукић**, **Весна**

Матичевић, **Вјерко Аничин**, **Драгомир Манојловић Дик** и др, а већина остаје у Заводу до краја своје каријере.

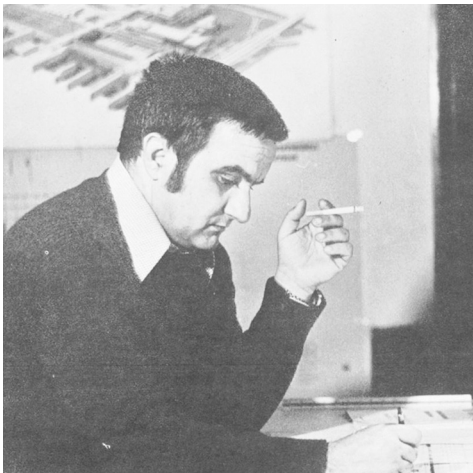
И даље, младе архитекте су своје искуство стицале радом на планској разради Новог Београда, али и изради новог ГУП-а. Тако су Владимир Мацура, приправник код професора Уроша Мартиновића, и Милош Перовић, разрађивали студију композиције осам кула у центру Новог Београда и услове за изградњу железничке станице у групи коју је водио Милутин Главички.⁷⁴

Борислав Стојков је највише сарађивао са Милутином Главичким, и као део синтезног тима, учествовао у изради Генералног урбанистичког плана Београда. Са Главичким се активно бавио теоријским развојем урбанистичке дисциплине истраживањем теме просторног и континуалног планирања.

На иницијативу Александра Ђорђевића, неки од стручњака одлазе на стручно усавршавање на универзитете широм света да би стечена сазнања применили у даљем раду на ГУП-у и пословима

Слика 45

Слика 47

Урбанистичког завода. Међу њима Борислав Стојков одлази на стручно усавршавање у Кембриџ, САД (MIT) 1970-71, потом у Велику Британију и Шведску 1974/75 године, Вера Пауновић у Париз као стипендиста француске владе, Љубомир Лукић сарађује у систему техничке помоћи OECD Југославији и преко француске институције OTAM-OTASNE. Такође, Милош Перовић одлази Атину на престижну *Graduate School of Ekistics* код Константиноса Доксиадиса.

У овом периоду стасавају и урбанисти других профила: грађевински и саобраћајни инжењери, економисти, социолози и правници.

Велимир Томић је дошао у Урбанистички завод 1969. године из Завода за комуналну и стамбену делатност Београда. Као грађевински инжењер специјализован за водне системе, афирмисао се као врсни урбаниста - поборник нових савремених и иновативних принципа, првенствено принципа одрживог развоја насеља и уређења простора. До 1982. године био је директор Сектора за генерално (опште) планирање.

Ђура Ђуровић, дипломирани социолог, као одговорни урбаниста оставио је великог трага у оквиру радних тимова анализирајући проблематику развоја са аспекта демографског развоја и учешћа јавности у изради планске

документације. Године 1974, заједно са Леоном Кабиљом и Вјерком Аничиним отишао је из Урбанистичког завода у тек формиран Секретаријат за урбанизам скупштине града Београда. Касније је постао и Секретар Секретаријата за урбанизам и грађевинске послове.

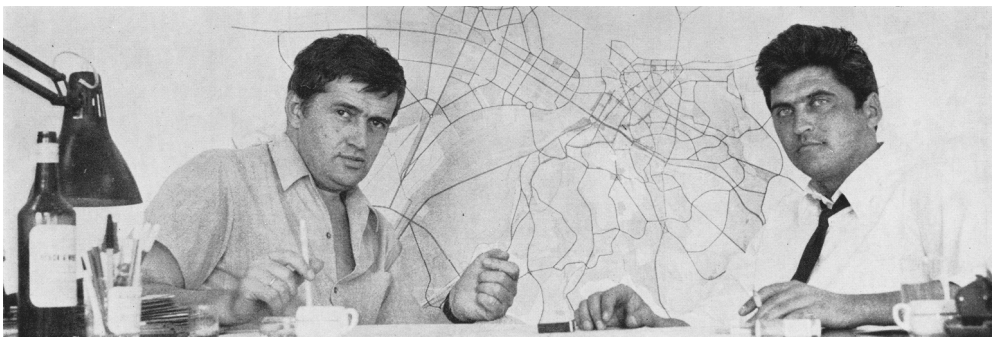
Вјерко Аничин, архитекта, поред звања одговорног урбанисте и саветника Урбанистичког завода, највећи траг је оставио као шеф центра за документацију, који је формиран у припремним периодима израде ГУП-а.

Радомир Мишић, по образовању лекар, се као специјалиста за комуналну хигијену током своје заводске каријере бавио питањима буке у комуналној средини као и другим хигијенским аспектима урбанистичког планирања.

Паралелно са развојем планске документације развијало се и урбано – правно законодавство. Систематским праћењем правних оквира планирања бавио се дипломирани правник **Владимир Маринко**, по многима најкомплетнији урбаниста-правник урбанизма тог времена.

Велика мобилизација инжењера у овом периоду везана је за један од најзначајнијих задатака Урбанистичког завода - израду Генералног урбанистичког плана Београд 2000. У периоду од 1966. године, када је Скупштина града донела одлуку о ревизији ГУПа из 1950. године, па до усвајања новог плана 1972. године, у Урбанистичком заводу оформљен је интердисциплинарни тим урбаниста - планера (преко 40 стручњака и око 30 техничара) специјализованих за различите области, који су сарађивали са укупно 50 научних и стручних градских институција. На челу заводског тима били су директор архитекта Александар Ђорђевић,

Слика 46

стратег организације, методологије, кадровског одабира сарадника, одређених концепција и коначног доношења плана, и архитекта Милутин Главички, помоћник директора и изузетан стручно-технички носилац и извршилац ставова и концепција ГУП.

Током израде генералног плана и сарадње са стручњацима из Америке, формирала се прва модерна домаћа група програмера саобраћаја која је временом постала вероватно „најјачи“ тим саобраћајних и грађевинских инжењера у земљи на челу са **Петром Лукићем**, носицем групе за саобраћај.

На друге комплексне урбанистичке проблеме града одговарали су и доприносили у стручном и организационом погледу: Миодраг Милашиновић, Зора Томић, Десанка Каћански, Димитрије Павловић, Дубравка Јанковић, Стјепан Залежак, Спасенија Танурџић, Мирјана Дејановић Поткоњак, Добривоје Барловац, Ружица Петровић, Маруша Антић, Миодраг Настасовић, Олга Милићевић, Предраг Љубичић, затим инжењери Ненад Тасић, Славко Ракочевић, Славко Ђерфи, Велибор Гордић и други.⁷⁵

Током шездесетих година у Завод долази и група техничара попут Ивана Николића, Момчила Обућине, Ратомира Шулејић, Ивана Јоцева, Наде Миџић, Аце Перишића, Неде Чекановић, Злате Ђорђевић, Миломир Лазовић, Обрен Јовановић, Драгиња Димитријевић, Милика Чолић, Милица Јањић, Душка Бијелић, Кристина Поповић, Гроздана Поповић, Мића Влаовић и Наталија Селенић док се у јеку израде новог генералног плана, 1970. године, запослило још тридесетак младих архитектонских и грађевинских техничара од којих већина остаје до краја свог радног века у Заводу, као незаменљиви чланови радних тимова

у изради свих урбанистичких планова: Вида Мачек, Наташа Дивац Олгица Коцев, Зорица Марјановић, Славица Жарић, Слободанка Милошевић, Мика Ђапић, Људмила Јовановић, Влада Томевски, Драган Спасојевић, Љуба Девић, Милица Утржан, Момчило Савић, Љиљана Здравковић, Душица Томанић, Наталија Стефановић, Снежана Живковић, Гордана Мишчевић, Зорица Милишић, Славица Хорватић, Јелица Живковић, Зорица Бабић, Јован и Јосиф Савковић, Јованка Ристић, Бисерка Милутиновић, Рада Чекеревац, Снежана Николић, Љиљана Васић, Зоран Ђукић, Вера Масникоса, Мирослава Перовић, Зајко Цане, Љиљана и Гордана Жиловић, Иван Мачек и др.

41 Дејан Ђорђевић, Тијана Дабовић, „Идеологије и пракса планирања Београда 1867-1972: Период успона“, Зборник радова, географски факултет Универзитета у Београду, свеска LVIII, 2010.

42 У периоду од 1953 до 1961. године укупан број становника у приградским насељима се увећао за 1,6 пута, да би се након усвајања регулационих планова увећао за још 3,2 пута. (Ђорђевић, стр 556).

43 Ратко С. Вујновић, „Динамика изградње града“, 1997, стр 33.

44 У периоду 1946-1959 у Београду је било изграђено 29,830, а у периоду од 1960. до 1974. чак 127,857 станова концентрацијом изградње на великим градилиштима.

45 Дирекција је настала 1963. године са овлашћењима да у име и за рачун Града уређује и даје на коришћење грађевинско земљиште на територији општина Стари град, Савски венац, Врачар, Вождовац, Палилула, Чукарица и Звездара, док се постојећој Дирекцији за изградњу Новог Београда на исти начин проширују овлашћења за територије општина Нови Београд и Земун.

46 Из текста Александра Ђорђевића „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“.

47 Борислав Стојков, *Изградња* 91/3

- 48** Начин уступања земљишта, комуналног опремања, односи између организација која уступа земљиште и инвеститора, односно произвођача станова, начин регулисања имовинско-правних односа и др.
- 49** *Изградња*, ванредни број, 1976, стр 119.
- 50** Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“ .
- 51** Из текста Александра Ђорђевића „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“.
- 52** Део из говора Бранка Пешића, председника Скупштине града Београда, на свечаној седници поводом 20-годишњице ослобођења Београда, Годишњак града Београда, књига XI-XII, стр 5-17.
- 53** *Изградња*, ванредни број, 1976, стр 120-126.
- 54** Александар Ђорђевић, „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, стр. 564.
- 55** На расправи „Урбанистички развој Београда“ у Скупштини града Београда 1966. године, видети још у Ратко С. Вујновић, „Димамика изградње града“, стр 106-111.
- 56** Миодраг Ференчак, „Унапређивање поступка планирања градова и насеља у Србији“
- 57** Поред Јовина, у изради пројектне документације учествовали су Јован Мишковић као пројектант, техничари Нада Разић и Наташа Калуђерчић и инжењер М. Тујковић за статички прорачун. Пројекат грејања, климатизације, водовода и канализације је урадио пројектни биро „Јанко Лисјак“, а електричних инсталација „Електрон“.
- 58** Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“, стр. 26
- 59** Александар Ђорђевић, „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, стр. 555
- 60** Александар Ђорђевић, „Урбанистички развој Београда од 1944. до 1980. године“, стр. 560
- 61** Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“, стр. 26
- 62** Према „Општем извештају о Преднацрту Генералног урбанистичког плана Београда 2000“, 1971.
- 63** Борислав Стојков, „The Public Participation in the Process of Preparing the Master Plan“, чланак у зборнику *The Structure of Local Government and the Planning of Local Environment*, IFHP, Copenhagen, 1973.
- 64** Александар Ђорђевић, „Урбанистичко решење вентралног дела Новог Београда“, *Архитектура Урбанизам*, бр. 2, стр. 3-12
- 65** Три месне заједнице у III стамбеном рејону у Новом Београду, *Архитектура Урбанизам*, бр. 41-42, 1966
- 66** „О конкурсу за урбанистичко решење градског централног потеза од Калемегдана до Трга Димитрија Туцовића у Београду“, *Урбанизам Београда* бр.1, Урбанистички завод Београда, 1969.
- 67** „Урбанистичка делатност Завода ван Београда“, *Архитектура Урбанизам*, бр. 41-42, 1966, стр. 100-101.
- 68** Часопис *Архитектура Урбанизам*, бр. 14, 1962.
- 69** Часопис *Архитектура Урбанизам*, бр. 13, 1962
- 70** *Урбанизам Београда*, бр. 1, стр. 14-15
- 71** Бојан Бојанић: Интервју са Владимиром Маџуром, часопис *Архитектура и урбанизам*, број 37 и сведочење архитекте Љубомира Лукића, савременика Александра Ђорђевића.
- 72** Леон Кабиљо из грађевинског предузећа „Конграп“ долази на место заменика директора Урбанистичког завода задужен за финансијска питања. Године 1974. одлази на место Секретара тек формираног Секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине.
- 73** ДУП реконструкције блока између улица Максима Горког, Франца Розмана, Михаила Аврамића и Булевара Црвене армије – са Мирјаном Лукић; ДУП дела блока између улица Таковске, 27.марта, Старине Новака и Георги Димитрова – са Драгутином Кадовићем.
- 74** Бојан Бојанић: Интервју са Владимиром Маџуром, часопис *Архитектура и урбанизам*, број 37, ИАУС, 2012.
- 75** Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, „Београд 1945-1975“, стр. 80

1974-1986

ПРЕИСПИТИВАЊЕ ВИЗИЈА

Институционално и регулаторно окружење урбанистичког и просторног планирања било је у успону до средине осамдесетих година прошлог века, када би се могла утврдити стагнација и силазни трендови по већини линија. Разлози за то су многобројни и комплексни и леже у целокупним друштвено-политичким околностима тога времена. Доноси се Устав, нови закони, усложњавају се елементи и релације друштвеног система, повећава администрација, руше се *центри друштвене моћи*, па многе институције, међу њима и Завод, мењају своје статусе надлежности и позиције.

У годинама након усвајања ГУП Београда 2000, Завод је са пуно ентузијазма радио на значајним задацима његовог спровођења и даљем планирању града, од регионалног до нивоа урбанистичких пројеката појединачних локација, али су се околности брзо мењале, захтевајући адаптацију на нове услове.

КОНТЕКСТ - ДИНАМИЧНЕ ПРОМЕНЕ УРБАНИСТИЧКОГ АМБИЈЕНТА

СФРЈ је 1974. године добила нови Устав и низ промена у законској регулативи везаних за спровођење економске децентрализације 1976-1977. године. Знаци слабљења снажне државе Југославије постају видљиви, као и проблеми у вођењу економске политике, пратећи тренд последица две светске нафтне кризе (1973-1974 и 1979-1980). Након смрти Тита 1980. године и тиме изазване политичке нестабилности и нагомиланих економских проблема, 1982. године се усваја Дугорочни програм економске стабилизације, уводе се економски „пакети” и рестрикције електричне енергије, што изазива несташицу робе широке потрошње, па се примењују и различите тактике за ублажавање кризе и пада стандарда (рационализација, стабилизација, „пар-непар” и друге).

Развојни тренд претходног периода, отварање према свету и императивна децентрализација управљања су имале и своје позитивне импликације у урбанизму. Југославија је седамдесетих година независна, добро повезана и отворена држава, посебно за привредну, научну и стручну комуникацију са светом. Документ „Основе политике урбанизма и просторног уређења” уводи планирање као посебну научну област. Теорија и пракса урбанизма доживљавају интензиван развој и трансформацију: „планирање градова прераста у интегрално планирање простора, парцијално коришћење простора уступа место комплексном уређењу, а статички урбанизам рестрикције трансформира се у динамичан урбанизам акције”.⁷⁶

Доктрина самоуправног социјализм је имала импликације и на стамбenu политику Београда, па је градска скупштина у наредне две године донела чак шест тзв. „друштвених договора” којима се ближе уређује ова област и успоставља модел

„друштвено усмерене стамбене изградње”.⁷⁷ У складу са уставним променама 1974. године донет је и нови Закон о планирању и уређењу простора који обезбеђује правни оквир за повећање демократичности и осавремењавање система планирања.⁷⁸

Након скоро две деценије организоване планске изградње великих стамбених насеља и одсуства постепене реконструкције градског ткива, одржавање постојећег постаје акутан проблем. Реконструкција постојећег фонда објеката, улица и инфраструктуре у традиционалном ткиву града се одлагала, а плански модели и инструменти управљања грађевинским земљиштем нису развијани. Поред тога, у Београду је и модел изградње породичних кућа на малој парцели, па и прелазни типови (куће у низу, атријумске куће и слични) скоро потпуно изостајао, с обзиром на свега неколико планираних локација за изградњу овог типа. Све наведено треба имати у виду у разумевању каснијих изазова у формирању система урбанистичких планова који одговарају отвореном тржишту грађевинског земљишта.⁷⁹ Такође, покушај формалног обједињавања урбанистичког и друштвено-економског планирања у пракси није заживео. Спајање урбанистичког са економским планирањем, неутемељеним на реалном тржишту, допринело је и да дуго заговарана идеја континуалног планирања претрпи пораз. Структура новобеоградских блокова и њихових повезујућих простора била је такође изложена концептуалној провери и креативној критици у овом периоду. Поред истраживачких пројеката рађених у Урбанистичком заводу, посебан значај у садржајном и методолошком смислу је носио једини велики Међународни конкурс за унапређење структуре Новог Београда⁸⁰. Покренуо га је и организовано председник Друштва

архитеката Београда 1985. године (Борислав Стојков) паралелно са усвајањем измена и допуна ГУП-а. Нови Београд⁸¹, у то време колоквијално карактерисан као „спаваоница“ Београда, сматран је техно-кратском урбанистичком творевином, насељем без духа и идентитета, тешким за оријентацију. Осим тога, заоштравање економске ситуације у Београду, рационализација трошкова изградње и оријентација на локације које имају већи капацитет техничке инфраструктуре, били су повод за расписивање конкурса. Важне теме конкурса биле су: функционално и просторно интегрисања Новог Београда са Београдом и Земуну, развој различитих делатности, унапређења духа, идентитета и физиономије града, однос према природним и изграђеним ресурсима и посебно, однос леве и десне обале реке Саве као највеће физичке и симболичне специфичности Београда.⁸² На конкурс је пристигло 95 радова из Европе и света, додељено је 9 награда и признања (међу којима и две за домаће тимове), а након објављивања резултата, организован је и Симпозијум на коме су сумирани закључци и формулисани смернице за даљи плански третман Новог Београда. Будућност центра Београда на обе обале Саве, тзв. Савског амфитеатра у наредном периоду је постала доминантна тема.

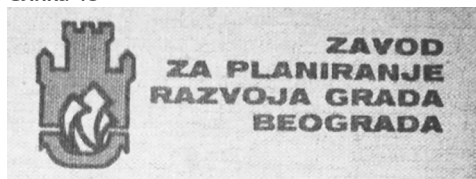
У овом периоду постају сасвим јасне и многе несавршености у начину управљања грађевинским земљиштем, које су узрок тешкоћама у овом домену до данас. Наиме, земљиште које је током више деценија национализовано ради будућег планског развоја града било је у власништву државе, али је динамика изградње вишеструко прецењена у односу на реалне могућности.⁸³ Средином седамдесетих почињу и динамичне промене надлежности у пословима урбанизма између Града и

општина. Наиме, низом сукцесивних статутарних промена, надлежности Града се смањују са укупне територије десет градских општина (1974), преко територије обухваћене ГУП-ом (1978), до давања мишљења на планове чија целокупна израда прелази у домен општина. Оне добијају право да бирају радну организацију која ће радити планове (1982), да би потом и спровођење детаљних планова прешло у потпуности у домен општина (1984). У надлежности града остају само детаљна планска разрада тема око којих је заинтересован цео град, попут саобраћајница, примарне инфраструктуре, депонија, гробља, пијаца и сл.⁸⁴ Резултат ових промена је престанак финансирања и упућивање детаљног планирања на „тржиште“, што је, између осталог, довело и до раздвајања Завода, о чему ће бити речи у наредном поглављу.

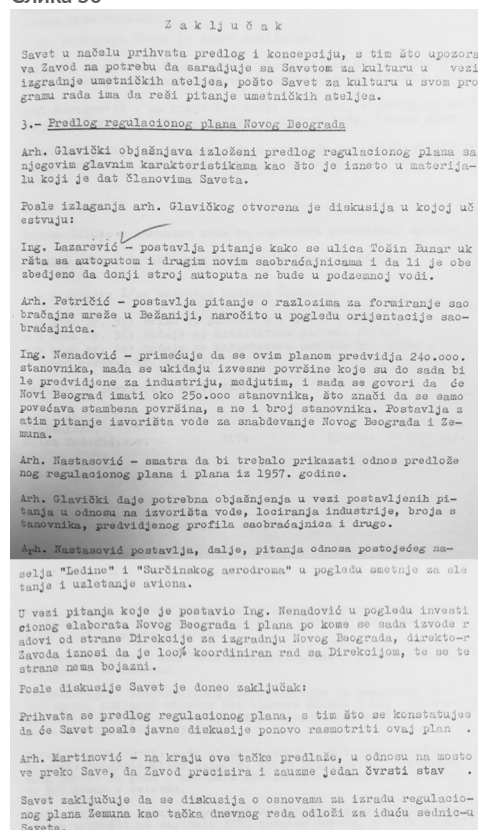
Позитивну промену у овом периоду представља и појављивање других планерских организација, а усаглашеност и квалитет решења детаљних урбанистичких планова и урбанистичких пројеката је обезбеђивала обавезна сарадња са Заводом. Међу њима, издваја се Центар за планирање урбаног развоја-ЦЕП, специјализована и авангардна урбанистичка кућа настала издвајањем ОУР-а из предузећа „Београд пројект“ 1976. године. Ове организације подстичу и другачије, слободније и шире урбанистичко деловање осим планирања, па тако ЦЕП покреће годишње урбанистичко саветовање „Комуникације“, а 1981. године и часопис *Комуникација*. У Србији се покрећу годишњи скупови Архитектура и Урбанизам Панчева (АУПА) у организацији Дирекције за изградњу и урбанизам Панчева, као и други редовни скупови у мањим градовима (Врање, Нови Бечеј, и др), који постају традиционално место окупљања урбаниста са локалних простора.

ИНСТИТУЦИЈА - СПАЈАЊЕ ДРУШТВЕНО- ЕКОНОМСКОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА

Слика 48

Слика 50

Током 1973. године, у складу са уставним и статутарним променама у Граду и увођењем система самоуправних организација, реорганизација Урбанистичког завода резултира удруживањем у радну организацију Урбанистичког завода града Београда и усвајањем новог Статута (25.12.1973). Завод је организован у четири основна сектора - основних организација удруженог рада (тзв. ООУР): за опште планирање, детаљно планирање, спровођење урбанистичких планова и заједничке послове (правне, кадровске и економско-финансијске) у чијем саставу је организован и Центар за урбанистичку документацију Завода. Овако сложена шема односи се и на управно тело Завода кога чине директор и савет радне заједнице - делегати свих ООУР (20 чланова) и представници друштвено-политичких заједница (још 20 чланова). Поред тога, управу чине и три засебна тела - комисија за нормативна питања, комисија за стамбена питања и самоуправна радничка контрола, на чији рад је, такође, утицао савет радне заједнице и сва четири ООУР-а (сектора).⁸⁵

Већ следеће, 1974. године, Урбанистички завод Београда се спаја у јединствену организацију са Заводом за друштвено економско планирање, формирајући Завод за планирање развоја града Београда (слика 48), а трансформацију је пратило и повезивање урбанистичког аспекта планирања града са друштвеним и економским трендовима. Завод је тада први пут изгубио атрибут „урбанистички“. Међутим, суштинско повезивање је било тешко спровести, јер су две институције наставиле да послују на различитим локацијама са аутономном унутрашњом организацијом и систематизацијом. Такође, дошло је и до раздвајања стручних од административно-управних послова, јер правне послове

(издавање урбанистичких услова, овера техничке документације и др) преузима новоформиран Секретаријат за урбанизам.⁸⁶ Без обзира што је овакву поделу иницирао Завод, његово изузимање из управних послова спровођења планова утицало је на постепено губљење везе између израде и праћења реализације урбанистичких планова, што је умногоме била и последица промене квалитета сарадње Завода и Секретаријата. Обе структурне промене доводе и до постепеног опадања улоге и ауторитета Завода.

Новоосновани Завод више није имао придев „урбанистички“ и постаје сложена самоуправна организација која шири поље деловања на израду средњорочних и краткорочних планова друштвено-економског и просторног развоја града.⁸⁷ За првог директора овако трансформисаног Завода постављен је економиста Стеван Јовановић (слика 49), а од 1982. године инжењер рударства Милутин Спасојевић.⁸⁸

Заједно са новим директором, у зграду у Палмотићевој улици из Скупштине града као и Завода за друштвено-економско планирање, долази скоро 50 нових људи, од којих око 35 економиста. Према званичној евиденцији, урбанистички део великог Завода крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година броји између 260 и 280 запослених. Током наредних година, унутрашња структура ове јединице се у мањој мери мењала, па се крајем седамдесетих оснива Сектор за планирање структура и сводно билансирање, а Сектор за детаљно урбанистичко планирање се организује у две групе - ону која делује на територији ГУП-а и ван територије ГУП-а, итд.

Поред структурних и организационих промена, важна новина у

професионалној делатности Завода је била одлука Савета радне заједнице из 1977. године о почетку рада **Стручног савета** и именовању његових 56 чланова: стручњака Завода, научника, универзитетских професора и истакнутих стручњака ван Завода. Стручни савет је радио у ужем и ширем саставу и давао је мишљења у вези са методологијом рада, начином израде планова, посебно када су имали заједничку проблематику, као и израду сложенијих и специфичних задатака од ширег значаја. Директор завода је

Период након усвајања Генералног урбанистичког плана Београда 2000 и спајања два завода карактерише велика активност у области просторног и друштвено-економског планирања града. Период је започео израдом важног и хитног документа комплексног развоја града⁸⁹- Концепције друштвено-економског развоја и програма просторног развоја и изградње Београда у периоду 1976-1985 године (Велимир Томић, Милош Перовић) (слика 51), који је Скупштина града Београда усвојила већ 1976. године. Циљ овог средњорочног плана, познатог и под називом *Етапни план*, поред усаглашавања друштвено-економских и просторно-урбанистичких аспеката развоја, било је сагледавање етапа развоја Града на основу плана дугорочног развоја, ГУП-а Београда 2000. Током седамдесетих, настају сложене структуре насеља и рашчлањава се уже градско подручје, те етапни план ставља тежиште на поделу компактне структуре града у велике комплексне целине а развој усмерава на стално употпуњавање ових градова и граду.⁹⁰ Приоритет има стамбена изградња и пратећи комунални системи, али је посебно издвојена, анализирана и обрађена тема саобраћаја⁹¹, у мапи графичких прилога под називом „Решење отворених питања и

био и председник Савета, а заједно са замеником, директорима сектора и два запослена водио је ужи састав. Циљ оваквог организовања био је обезбеђивање јединственог стручног приступа и начина обраде задатака у свим секторима, одељењима и радним тимовима. Стручни савет је разматрао све елаборате који су се радили у Заводу, а закључци су били обавезујући за радни тим. Тек пошто је дискутован на Стручном савету план би био излаган на Савету за урбанизам НО града Београда (слика 50).

програм развоја саобраћаја до 1985. године“ (слика 52).

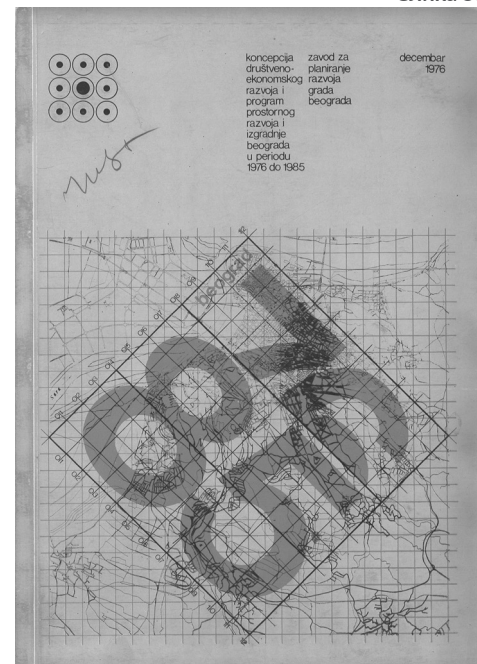
На основу ГУП-а усвојене Концепције/Етапног плана, приступило се новом циклусу планске разраде појединих насеља и стамбених зона. У наредних пет година урађено је неколико десетина детаљних урбанистичких планов, од којих су најзначајнији били планови за насеља: Бели Поток (Војислав Пејовић, 1975), Борчу –зону I (Братислав Стојановић, 1975), Центар (Зденка Васић, 1978) и део МЗ „Борча“ (Гордана Марковић, 1981), Медаковић (Миодраг Милашиновић, 1976), Батајницу (Маруша Антић, 1978), Калуђерицу (Драгутин Кадовић, 1979), Ресник (Драгутин Кадовић, 1978), Вишњицу (Милица Јакшић, 1980), Савску терасу (Весна Матичевић и Драгомир Манојловић, 1980) (слика 53), Церак I и Церак II (Драгутин Кадовић, 1980 и 1981), Сремчицу (Гордана Марковић, 1980), Овчу (Мирјана Лукић, 1981), Велики Мокри Луг и Раковица-село (Јосип Свобода, 1977 и 1981), Кумодраж III (Татјана Јакшић), Кумодраж-село (Александар Николић, 1981), I и II месну заједницу и централну зону Лазаревца (Мирјана Поткоњак). Када су житељи Великог Села тражили да се и за њих ради ДУП испоставило се да је на месту тог села ГУП

Слика 49

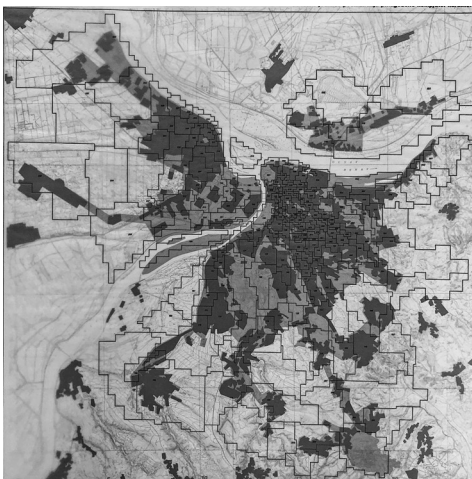
ПЛАНОВИ - ВЕЛИКЕ СТУДИЈЕ, ИСТРАЖИВАЊА И ЕТАПНИ ПЛАНОВИ

Слика 51

Слика 52

Слика 54

Слика 53

предвидео велику зелену површину не региструјући насеље на том месту. Тек када се дигла „кука и мотика“, под притиском мештана град је одлучио да се ради детаљни урбанистички план. Слично је било и са Великом Моштаницом (по ГУП-у планирани голф терени) и са Калуђерицом где је ГУП предвидео велико ново насеље типа Новог Београда, не региструјући тек изникло, бесправно подигнуто насеље.

Године 1977. и 1982. усвојена су и два последња детаљна урбанистичка плана за стамбена насеља у новобеоградским блоковима 70а и 44 (Миодраг Милашиновић), на територији која је ГУП-ом била предвиђена за урбанизацију.⁹²

У овом периоду Завод почиње активно да се бави израдом студија и истраживања, а не само планова, што се због укупног доприноса разумевању урбанистичког планирања издваја као посебно значајнија активност. Методолошки и технички посебно је значајна студија архитекте Милоша Перовић *Истраживање структуре Београда: Мулти-варијантна анализа и компјутер атлас континуално изграђеног подручја* из 1976. године,

такође урађена у оквиру Концепције друштвено-економског развоја и програма просторног развоја и изградње Београда, у којој се истражују „анатомија“ града и утицај који на њу имају различите урбане, демографске, друштвене карактеристике и услови становања (слика 54).

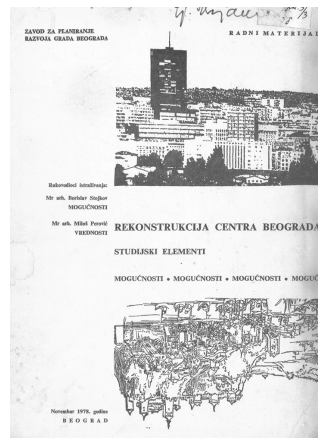
Урбана реконструкција постаје једна од најважнијих тема овог периода и Завод се кроз две групе значајних студија бави циљевима, критеријумима, стратегијама, инструментима, стандардима, параметрима и методама у овој проблематици.

Прву групу чини трилогија студија, почев од Студије Централне зона Београда (Владимир Петровић, Миодраг Ференчак, 1976) која је основ за даља истраживања и израду великог броја детаљних урбанистичких планова. Ову студију је пратила следећа, Реконструкција центра Београда – Студијски елементи: Могућности (Борислав Стојков, 1978), која је окупила велики број еминентних стручњака за различите аспекте из комплексне области урбане реконструкције и дала теоретско упориште за могуће приступе изради урбанистичких планова. Након што је један број детаљних планова урађен, уследила је трећа студија Тезе о реконструкцији Београда (Борислав Стојков, 1981), урађена у сарадњи са ЈУГИНУС-ом и Заводом за заштиту споменика културе града Београда, у којој су сумирани закључци претходних планских активности и дате препоруке за даљи процес обнове и реконструкције Београда (први пут уведен појам обнове), што је такође усвојио Извршни одбор града Београда (слика 55, 56, 57).

Друга група студија је објављена у јединственој књизи „Искуства прошлости“ 1985. и обухватила је

резултате два истраживачка пројекта рађена у периоду 1979-1984. године, у којима се кроз поређење морфологије центра Београда и Новог Београда анализирају недостаци доминантног теоријског и практичног концепта планирања нових насеља у духу модерне и функционалистичког града, и истражују могућности формирања новог модела изградње и урбане реконструкције (слика 58). Први истраживачки пројекат је био Истраживање алтернативних модела града (Милош Перовић, 1976), који је поставио теоретске основе док су у другом, Студији реконструкције центра Новог Београда и Савског амфитеатра Милош Перовић, Бранислав Стојановић, 1984) понуђена конкретна упутства и решења.

Израду ових студија, посебно Студије централне зоне Београда, пратила је и велика активност у изради планске документације као основа за спровођење свеобухватне реконструкције градског центра, његових кључних тачака, потеза и зона. На основу Одлуке Скупштине града из 1977. године покренута је израда велике серије планова за кључне тачке I етапе метро система⁹³, зоне будућих метро станица, са циљем решавања комплексних проблема преклапања њихових саобраћајних, комерцијалних и јавних функција у постојећем градском ткиву. Од ових су најзначајнији били ДУП подручја Славије (Борислав Стојков, Татјана Јакшић, Предраг Љубичић, 1980) (слика 59), ДУП подземне путничко-железничке станице у Зони Булевару револуције и Рузвелтове улице (Предраг Љубичић, 1977) и ДУП Теразијске терасе (Владимир Петровић, 1978) (слика 60). Поред њих, 1980. године су усвојена и два значајна детаљна урбанистичка плана која су за задатак имала реконструкцију заштићених градских подручја - ДУП Кнез Михаилове улице (Александра Бановић, Зоран Јаковљевић, Татјана

Слике 55,56,57

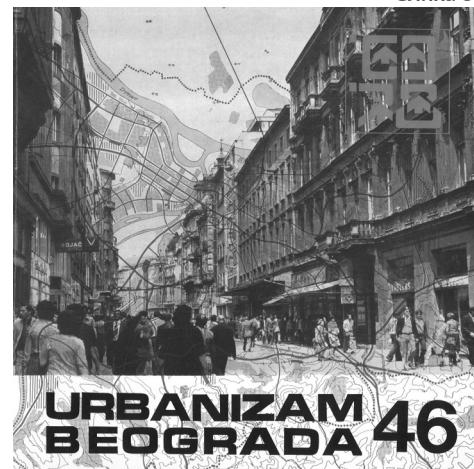
Јакшић) (слика 61), који је рађен у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе града Београда и Центром за планирање урбаног развоја, ЦЕП и ДУП подручја Гардош у Земуну (Јосип Свобода), такође у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе града Београда. Реконструкција градског ткива централне зоне биле су теме ДУП-ова блокова између улица Кнеза Милоша и Слободана Пенезића-Крцуна (Зора Ракочевић, 1982) и многих других планова за појединачне блокове, као и комплекса између Булевару Октобарске револуције, Незнаног јунака, Бањичког венца, Љутице Богдана и Милутина Ивковића (Војислав Пејовић, 1976).

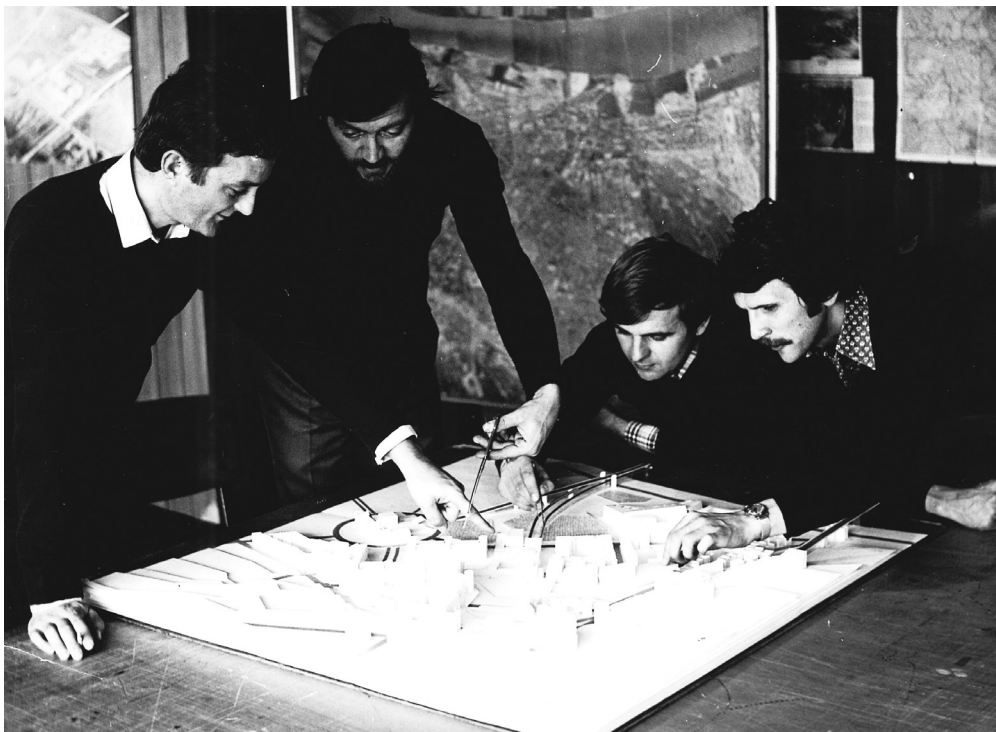
Важно је поменути и студије, односно истраживања која су у овом периоду рађена за поједине градске функционалне целине, односно „комплексне целине“ како су назване у Концепцији друштвено економског и просторног развоја града, попут Студије батајничког развојног правца (Смиља Каначки, Бранка Поповић, 1978.) или Студије шире просторне целине Железника (Весна Матичевић и Драгомир Манојловић, 1980) рађене са циљем преиспитивања и разраде решења ГУП-а у систему „перманентног планирања“⁹⁴, до почетка осамдесетих година (слика 62).

Слика 58

Слика 61

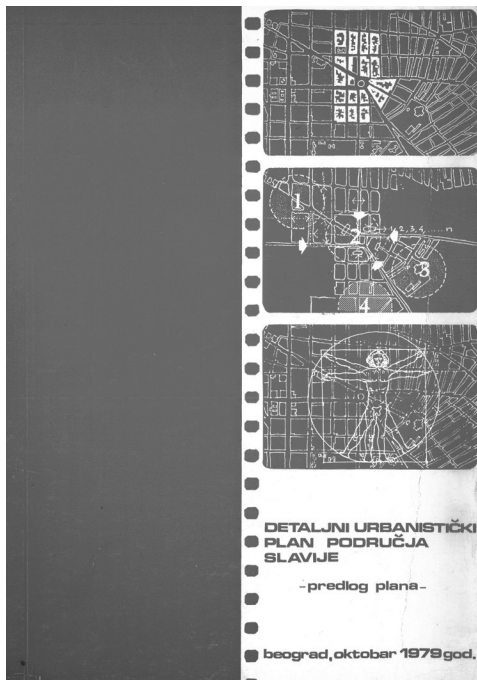

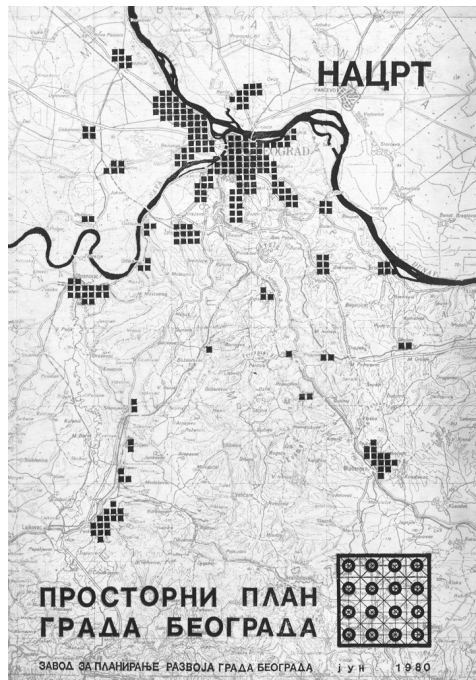
Слика 60

Осим детаљне разраде нових насеља и реконструкције централног градског ткива, у овом периоду су рађени и урбанистички планови специфичних намена, нпр. лучког привредног подручја у Београду (Драгутин Кадовић, Константин Костић, 1976), пристаништа Марина-Дорћол (Предраг Љубичић, 1977), Бродоградилшта „Тито“ (Миодраг Спајић, 1983) и детаљни урбанистички планови индустријских зона „Горњи Земун“ (Јосип Свобода, 1974) и „Ауто-пут“ (Маруша Антић, Вера Пауновић, 1976). Рађени су и планови индустријске зоне Раковица (Миодраг Милашиновић, 1978), затим детаљни урбанистички планови рекреативних зона - Парк-шуме Титов гај (Олга Милићевић-Николић, 1976), ДУП Аде Циганлије (Бранка Југовић) и рекреативног комплекса у оквиру градског парка Звездара (Милица Јакшић, 1981), детаљни урбанистички планови болничких комплекса - Клиничко-институтског центра Медицинског факултета (Миодраг Милашиновић, 1974) и КБЦ „Бежанијска коса“ (Зора Ракочевић, 1984) и комуналних површина - Новог гробља (Мирјана Лукић, 1979) и гробља Орловача (Мирјана Лукић, 1985).

Слика 59

Слика 63

Од значајних нових саобраћајних потеза ту су детаљни урбанистички планови којима је руководила Цела Јокановић: улице Патријарха Димитрија (1976), Батутове и Станислава Сремчевића (1976), саобраћајнице Булевар Црвене армије, Господара Вучића (1979), Трговачке улице (1984), саобраћајнице од Савске магистрале до Улице пилота М. Петровића (1985), потом планови за Мокролушку и улицу Војислава Илића (Божидар Тољевић, 1979), ДУП путничко-железничке станице Земун (Бранка Југовић, 1976) и др.

Оснору пројекта првог Просторног плана Региона Београд (ППРБ)

1974/75 (директор пројекта Љубомир Лукић) представљао је претходно урађен Пројекат за израду ППРБ (1972) са веома стручним методолошким и техничким поступцима и иновацијама. Руководилац израде Плана је био Борислав Стојков, сарадњу са са субјектима Плана и окружењем Београда водила је Зденка Васић, а информације и документацију Мариола Богојевић. Међународна комисија која је пратила израду Плана, финансирана од стране OECD, била је састављена од најугледнијих светских експерата за регионално планирање на челу са Ерихом Вајсманом (Erich Weissmann), стручњаком Уједињених Нација. Због тога је цео посао рађен двојезично, на српско-хрватском и енглеском језику. Поред Урбанистичког завода, у пројекту је учествовао консултативно Завод за унапређење комуналне делатности СРС, као и стручњаци из других институција, па су појединачне реферате припремили Љубомир Лукић, Вероника Вујошевић, Жежи Горе-Горшевски, Никола Манојловић, Бранко Бојовић, Александар Вељковић, Владимир Бјеликов и Мариола Богојевић.

У другој фази, обухват плана је због административне и територијалне организације сведен на подручје града Београда, док је шире окружење (функционални регион) сагледан у посебној Студији развоја Београда и суседних подручја, са посебним освртом на могућности сарадње са општинама Аранђеловац, Бела Црква, Лајковац, Љубовија, Мионица, Панчево, Смедеревска Паланка и Стара Пазова (Владимир Бјеликов, Душан Брезник, Драган Живков, 1978), која није добила форму планског документа. Први усвојени Просторни план града Београда (Стеван Миљковић, Андреја Додић и Велимир Томић) донет је тек 1981. године, са временским хоризонтом до 2010. године (слика 63).

Слика 62

Етапни планови су рађени за период од десет година, али су имали ревизију на сваких пет. Нови Програм друштвено-економског и просторног развоја Београда у периоду од 1981. до 1990. године (Велимир Томић, 1981) усаглашава средњорочне планове развоја ГУП-а и решења усвојеног просторног плана (слика 64). Нови етапни план предвиђа даље „згушњавање“ града, нарочито у зонама Новог Београда, Земуна и Железника²⁵, па је на основу њега урађена нова група детаљних планова за градске зоне предвиђене за стамбену изградњу. Један од највећих и најзначајнијих планова у овом периоду био је ДУП

Слика 66

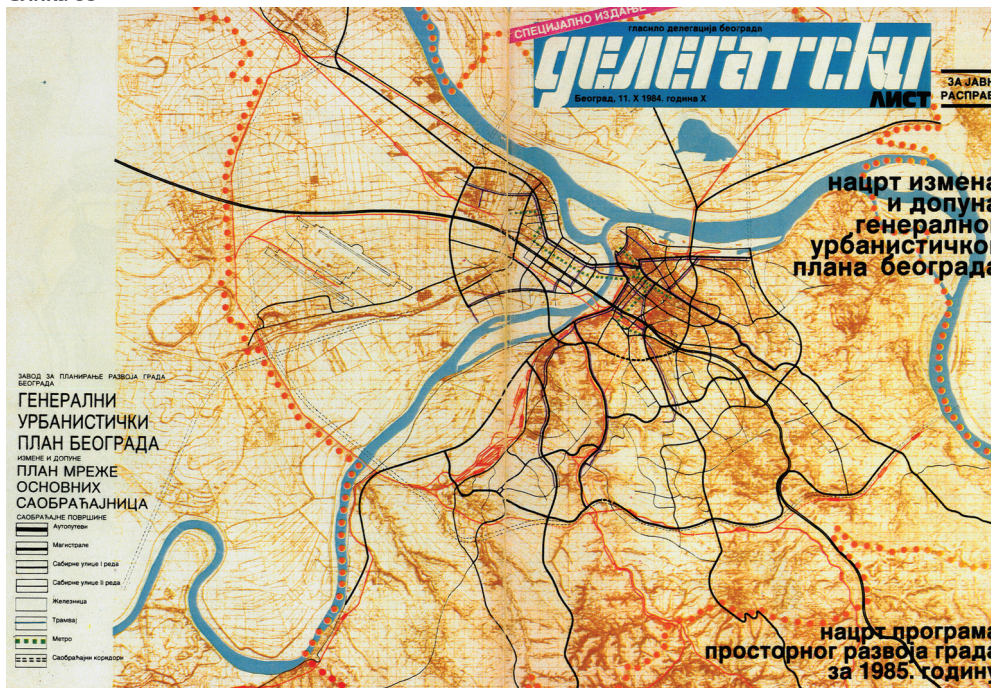
Слика 64

новог насеља на Бежанијској коси (Слободанка Прекајски) урађен у две фазе, 1982. и 1985. године, на основу којег је плански уређено и изграђено велико подручје између Земуна и Новог Београда, дотада планирано за зелени појас. Потом, детаљни урбанистички планови VI МЗ на Бановом брду и Чукарничке падине (Миодраг Милашиновић, 1984. и 1986), реконструкције стамбеног насеља Кумодраж 1 (Војислав Тошић, 1982), подручја између Кнеза Вишеслава и Благоја Паровића (Тања Микељевић, 1985), Браће Јерковић III (Јелена Стојановић, 1985), итд. Поред израде нових планова, покренут је и велики број измена и допуна ДУП-ова усвојених у протеклој декади, ради повећања параметара изградње и погушћавања броја становника.

Међутим, већ по усвајању и током припреме наредног Програма које су трајале до 1985. године, постају актуелне теме оптимизације и рационализације градских инвестиција. Стручни савет Завода иницира и израду Програма мера и активности Завода за планирање развоја града Београда на плану рационалног коришћења и уштеде енергије, којим се утврђује скуп планских активности које би обезбедиле мању осетљивост града на потресе у енергетском сектору, а потом и Оптимизацију програма стамбене изградње према критеријуму расположивих средстава за уређивање и комунално опремање грађевинског земљишта, оба под руководством Зорана Жегарца.

Године 1985, услед промене друштвене климе и успореног економског раста, мења се визија урбаног развоја Београда кроз ревизију, односно Измену и допуну ГУП-а Београда 2000 (Константин Костић), у којима Град бира оствариве циљеве и „одмерени“ развој: погушћавање и унапређење већ

Слика 65

изграђеног грађевинског земљишта уместо освајања нових територија за изградњу у корист слободних, зелених и пољопривредних површина (слика 65). Ревидира се и мрежа саобраћаја због амбициозних а незапочетих пројеката, а у систем јавног превоза враћа се трамвајски, поред планираног метро система, на

У другој половини седамдесетих година процес планирања постаје значајна вишедисциплинарна делатност, а часопис *Урбанизам Београда* својесврсно полигон за стручну дебату о идејама, предлозима и достигнућима, као и слабостима праксе, проблемима урбанизације и комплексног просторног, привредног и друштвеног планирања. Присутне су и друге теме, посредно везане за основну заводску делатност, које стварају ширу слику и увид у актуелне регионалне и светске трендове и догађаје из домена урбанизма и архитектуре. Покрећу се и сталне рубрике о градитељима Београда, оплемењивању градских простора, култури као чиниоцу лика Београда, као и прикази стручних публикација. Проширује се тим са ауторима ван Завода, па тако за часопис своје текстове пишу и Бранко Максимовић, Ранко Радовић, Васа Чубриловић, Богдан Несторовић, Оливер Минић, Михајло Митровић, Урош Мартиновић, Алексеј Бркић, Жељко Шкаламера, Владимир Бјеликов, Александар Ђокић и многи други. Такође, од 1975. године је објављено и десет посебних издања - прилога, у којима се афирмишу нова научна и техничка достигнућа везана за теоретску и практичну делатност архитеката-урбаниста (слика 67). У односу на овако установљену шему, два броја се тематски издвајају - број 58 посвећен двадесетпетогодишњици оснивања Урбанистичког савеза Србије, као збирка већ објављених текстова и до тада необјављених

основу Студије транспортног система Београда 2000 - "БЕТРАС" (Мирко Радованац, Ненад Јовановић, Ратомир Врачаревић, Градимир Стефановић) урађене исте, 1985. године⁹⁶ у сарадњи са Институтом саобраћајног факултета Београда, ЈУГИНУС-ом и Градским саобраћајем Београд (слика 66).

белешки Николе Добровића, као и број 66/67 назван „Између стварности и сна“, у коме је представљен избор историјских текстова различитих, значајних аутора о најзанимљивијим проблемима развоја Београда.⁹⁷ (слика 68 и 69)

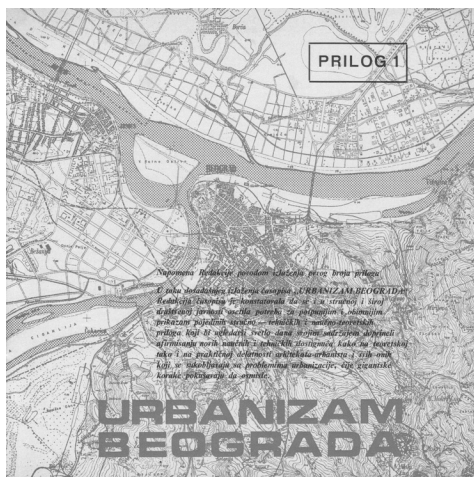
Братислав Стојановић је до свог одласка у пензију 1981. године био главни уредник часописа, када га замењују Стеван Јовановић, као в.д. главног и Милутин Главички као в.д. одговорног уредника у последњих шест бројева, односно три свеске. Његовим и одласком његових наследника 1982. године постепено нестаје и ентузијазам за уређивање и издавање овакве стручне, периодичне публикације.⁹⁸ У овом периоду уређивачки одбор чине Борислав Стојков, Милош Перовић, Бранка Југовић, Драгомир Манојловић, Мирјана Лукић, Дубравка Јанковић, Димитрије Павловић, Ратислава Загорчић и Спасенија Танурчић.

Такође у прилог јавних критичких дискусија о проблемима београдског урбанизма и изградње града, 1979. године је на иницијативу Завода, а у сарадњи са Заводом за изградњу града Београда и Културним центром Београда, реализована серија отворених разговора са заинтересованим стручњацима и грађанима. Концепт дискусије, који обезбеђивао да разматрање сваке теме буде полемично и конструктивно, осмислио је Борислав Стојков. Поред тога, Завод је био иницијатор

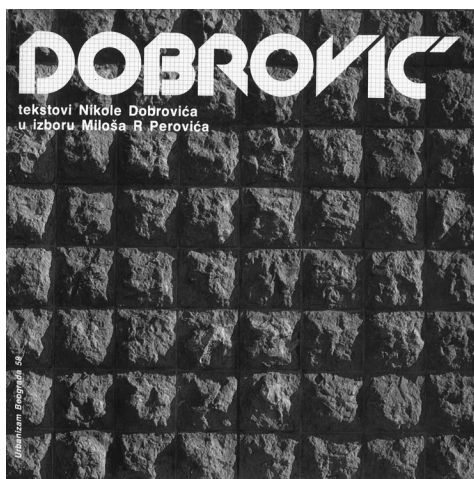
АКТИВНОСТИ - ВЕЛИКЕ ИЗЛОЖБЕ И ОТВАРАЊЕ КА ЈАВНОСТИ

„Полазећи од става да је демократизација урбанизма одраз општег кретања на путу демократизације друштва... указујем и на место часописа Урбанизам Београда. Часопис је доприносио, био један од корака у информисању о раду урбанистичко-просторно планерског тела, стручне организације Београда - Урбанистичког завода, сада Завода за планирање развоја града Београда. Он је то био како за стручњаке, инжењере, архитекте, техничаре, економисте и друге планере, тако и за људе из органа управе и самоуправе града; он је био могућ, аутентичан, одговоран извор и за шира средства јавног информисања - за дневну штампу, радио, телевизију итд. он је на свој начин био и исходни информатор за грађане свога града (па и шире, у смислу преношења искуства Београда).“⁹⁹

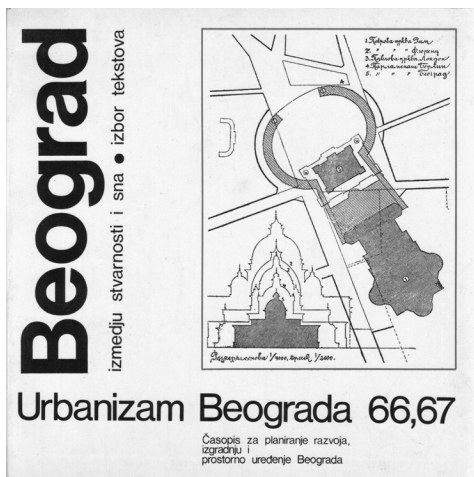
Братислав Стојановић

Слика 67

Слика 68

Слика 69

дискусије о развоју Београда и са представницима друштвено-политичког живота Србије и Београда, па је тако исте године у просторијама завода организован разговор на коме је руководство Завода информисало највише функционере из Града, Србије и Федерације о актуелним питањима друштвено-економског и просторног развоја града.

Ових година Завод почиње да користи репрезентативни хол своје нове зграде за информисање београдске опште и стручне јавности о свом раду и активностима својих чланова. Фокус је стављен на период одржавања Октобарског салона под покровитељством Града Београда. Такозвана „Октобарска смотра“ просторно-планерских докумената установљена је као пандан традиционалном Салону архитектуре. У склопу ових активности Завод је 1977. године приредио изложбу „Планирање за стамбену изградњу Београда 1976-1980“ (слика 70).

Музеј савремене уметности организује 1978. године изложбу радова Милоша Перовића и његових сарадника из Завода за планирање развоја града Београда, под називом „Истраживања“ (слика 71).

На изложби су приказани теоретски, планерски и пројектантски радови настали у периоду претходних десет година а посебна пажња је посвећена „Планерском атласу Београда“, први пут представљеном јавности на овој изложби. „Планерски атлас“ се касније излаже широм земље и на самосталним изложбама у Паризу и Даблину 1981. године. Године 2018. Атлас је изложен и на престижној изложби „Toward a Concrete Utopia: Architecture in Yugoslavia 1948-1980“ у њујоршком Музеју модерне уметности (MoMA). Други велики истраживачки пројекат истог аутора „Искуства прошлости“ излаже се такође широм

земље, а потом и у Српској академији наука и уметности на изложби под називом „Средиште културе III миленијум“, као подршка идеји САНУ да Савски амфитеатар постане београдско културно средиште, пандан великим пројектима који су се у то време градили у Паризу.¹⁰⁰ Као посебно важан куриозитет, на позив Краљевског друштва британских архитеката (RIBA) „Искуства прошлости“ су презентована и на самосталној изложби у Лондону.

У Павиљону Цвијета Зузорић је 1980. године одржана велика изложба „Београд у плановима и изградњи“ организована поводом Године урбанизма у Србији и 25 година од оснивања Урбанистичког савеза Србије (слика 72). Поред Завода за планирање развоја града Београда, организовале су је и Завод за изградњу и Завод за заштиту споменика културе града Београда. Приказани су планови, уређење и изградња Београда у оквиру три велике тематске целине: становање, комуналне делатности и заштита градитељског наслеђа. Током трајања изложбе, у павиљону су организовани сусрети и разговори урбаниста и грађана на многе актуелне и презентоване теме.

Запослени у Заводу били су многоструко талентовани и део њих се интензивно бавио сликарством, цртежом и карикатуром. Почев од 1976. године своје ликовне радове на Мајској изложби УЛУПУДС-а излажу Братислав Стојановић (слика 73), Војислав Тошић, Димитрије Мита Павловић и Мирјана Лукић (слика 74), да би се од следеће године овог групи прикључили и Александра Бановић, Милан Зарић, Љубодраг Шимић, Радомир Мишић, Драган Живков, Светлана Јовановић и Миодраг Јовановић. Њихови цртежи и слике били су редовно излагани у холу Завода.

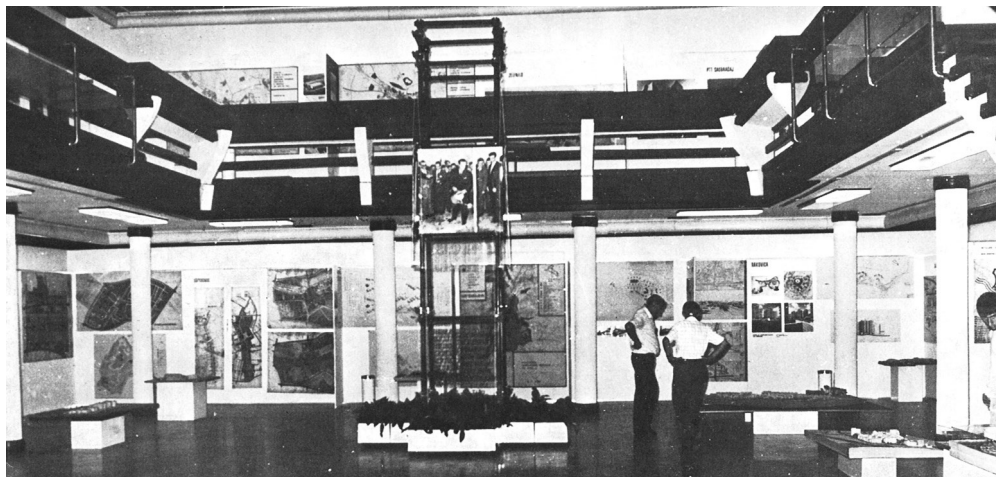
Милутин Главички је као председник Друштва урбаниста Србије био стални представник Завода и на свим годишњим саветовањима урбаниста и планера Србије и Југославије, а 1981. године је имао веома запажено излагање о расту и развоју Београда на Првом међународном конгресу о планирању великих градова одржаном у Мексику, на коме су презентована искуства 27 светских градова.

Жири салона Архитектуре 1975. године додељује специјално признање руководиоцима и планерском тиму Завода за планирање развоја Београда за Концепцију друштвено-економског развоја и програм просторног развоја Београда у периоду 1976-1985. Шест година касније, 1981. године, признање за архитектонску публицистију добија посебни број часописа *Урбанизам Београда*, посвећен писаном делу архитекте Николе Добровића.

На иницијативу Друштва архитеката Београда Завод учествује на престижном интернационалном конкурс „Варшавске конфоронтације“ који је сваке треће године организовало друштво архитеката Пољске.

Те 1981. године је конкурс имао просторни и урбанистички карактер (град Гура Калварија и шире окружење на реци Висли) заводски тим архитеката: Борислав Стојков, Михаило Тимотијевић и Предраг Љубичић са сарадницима постиже велики међународни успех освојивши другу награду и велику повељу Министарства културе Пољске за откривање затрпане барокне матрице Гуре Калварије.¹⁰¹

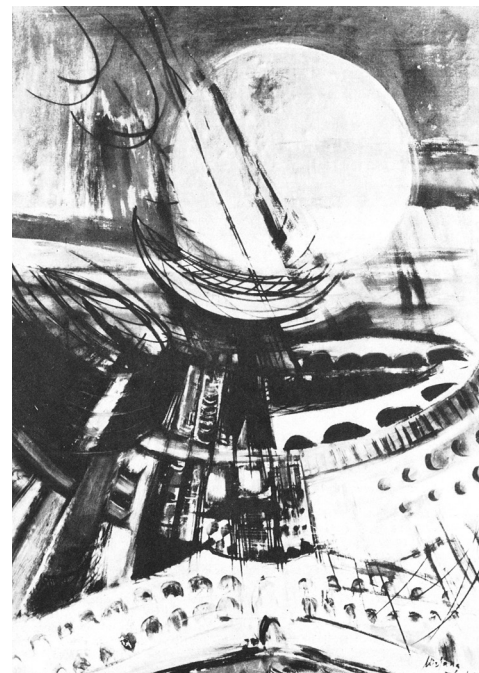
У овом периоду се наставља интензивна стручна комуникација. Завод посећују стручњаци и групе из различитих института, универзитета,

Слика 72

Слика 70

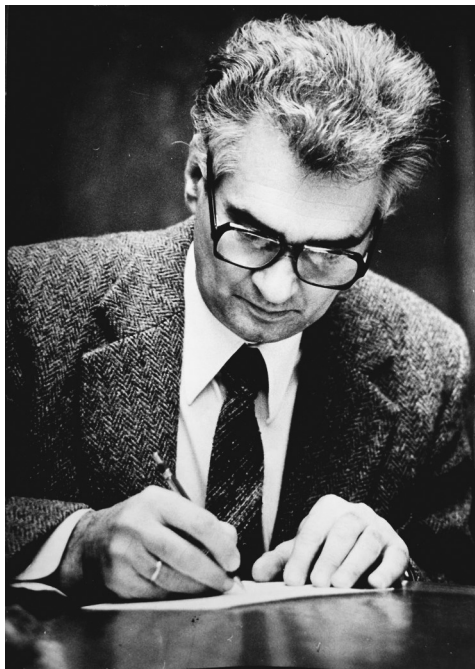
Слика 74

Слике 71,73

ЛИЧНОСТИ - НОВА ШКОЛА УРБАНИЗМА

Слика 75

фирми и организација широм света, међу којима Чехословачки институт за заштиту животне средине, просторни планери из Хелсинкија, чланови јапанске студијске мисије за обнову европских градова, декан Архитектонског факултета из Шведске, градоначелници

Поред структуралних измена, У Заводу се дешавају и кадровске промене. Године 1974. одлазе у пензију директор Александар Ђорђевић и архитекте Андрија Менделсон и Стојанка Стошић. Архитекте Леон Кабиљо и Вјерко Аничин заједно са социологом Ђуром Ђуровићем одлазе у новоосновани Секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

Водећи кадар и даље чине архитекте и инжењери који су већ годинама у Заводу, а многи од њих су постављени на руководеће позиције у оквиру организационе структуре Завода. Тако Велимир Томић (слика 75) постаје директор Сектора за генерално планирање, Борислав Стојков обавља функцију директора Сектора за детаљно планирање и спровођење, а Милош Перовић је на челу Одељења, а касније Сектора за стратешко планирање развоја града. Можемо рећи да они својим радом обележавају овај период и као руководиоци важних детаљних и генералних планова, етапних планова, студија и анализа и као заговорници и организатори интензивне сарадње са другим Београдским урбанистичким тимовима и институтима, као важног стручног доприноса унапређењу развоја града.

Од израде ГУП-а 1972. године утврђује се ужа специјализација стручњака за поједине теме, односно поједине градске функције. Коста Карамата преузима тему становања, Љубомир

Мадрида, Варшаве, Атине, Пекинга, делегације града Софије, НР Анголе, Пољске уједињене радничке партије, парламента Шведске и многи други. У овом десетогодишњем периоду Завод се интензивно бавио и преводима стране стручне литературе и публикација.

Лукић секундарне делатности (индустрија, грађевинарство и производно занатство), Смиља Каначки терцијарне делатности (центри), Љубодраг Шимић градске пределе, Нада Чанак заштиту животне средине, итд.

Стасавају и архитекти које уз већ доказане стручњаке постају окосница сектора за детаљно планирање, попут Милице Јакшић, Миодрага Манојловића Дика, Константина Костића, Олге Милићевић Николић, Зденке Васић и других.

Сектор за планирање структура и сводно билансирање поред економиста чине и архитекти које се баве темом планирања склоништа у изради скоро сваког детаљног урбанистичког плана (архитекти Мариола Богојевић, Петар Марков).

Група за саобраћај обухватала је десетак грађевинских и саобраћајних инжењера који су били специјализовани за различите системе: за друмски саобраћај, за шинске системе, за јавни градски саобраћај и за привредни транспорт. Шеф групе и главни „велемајстор програмског развоја саобраћаја“ био је инжењер Петар Лукић, који 1981. године са још неколико саобраћајаца одлази у Институт за путеве. Носиоци посла уз које су стасавале млађе колеге попут Зорана Зотовића, били су већ искусни грађевински инжењери Цела Јокановић, Срђа Ђаковачки, Славко Ђерфи, Велибор

Гордић и Божидар Тољевић. Међу саобраћајним инжењерима истичу се Мирко Бајић, Душан Милановић, Мирко Радованац и Милан Шарац, који је као дипломирани математичар био главна особа задужена за примену програмирања у оквиру саобраћајног развоја града (слика 76 i 76a).

У оквиру групе за инфраструктуру у овом периоду су искусни инжењери попут Ненада Тасића, који је био и руководилац групе, али се бележи пријем младих колега који ће надаље бити носиоци развојних инфраструктурних планова. Средином и крајем седамдесетих година у Завод долазе грађевински инжењери Слободан Стјепановић и Родољуб Томанић; електроинжењери Бата Рађеновић, Драгослав Спасић и машински инжењери Славко Бајц и Зоран Жегарац.

Такође, у овом периоду запошљава се и велики број економиста на изради етапних и друштвених планова, који су и водили појединачне ресоре (за животни стандард, друштвене делатности и сл.): Чедомир Тодоровић, Зорка Бобић, Весна Ђунчевић, Драгица Аџић, Хермина Тасић, Боса Ковач и други.

Слика 76а

Слика 76

76 Бранислав Крстић, „Човек и простор“, Сарајево: Свјетлост, 1982, стр. 239.

77 „Плава књига“ о стамбеној политици Београда у којој су објављени документи: „Друштвени договор о основама стамбене политике у Београду“, „Друштвени договор о међусобним односима и задацима учесника у друштвено усмереној стамбеној изградњи“, „Друштвени договор о основама земљишне политике“, „Друштвени договор о основним елементима, условима и мерилима за образовање цене стана“, „Друштвени договор о уклањању нехигијенских насеља и зграда склоних паду“ и „Самоуправни споразум о правима и обавезама у управљању стамбеним зградама и становима удружених у општинске заједнице становања и Удружену Београдску заједницу становања“, Скупштина града Београда, 1978.

78 Борислав Стојков, *Изградња 91/3*

79 Миодраг Ференчак, „Унапређивање поступка планирања градова и насеља у Србији“, 2017.

80 Можда једини историјски пандан овом великом конкурс предствља Међународни конкурс за урбанистичко уређење Београда из 1921. године, расписан по угледу на Европске градове, пре Атинске повеље, поводом израде Генералног плана Београда 1923-1924 (Ђорђе Ковалеvски), којим је био обухваћен цео град. Видети још у: „Сан о граду“, Злата Вуксановић-Мацура, 2015

81 Конкурс организован под покровитељством УИА (Међународна асоцијација архитеката, Париз), а председник жирија је био арх. Богдан Богдановић са арх. Георги Стоиловим, председником УИА.

82 Међународни конкурс за унапређење урбане структуре Новог Београда. Друштво архитеката Београда, 1985.

83 На основу Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта, Службени лист ФНРЈ, бр. 52/1958

84 Бранко Бојовић, *Изградња 94/9*

85 Борислав Стојков, Самоуправно организовање Урбанистичког завода, *Урбанизам Београда* бр. 27, стр. 3-4

86 Бранко Бојовић, *Изградња 94/9*.

87 Две до тада одвојене институције су

учествовале у изради овог документа свака у свом домену.

88 Директор Завода за планирање развоја града Београда седео је у згради Урбанистичког завода.

89 Статутом града Београда из 1974. године предвиђена је израда Програма просторног развоја и изградње града и Пројекције дугорочног друштвеног развоја града, који су се налазили у надлежности два Завода.

90 Видети још у : Велимир Томић, „Обнављање града кроз деобу и разграновање на органске целине“, *Урбанизам Београда*, бр. 63-65, стр 19-22.

91 С обзиром на то да су многи елементи саобраћајног решења у ГУП-у остали на концептуалном нивоу.

92 Подручје блокова 71 и 72 иза улице Др Ивана Рибара је накнадно плански „придодато“ током осамдесетих, док су све други стамбени блокови и зоне који су планирани након тога рађени у оквиру промењене планске парадигме, по другим методама и са другачијим урбанистичким параметрима и нормативима.

93 Према Студији подобности за изградњу електросистема Београда, Дирекција за изградњу и реконструкцију Београда, 1976-77. године.

94 Видети још у: Смиља Каначки, „Батајнички развојни правац“, *Урбанизам Београда*, бр. 57, стр. 28-34.

95 Видети још у: Велимир Томић, „Основне карактеристике Програма друштвено-економског и просторног развоја града Београда за период 1981. до 1990. године“, *Урбанизам Београда*, бр. 63-65, 1981.

96 Претходи јој Студија техничко економске подобности брзог јавног градског саобраћаја у Београду, која је под руководством Бранислава Јовина урађена у оквиру Сектора за метро Завода за изградњу града Београда 1981. године.

97 Сви бројеви часописа *Урбанизам Београда* објављени су на интернет страни Урбанистичког завода Београда

98 Часопис ИНФО, покренут почетком двехиљадитих је покушај да се обнови добра традиција урбанистичког часописа у Београду.

99 Поводом 10 година часописа у тексту „Демократизација урбанизма“, УБ 48.

100 На основу предговора Милоша Р. Перовића другом издању књиге „Искусства прошлости“, Грађевинска књига, Београд, 2008.

101 Претходни успеси наших тимова на Конфронтацијама били су 1972. године када су прву награду добили архитекте Лојаница и Џагић из ИАУС-а и 1978. године када су другу награду добили архитекте Бобић и Ференчак, са коауторима из ЦЕП-а.

1985-2000

ВРЕМЕ НЕИЗВЕСНОСТИ

У периодима *стабилизације* и *рационализације* држава је покушавала да економску и политичку кризу првазиђе кроз јавну штедњу и уз подршку грађана. У стресном периоду крајем 1980-их и посебно у времену политичко-економских санкција УН током 1990-их година XX века, стратешки приоритети се тешко формулишу док оперативна компонента стратешких планова постаје доминантна. Потребе грађана, државе и инвеститора мењале су се брзо, па до тада усвојени планови постају препрека изградњи пре него инструмент за њено обезбеђење.

Грађани, инвеститори, стручњаци и институције показују изузетну креативност у савладавању кризе примењујући и тактике какве су привремена и непланска изградња. Управа је покушавала да уведе правила и легализацију, док су је урбанисти игнорисали, сматрајући да је у ингеренцији грађевинске инспекције и ограниченог трајања. На жалост, сматра се да се крајем деведесетих година број неплански изграђених објеката изједначио са бројем објеката са грађевинском дозволом и постао феномен који је обележио урбанизацију у региону Југоисточне Европе.

Детаљно планирање се отвара за тржиште, а планерске куће улажу велики напор у тражењу иновативних решења за инертно законодавство и крут административни оквир планирања Београда.

ШИРИ КОНТЕКСТ И НЕОЧЕКIVАНИ ОКВИР ПЛАНИРАЊА

“Спроводећи упорено неку чудну и сумњиву стамбену политику, која се у пракси не потврђује и, у исто време, неоправдано запостављајући индивидуалну изградњу путем разних репресивних и нестимулативних мера комуналне политике, довели смо до таквог степена и стања дивљу и неконтролисану изградњу на самој периферији града да она представља урбани скандал, угрожава основне функције живота и грдно компромитује друштвену праксу. Није ли ближе памети уместо рестриктивне политике, као изрази немоћи друштва, одредити се за политику планирања потребних површина за ову врсту стамбене изградње коју би ваљало подстицати и разним мерама економске и социјалне стимулације, учинити корисном и значајном акцијом бржег и рационалнијег решавања стамбене кризе? Какви су то разлози због којих се таква политика и пракса још увек не спроводе?”¹⁰⁷

Урош Мартиновић

Доношењем новог Закона о планирању и уређењу простора 1985. године, отвара се могућност да и друге фирме и пројектантски бирои буду носиоци израде урбанистичких планова. Уз процес децентрализације и преношења надлежности у пословима урбанизма са Града на београдске општине, започет још од доношења Устава 1974. године, урбанистичка делатност се отвара за тржиште, фирмесебезују за општинске управе и отварају се компелксне фирме за урбанизам, пројектовање и изградњу на земљишту које би им општина уступила у управном поступку.¹⁰² Аутономни развој општина, различитих по структури, изграђености и проблемима отворио је бројне проблеме на нивоу града, попут саобраћајног повезивања и инфраструктурног опремања зона које су се интензивно градиле или оних којима је била потребна ургентна санација, супротстављани су интереси општина и Града орјентисани према Градском фонду за грађевинско земљиште, и др. Такозвано тржишно планирање је омогућило испољавање различитих инвестиционих интереса на штету јавног и општег интереса.¹⁰³ Са друге стране, иако је ова мера отворила послове за већи број фирми, омогућила конкуренцију и због тога повећала ефикасност израде планова, и даље није било довољно планова за читаву територију града, посебно за зоне и насеља индивидуалне изградње. Све до краја осамдесетих, за потребе изградње на локацијама које нису биле обухваћене детаљним урбанистичким плановима, користио се инструмент урбанистичко-техничких услова за локацију (тзв. УТУ) или, у сложенијим ситуацијама, урбанистичко техничких услова за локацију који се доносе по поступку за детаљни план - инструмент намењен релативно брзом решавању урбанистичких, управних и формалних проблема, али искључиво за друштвену изградњу. За потребе

приватних лица изградња није била могућа без усвојеног детаљног урбанистичког плана.¹⁰⁴

У новој измени закона о планирању 1989. године, оба ова инструмента су укинута да би и друштвени инвеститори били упућени на обавезну употребу комплетних детаљних урбанистичких планова за све случајеве, без изузетка.¹⁰⁵ Ова одлука, којом се утврђују планови као предуслови изградње, уместо нових инструмената којима би се и појединачни градитељи увели у легалне поступке, довела је до интезивирања неформалне градње. Без обзира на скупштинске одлуке и процесе израде планова, планирање и урбанизам постају негативно асоцирана дисциплина (и као струка и као пракса) у очима грађана, инвеститора и политичких доносиоца одлука.¹⁰⁶ Отуд и велики напор планерских кућа да траже иновативна решења за инертно законодавство и крут административни оквир планирања Београда. Решења нуде планерске куће, Урбанистички завод кроз анализе могућности изградње у појединачним блоковима, ЦЕП и ИАУС радећи прве регулационе планове великих целина уз Булевар револуције и Улицу војводе Степе.

На тесту се нашао и систем планирања, односно садржај и методе израде планова, који се од јасно утврђеног регулационог плана¹⁰⁸, преко детаљног урбанистичког плана са разрадом до идејних архитектонских решења објеката шездесетих и седамдесетих година, интензивно преиспитивао у темама поступка израде, доношења, садржаја и сл. (од враћања идеји регулационих планова, до урбанистичких пројеката) да би изменом Закона из дошло до даљег губитка фокуса по питањима односа између планирања и пројектовања, односно начина контроле коришћења земљишта и изградње, што је довело

до велике кризе урбанистичког планирања. У периоду од увођења овог планског инструмента до краја осамдесетих година, у Београду је урађено преко 750 детаљних урбанистичких планова различитог квалитета и тражио се нови модел урбанистичког плана заснован на бризи о граду (који би одредио основне елементе формације, интеграције, функционисања и идентитета града), а не објектима и функцијама.¹⁰⁹

Почетком деведесетих, најзначајнија промена у систему управљања земљиштем је била промена у законима о становању, којом је спроведена приватизација готово целокупног фонда друштвених станова, што је отворило преко потребне измене и у системима изградње, финансирања, планирања, облику својине над градским земљиштем и његовим деловима, као и многе друге. Међутим, с обзиром да је изведена неприпремљено, промене су биле изнуђене и убрзане.¹¹¹

Доношењем новог Статута града Београда и Одлуке о организацији градске управе 1991. године, управни поступак доношења и спровођења планова се поново централизује и враћа граду, односно Секретаријату за урбанизам, а општинске управе у Београду остају без већих надлежности и могућности утицаја на поље просторног развоја и урбанизма – осим издавања дозвола за изградњу до 500 станова и 3000 m² пословног простора, што је представљало својеврсни компромис. Међутим, стицање статутарних предуслова за оснаживање Града и градских интереса није омогућило да се ти интереси и остваре у времену које је уследило¹¹². Почетком и током деведесетих година, распадом старе Југославије, али и друштвено-политичког система, долази до велике економске кризе у земљи, а ратни сукоби на просторима Хрватске, Босне

и Косова изазивају, између осталог, велики и нагли прилив избеглица у Београд¹¹³ и уводе земљу у тежак и дуготрајан период транзиције.¹¹⁴

Са једне стране Град је на располагању имао статусно супротстављене институције - носиоце урбаног развоја, од којих се Завод за планирање финансирао из буџета града, Завод за изградњу и Завод за урбанизам и пројектовање су били на тржишту, Фонд за грађевинско земљиште је био републичка уставова, а јавна комунална предузећа су била развојно и статусно осамостаљена (односно некоординисана). Са друге стране, у условима у којима није више било велике друштвене, финансијски подржане привреде нити велике организоване стамбене изградње, инвестиције су се свеле на појединачне зграде и парцеле, а на стотине важећих урбанистичких докумената којима су оптимистично планирани нови градски потези и насеља, постали су неспроводиви и у практичном смислу слабо корисни¹¹⁵. Све ове околности, уз претходне странпутице и затечене недостатке флексибилности у урбаној политици, припремиле су подлогу за ескалацију „дивље“ (бесправне, нелегалне, непланске, неформалне) градње која до данас представља један од проблема планирања у Србији.¹¹⁶

Ангажовани урбанисти су покушали да њима познате недостатке исправљају у сарадњи са државом у транзицији. Прва таква платформа је био радни концепт будућег закона о урбанистичком планирању, припреман самоиницијативно у Удружењу урбаниста Србије од 1991. до 1993. године. У Министарству грађевина се 1994. године приступило припреми новог, транзиционог закона о урбанистичком и просторном планирању, а понуђени концепт је био прихваћен као квалитетно полазно решење за разраду у оквиру

“Граница између урбанистичког планирања (планирања града) и урбанистичког пројектовања (планирања локације) је истовремено граница између урбанизма и пројектовања, између надлежности Закона о планирању и Закона о изградњи и, у ствари, између образовања урбанисте и пројектанта. У нашој савременој пракси ови појмови су се измешали тако да смо уместо планирања града добили пројектовање града, а уместо планирања локације добили пројектовање зграда на локацији.”¹¹⁰

Борислав Стојков

заједничког тима за припрему закона.¹¹⁷ Овај преседан је урбанистима и њиховим организацијама обећавао напредак у стручном домену кроз активну сарадњу са управом. Осим овог закона, донети су као посебни закони и закони о пројектовању и грађењу, грађевинском земљишту и легализацији неформално грађених објеката.

Нови Закон о планирању из 1995. године нудио је практична и ефикасна решења за многе тада познате проблеме управљања земљиштем, а прописао је и обавезујуће одредбе о организовању и повезивању урбанистичко - планерских организација и информационом систему о простору. Међутим, иако су постојале, ове одредбе су имале скромно дејство на праксу, јер нису имале могућност да буду развијене и проверене у периоду опште кризе.

Нови миленијум је у контексту свеопште друштвене транзиције и неизвесности, доспео у научни и стручни фокус још 1985. године, када Српска академија наука и уметности покреће пројекат Београд III миленијум. У фокусу пројекта се налази Савски амфитеатар и он се завршава 1991. године израдом тематских пројеката и елабората „Савски амфитеатар – студија трансформације простора у ново градско средиште“. Четири године касније, Савски амфитеатар још једном постаје „врућа“ градска тема када ЦИП покреће пројекат Еурополис и организује велики међународни конкурс.

Научни пројекат Архитектура и урбанизам на преласку у трећи миленијум, Архитектонског факултета крајем 1996. године подржао је Град Београд, републичка и национална министарства, стручне асоцијације. Око пројекта се окупило неколико стотина истраживача,

научника, академских радника и професионалаца да осветле стање и могућности одрживог развоја градова и простора. Свесна ограничења које ствара неизвесни оквир планирања, професија је имала јасне препоруке за истраживања и практичну примену¹¹⁸. Закључује се да је неопходна промена обрасца планирања, због мањкавости традиционалног и предности стратешког планирања за ново, либерално тржиште а не више планску привреду која диктира просторни развој унутар националне државе. Заговара се широка партиципација и континуални процес планирања, уместо једнократних планова. Учешће националне делегације на конференцији УН Хабитат 1996. доноси у теорију и закон о планирању концепт одрживог развоја. Једна од најзначајнијих стручних манифестација везаних за планирање, уређење и управљање земљиштем појавила се 1991. године као Салон урбанизма у Нишу, на Светски дан урбанизма 8. новембра, у организацији Удружења урбаниста Србије. Од 1997. године почињу да се организују и годишњи сусрети урбаниста у Новом Бечеју. На ЦЕП-овим годишњим урбанистичким саветовањима Комуникације, у континуитету су отворана актуелна питања праксе и тражио се одговор кроз иновације и дијалог. Најчешће су организована у Београду, од 1976. до 2004. године.

У овом периоду покрећу се и домаћи часописи стручно-научног карактера, који до данас дају значајан допринос развоју урбанистичке дисциплине и разумевању специфичне урбанистичке проблематике у Србији и региону. Универзитет у Нишу публикује *Facta Universitatis: Architecture and Civil Engineering* од 1986. године, ИАУС *Архитектуру и урбанизам* од 1994. и *Spatium* од 1997. године. Поред тога, од 1991. године Друштво архитеката Београда објављује часопис *Forum*.

Након промена у законској регулативи 1985. и отварања детаљног планирања за тржиште, 1986. године долази до нове реорганизације Завода у **Градски завод за планирање**, управну организацију финансирану из буџета Града, у чијој је надлежности искључиво израда стратешких, просторних и генералних планова. Овом реорганизацијом из Градског завода за планирање издваја се дотадашњи сектор за детаљно планирање, који постаје самостална пројектно-урбанистичка радна организација **Завод за урбанизам и пројектовање** (слика 77), са финансирањем на тржишту, а Сектор за спровођење урбанистичких планова се укида.

Правним наследником пређашњег Завода сматрао се Завод за планирање, институција која се бавила пословима стратешког планирања и у оквиру које се налазио и Центар за документацију. Први директор Завода за планирање је био економиста Миодраг Јањић, кога 1991. замењује архитекта Милош Бојовић као в.д. директора до 1994. године (слика 78). У периоду поделе, долази до прерасподеле запослених на две новонастале фирме. Број запослених у Заводу за планирање града Београда сведен је најпре на 98, да би током непуних десет година, услед различитих рационализација овај број пао на свега 63 запослена¹¹⁹. Ако изузмемо период од првих десет година након оснивања, када се на нивоу града радио веома мали број урбанистичких планова, можемо сматрати да је непосредно пре поновног обједињавања Урбанистичког завода у оквиру Градске управе 1994. године, Завод пролазио кроз свој најтежи период, посебно имајући у виду чињеницу да је продукција урбанистичких планова на нивоу града била у сталном порасту.¹²⁰

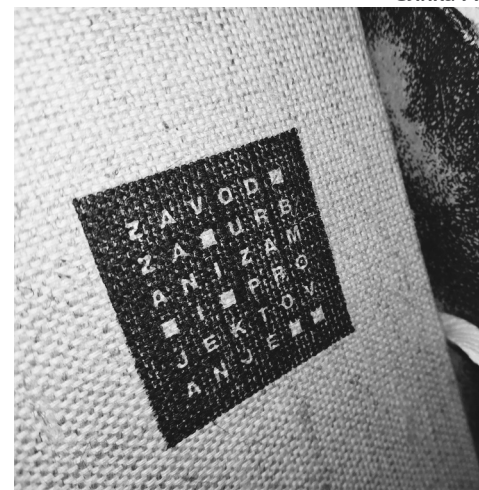
У истом периоду у Заводу за

урбанизам и пројектовање сменила су се чак четири директора – Ђорђе Ерак, Зденка Васић, Живорад Петровић и Анђа Пискањац. Према сачуваним архивама, у овом предузећу, на самом почетку, било је запослено најмање 150 људи, да би се током времена и њихов број преполовио. У оквиру овог предузећа које се бавило детаљним планирањем, првобитно су биле и групе за саобраћај и инфраструктуру, да би почетком деведесетих један број стручњака из ових области прешао у Завод за планирање.

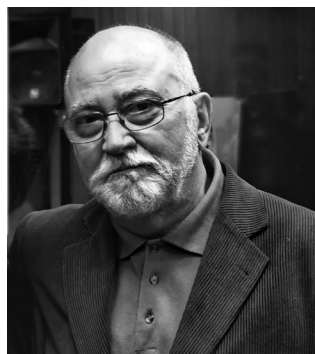
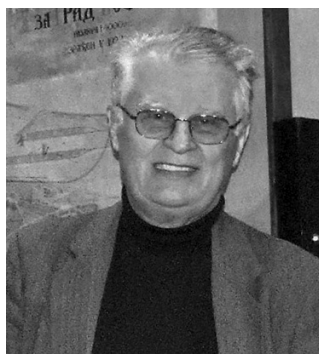
Радна група Извршног одбора Скупштине града Београда, формирана крајем 1993. године, предложила је поново спајање делатности планирања, што је реализовано 1994. године изменом Одлуке о Градској управи и оснивањем **Урбанистичког завода – градске управе** са статусом „посебне стручне организације Скупштине града Београда - за вршење послова у области планирања и уређења простора од интереса за Град“¹²¹. Заводу је поново поверена брига о целини планерских и развојних послова града (истраживања за потребе израде планова, припрема програма и израда свих планских докумената и аката), али и вођење информационе основе о плановима као делу јединственог информационог система града и праћење и координација израде планова које раде друге фирме. Бранко Бојовић поводом оснивања

ИНСТИТУЦИЈА - СТАТУСНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ПРОМЕНЕ

Слика 77

Слике 78, 79, 80

ПЛАНОВИ – ПОКУШАЈИ ИЗРАДЕ НОВОГ СТРАТЕШКОГ ПЛАНА БЕОГРАДА

Урбанистичког завода Београда 1994. и одлуке да нови Завод буде надлежан за контролу и усмеравање израде свих планова каже: „Уместо тврде централизације планерских и развојних послова, обезбеђује се координација тих послова, уместо монопола који су били тако погубни за праксу планирања у граду отвара се простор за конкуренцију знања и умења.”¹²²

Директори обновљеног Урбанистичког завода били су архитекти Константин Костић до 1997. и Небојша Мињевић до 2000. године (слика 79 и 80). Обновљени Урбанистички завод Београда броји око 130 запослених. Обнова Завода подразумевала је и обнову кадрова, па је тако само током 1995. године у Завод на послове урбанистичког планирања запослено више од десет младих стручњака и

Паралелан рад две институције, од којих се једна бави општим, стратешким плановима развоја града, а друга израдом оперативних планова и докумената, означио је, нажалост, слабљење вертикалне координације у процесу планирања, али и губитак свеобухватног приступа задацима, као и јединственог промишљања и планирања града, а једна од најгорих последица била је хиперпродукција детаљних урбанистичких планова који су се доносили парцијално, на целој територији града.¹²³

Како су у Изменама и допунама ГУП-а до 2000. из 1985. године доведене у питање многе поставке оригиналног плана с почетка седамдесетих, овај друштвено, политички и економски изазован период обележило је више иницијатива за израду новог генералног урбанистичког плана Београда. До пред крај деведесетих, покренуто је више методолошки различитих процедура и предложено неколико концепата новог плана, за

приправника, да би до 2000. године овај број поново константно растао, као што је растао и обим задатака Завода. Да би обновио и стручне капацитете, директор Небојша Мињевић у сарадњи са Институтом за архитектуру и урбанизам Србије организује серију предавања са циљем едукације урбаниста/планера током 1997. и 1998. године и поново оснива Стручни савет Завода.

На иницијативу директора Небојше Мињевића, 1999. године Урбанистички завод Београда престаје да буде део градске управе и добија статус јавног урбанистичког предузећа, што му је омогућило да осим за Град, ради планове и за друга лица, али је значило и престанак директног финансирања из градског буџета. Овакав статус Завод има и данас.

нове друштвене, економске, тржишне и технолошке услове, али ниједан од њих није резултирао документом о коме би се изјашњавала стручна и шира јавност.

Скупштина града Београда доноси Одлуку о припремању новог ГУП Београда 1987. године.¹²⁴ На позив тадашњег директора, као руководилац плана долази архитекта Ђорђе Бобић, који у Заводу „гостује“ заједно са тимом младих архитеката из ЦЕП-а. Први кораци били су организација информационе основе, компјутерског система са базом података о простору, који су требали да допринесу успостављању нове генерације генералног урбанистичког плана. У том циљу организовани су састанци са Републичким геодетским заводом, Заводом за статистику и Заводом за изградњу и пројектовање, како би се подаци прикупили на што бољим подлогама и ажурирали по секторима.¹²⁵

Међутим, након успостављања ових почетних активности, рад на изради плана се прекида, а директор Завода за планирање Миоград Јанић иницира почетак израде нове студијске документације као базе за нови генерални урбанистички план, са фокусом на економске аспекте развоја града. На изради студија су учествовали стручњаци из Завода и других институција, али ни оне нису резултирале предлогом јединственог планског документа. Студије су објављене 1989. године као тематске свеске о: садржају и методама израде ГУП-а Београда (Миодраг Јанић), регионалним аспектима развоја града (Вероника Вујошевић), начином коришћења земљишта према основним градским функцијама (Милош Бојовић), Београдом као средиштем културе III миленијума (Милош Перовић), анализом различитих трендова: раста, развоја града, трошкова, прихода становања (Вероника Вујошевић) и коефицијентима коришћења земљишта (Миодраг Јанић) (слика 81).

Потом, 1993. године, у време велике политичке и друштвене неизвесности, на иницијативу директора Милоша Бојовића и Константина Костића, Завод за планирање припрема иницијалне поставке концепције урбанистичког развоја Београда после 2000. године (слика 82), као хипотезу новог ГУП-а кроз коју се, осим програмских основа развоја различитих градских функција, у сарадњи са архитектом Браниславом Крстићем даје и предлог правилника о грађењу урбанистичких целина за које се ради регулациони план.

Три године касније, сада на иницијативу директора поново обједињеног Урбанистичког завода Константина Костића, на основу истог материјала иницира се институционална сарадња Завода са Институтом за архитектуру и урбанизам Србије и Предлог плана

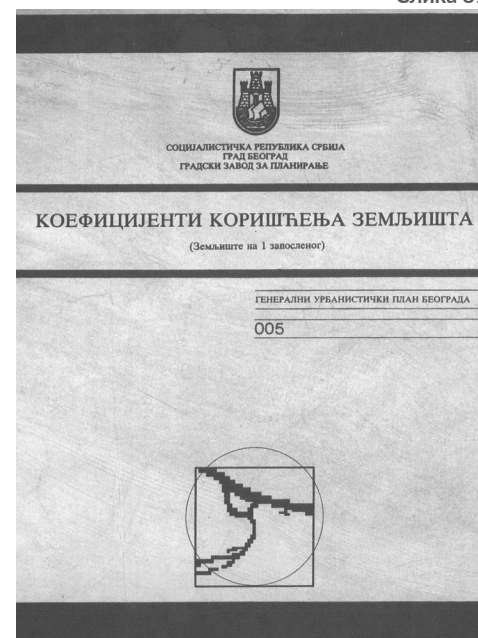
се излаже на Комисији за планове Скупштине града Београда. Међутим закључак и наставак рада поново изостаје.

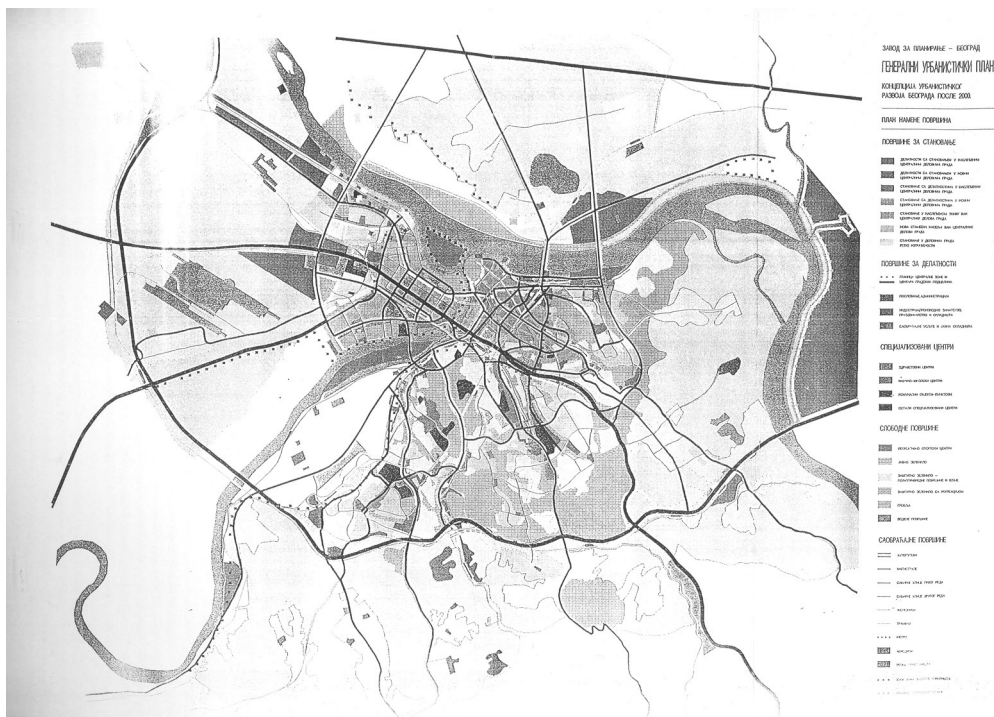
Већ наредне године, серија предавања које су током 1997. године у Заводу држали стручњаци из Института за архитектуру и урбанизам Србије резултирала је Студијом социоекономских и еколошко-просторних аспеката у генералном урбанистичком планирању (Миодраг Вујошевић, Славка Зековић, Александар Ковачевић, Ксенија Петовар, Владимир Стевановић, Мирољуб Хаџић), објављена 1998. године као прва фаза пројекта који је требао да представља „базу“ активности на изради новог генералног плана (слика 83). Међутим до друге фазе - прављења информационе основе - никада није дошло.

Како су се стратешки приоритети у овом периоду веома тешко формулисали, Скупштина града доноси низ одлука о парцијалним, наменским изменама основног генералног урбанистичког плана, и то 1987, 1997, 1999, и 2000. године, кроз које оперативна компонента овог стратешког плана постаје доминантна - омогућена је непосредна примена правила грађења ГУП-а на појединачним локацијама, као и израда урбанистичких анализа градских блокова као основа за различите урбанистичке интервенције.¹²⁶

Узевши све наведено у обзир, главна делатност Завода за планирање била је израда различитих студија и анализа. Крајем осамдесетих година, за потребе Оперативног програма еколошке заштите Београда, рађена је каталогизација великог броја градских локација по различитим критеријумима (слика 84). Метод успостављен кроз израду

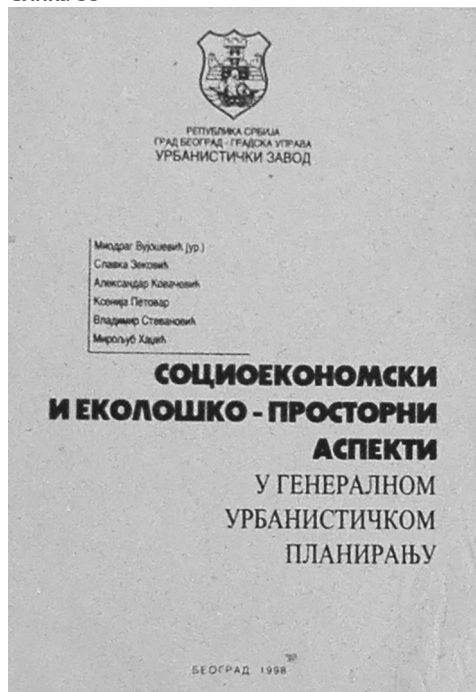
Слика 81

Слика 82

Слика 83

оваких анализа развијан је и током двехиљадитих у изради мрежних планова и студија. У сарадњи са стручњацима ван Завода урађен је и један број економских студија везано за прве идеје о пресељењу Луке Београд (Александар Вељковић, 1986), земљишну политику (Борис Беговић, 1991), докапитализацију вишњичког правца (Славка Зековић, Вероника Вујошевић), итд. Једна од значајних је Стратегија транспортног система у дугорочном развоју Београда из 1991. године (Мирјана Лукић), рађена у сарадњи са САНУ и академицима Миланом Жежељем и Ђорђе Злоковићем. У континуитету, Завод ради и на просторно-програмским истраживањима и анализама на основу ГУП-а, који су били основ за израду планова детаљне разраде, урбанистичких пројеката и урбанистичко-техничких услова из овог периода.

Након усвајања измена ГУП-а 1985. године у Заводу се припрема и још један Програм друштвено-економског развоја и изградње Београда. Програмом је предвиђена даља рационализација циљева и планова, али је накнадна анализа показала је да је и поред тога реализација јавних садржаја (инфраструктура, саобраћај, привреда и друштвене делатности) до 1994. године била свега 20% од планиране.¹²⁷ Ово је уједно био и последњи „велики“ урађени Програм, односно Етапни план.

У Заводу за урбанизам и пројектовање наставља се са израдом детаљних урбанистичких планова: за урбану реконструкцију подручја доњег Дорћола: I и II месне заједнице (Драгомир Манојловић, Звонимир Тилингер, 1990), Капетан Мишине, Цара Душана, Француске и Нове Дунавске (Драгомир Манојловић, Звонимир Тилингер, 1992), Француске, Ђуре Ђаковића, Кнезополске (Вукотић Мирјана, 1988), 29. новембра, Војводе Добриња, Кнез Милетине и Гундулићевог венца (Весна Марић, 1990), потом комплекса између улица Гаврила Принципа, Ломине, Народног фронта, Кнеза Милоша и Адмирала Гепрата (Слободанка Прекајски, Весна Стефановић, 1990), затим планове за део МЗ Старина Новак (Весна Мартиновић, 1985) МЗ Беле воде (Миодраг Спајић, 1987), део МЗ Спортски центар (Весна Марић, 1987), насеље Велики Мокри Луг (Весна Стефановић, 1987), део VIII МЗ НХ Франц Розман-Стане (Тања Јакшић Кроња, 1989), део МЗ „Карабурма“ (Бранка Југовић, 1992), МЗ Ослободиоци Београда (Миодраг Спајић, Драгана Кековић, 1996), итд. На подручју Новог Београда у другој половини осамдесетих урађено је само неколико значајних планова - за комерцијалну зону у блоковима 19 и 20, (Милица Тома Крстановски, Марјана Стругар, 1987) и први детаљни урбанистички план који је

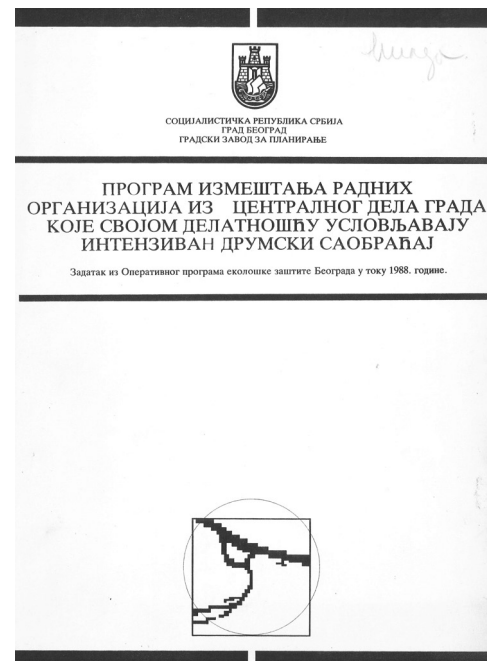
третирао простор Старог сајмишта као споменички, меморијални комплекс (Миодраг Спајић, Весна Матичевић, 1990), урађен у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе града Београда. Поред тога, по тематици су значајни били и детаљни урбанистички планови Топчидерске реке (Миодраг Милашиновић, 1987), дела Аде Хује (Десанка Каћански, 1990), приобалног појаса до излетишта Горњи Земун (Миодраг Спајић, 1991), као и планови за магистрални пут Београд-Панчево (Цела Јокановић, 1987) и Улицу Слободана Пенезића-Крцуна (Божидар Тољевић, 1989), путничко-железничког стајалишта „Вуков споменик“ (Мирјана Лукић, 1990), итд. У првој половини деведесетих година, рад на новим детаљним плановима у Заводу за урбанизам и пројектовање скоро замире и активности се сведе на израду урбанистичко-техничких услова за појединачне локације на основу важећих планова и неколико измена и допуна важећих планова, попут насеља Бежанија - блокови 61-64 (Слободанка Прекајски, 1991), блокова 30, 65, и др.

Након обједињавања Урбанистичког завода, израда планова се поново покреће, али се у највећој мери баве проблемом непланске изградње која током деведесетих година ескалира. Први од планова са овом тематиком био је регулациони план насеља Калуђерица (Гордана Марковић, 1996), да би се на основу мапирања свих зона у граду „нападнутих“ непланском изградњом у Заводу покренула урбанистичка разрада једног броја локација, која је резултирала израдом шест регулационих планова. Мада су усвајани до почетка двехиљадитих, тематски припадају овом периоду и зато их овде наводимо: регулациони планови за подручје Горњег Земунa (Александра Тилингер, 2001), насеље Умка (Марина Божић, 2001), потом најобимнији и најкомплекснији

РП Миријева, урађен у оквиру чак 11 целина (Јелена Стојановић, Мирјана Славић, 2003), део насеља Карабурма (Јелена Стојановић, Борко Пјанић, 2004), насеље Падина (Весна Марић, Марина Божић, Радмила Грубишић, 2005) и насеља Алтина (Драгана Биљановић, 2005), од којих су последња три усвојена у новом законском оквиру као планови детаљне регулације¹²⁸.

Посебно захтеван и по теми деликатан био је и РП насеља Дедиње (Љиљана Белаш, Драгица Лилић, Сања Ђорђевић, 2000) урађен за територију која је дуги низ година после Другог светског рата била заштићена од градње, а налазила се под налетом нових градитеља жељних друштвеног статуса. РП Дедиња је и данас на снази и представља један од најдугорочнијих, а најугроженијих београдских урбанистичких планова. На простору Новог Београда, Завод у овом периоду ради веома мали број планова за изградњу у новим или постојећим блоковима, од којих се издваја Регулациони план дела блока 32 (Драгана Биљановић, 2000).

Урбанистички завод поново учествује и у изради планске документације за капиталне градске пројекте, попут Регулационог плана банатског канализационог система (Слободан Стјепановић, 1996) и Регулационог плана деонице ауто-пута Е75-Е70 Добановци-Бубањ поток (Јелена Стојановић, Мирољуб Паштар, 1997), који је урађен у сарадњи са Институтом за путеве (руководилац пројекта Велибор Гордић). Поред тога, издвајају се и планови за нове градске комуналне површине, као што су РП гробља Лешће (Милица Јакшић, 1997) РП депоније Винча (Нада Чанак), усвојен 2002. године након неколико година чекања.

Слика 84

“Тренутно се налазимо усред промена у којима се руши свет у коме се неколико деценија планирало и градило по принципима другачијим од оних који настају по угледу на нека успешнија искуства, и у којима ће се одвијати реализација планова који су у фази израде. У оваквим околностима процена потребе за израдом плана, и процена околности у којима ће се одвијати реализација плана представља јединствено питање. Наиме, уколико није могуће са задовољавајућом вероватноћом проценити промене које следе, није могуће направити ни реалан план. У дилеми: радити план у неизвесности промена или чекати извеснију будућност, изгледа да је боље планирати у времену док се дешавају промене јер када се околности развоја стабилизују обично нема времена за планирање.”

Из уводног текста елабората ГУП Београда: Концепција урбанистичког развоја Београда после 2000. године, Завод за планирање, 1993.

АКТИВНОСТИ - „ВАРОШ НА ВОДИ“ И ЕДУКАЦИЈА СТРУЧНОГ КАДРА

Српска академија наука и уметности у оквиру пројекта Трећи миленијум, 1991. године организује израду тематских пројеката за простор Савског амфитеатра и ангажује осам стручних тимова међу којима је био и тим Завода за урбанизам и пројектовање. Сваки тим је добио посебну тему коју је требало да обради. „Варош на води“ је обрађивао Завод, док су остале теме биле: „Еколошки приступ - Нова Ада“, „Футуристичка визија?“, „Савски булевар“, „Блоковска матрица“, „Савски СITY“, „Ивичне зоне“ и „Иницијална места“. У Заводу је овај задатак проширен на два истраживачка пројекта: „Варош на води“, који се поред подручја Савског амфитеатра бавио и Теразијском терасом и уређењем дунавске обале у зони луке Београд, и „Астрал“ који је за тему имао центар Новог Београда. Тимом су руководили Драгомир Манојловић Дик, Милица Тома-Крстановски, а касније још и Слободанка Прекајски и Антоније Антић (слика 85). Пројекат „Варош на води“ је добио прву награду на првом Салону урбанизма у Нишу 1991. године у категорији Студије и истраживања и дуго потом је био најпопуларнија слободна визија Савског амфитеатра¹³⁰.

Студија „Социоекономски и еколошко - просторни аспекти у Генералном урбанистичком планирању“ настала је као резултат семинара за стручно усавршавање урбаниста-планера у Урбанистичком заводу који је током недељне едукације августа 1998. године водио Миодраг Вујошевић заједно са Славком Зековић, Ксенијом Петовар, Александром Ковачевићем, Владимиром Стевановићем и Мирољубом Хацићем. Семинар и студија били су део припреме институције и урбаниста за израду новог генералног плана. Обрађиване теме биле су суштинске за нови циклус планирања: дефиниције одрживог развоја, јавног добра,

јавног интереса, економско-еколошка рехабилитација, одрживост животне средине, методолошке иновације у планирању, сценарији, стратегија и др.¹³¹

Крајем деведесетих покрећу се поново активности на изради географског информационог система и грађењу базе података која би послужила при изради новог генералног плана Београда. Пројекат назван „Компјутерски атлас Београда - 20 година после“ добио је прву награду на Салону урбанизма 1998. године у категорији истраживања, студија и примене информатичке технологије, али, нажалост, није заживео. Крајем деведесетих година у организацији Урбанистичког завода Београда одржај је и циклус семинара о српској архитектури и урбанизму XX века, аутора Дијане Милашиновић-Марић и Љиљане Милетић-Абрамовић.

Први семинар, одржан 1998. био је посвећен значајним архитектурама између два светска рата, док је други, 1999. године, имао у фокусу значајне личности и теме српског урбанизма на коме су реферате имали и запослени у Заводу. Тим поводом, у холу Урбанистичког завода била је постављена изложба „Београд кроз урбанистичке планове“ на којој су приказани генерални урбанистички планови из 1923, 1951, 1982. и 1985. године, као и Генерални регулациони план Земуна из 1930. године.

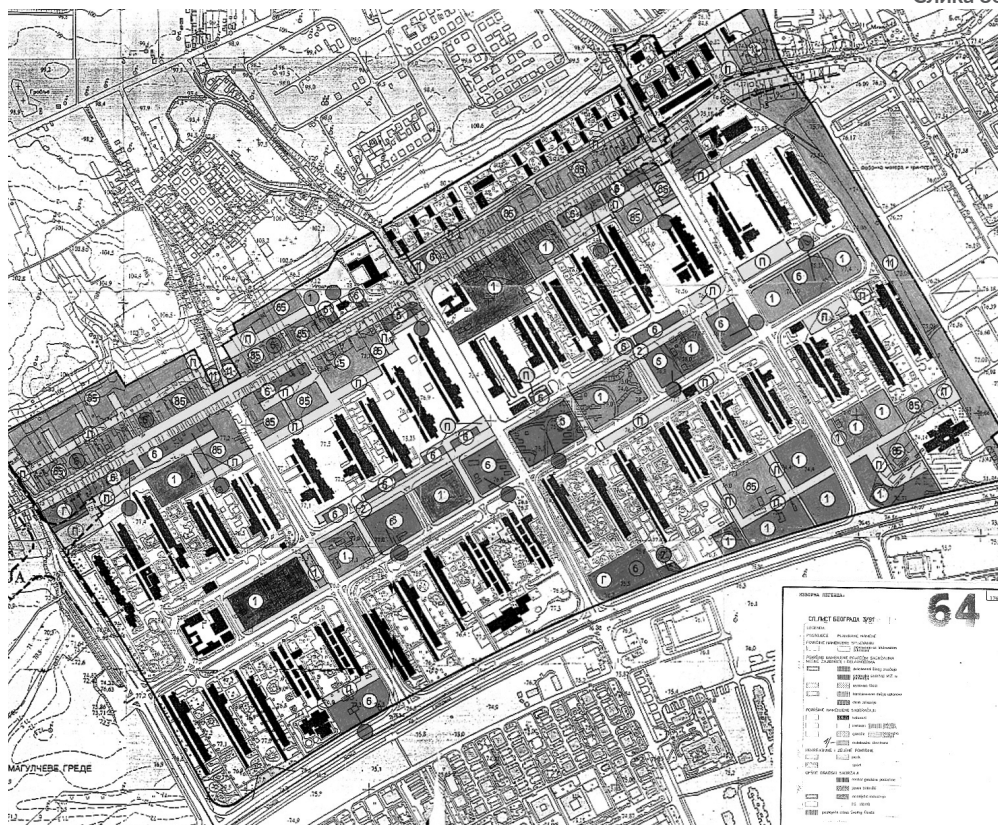
И поред малог броја урађених детаљних урбанистичких планова, Завод за урбанизам и пројектовање је добио две прве награде на салонима урбанизма у Нишу у овој категорији - за ДУП блока између улица 14. децембра, Максима Горког, Шуматовачке и Чубурске 1992. године, Регулациони план просторне целине Дедиње, као и прву награду за Урбанистички пројекат комплекса манастира у Сланцима 1998. године.

У овом периоду значајну активност покреће архитекта Љубомир Лукић, на челу Центра за документацију Завода за планирање, који је заједно са својим тимом систематично приступио прегледу и каталогизацији свих до тада усвојених детаљних урбанистичких планова. Обрађено је 183 плана насталих у претходних 25 година, од 1963. године када је усвојен први ДУП на територији града. Као резултат тог рада, настао је речник назива начина коришћења земљишта, као средство за саопштавање расположивих и неискоришћених локација из ДУП-ова (слика 86).¹³²

Слика 85

Слика 86

ЛИЧНОСТИ - НА БРАНИКУ ПРОФЕСИЈЕ

Слика 87а

У периоду од 1986. до почетка деведесетих, значајне личности које у су у Заводу провеле скоро цео радни век попут архитекти Вере Пауновић, Драгутина Кадовића, Гордане Царевић или Војислава Тошића одлазе у пензију, а неколицина искусних заводских архитекти попут Косте Карамате, Милоша Перовића, Андрије Додића или Љубдрага Шимића настављају да се баве стратешким темама и анализама у оквиру Завода за планирање. Уз њих, у оквиру правног наследника Урбанистичког завода настављају да раде и тимови економиста, програмера и саобраћајних инжењера попут Душана Милановића, Мирка Радованца, Зорана Прокића и других. У овом периоду велики допринос дају, првенствено кроз иницијативе за израду новог генералног плана, архитекти Константин Костић и Милош Кика Бојовић, као директор Завода за планирање.

У завод за урбанизам и пројектовање прешли су људи „практичари“, првенствено архитекти и инжењери разних профила: Бранка Југовић, Мирјана Лукић, Милица Јакшић, Ружица Константиновић, Мирјана Дејановић Поткоњак, Десанка Каћански, Зденка Васић (једно време и в.д. директор ЗУП), Драгомир Манојловић Дик, Миодраг Спајић, Олга Поповић-Маровић, Татјана Јакшић - Кроња, Милица

Слика 87

Крстановски, Јелена Стојановић, Гордана Марковић, Љиљана Дракић, Весна Марић, Љиљана Бајц и др; инжењери Божидар Тољевић, Слободан Стјепановић, Родољуб Томанић, Бата Рађеновић, Неђељко Перуничкић, Зоран Зотовић, Људмила Полак и др.

Међу њима било су биле и младе колеге који су започели своју каријеру у Заводу непосредно пре структурне поделе фирме, попут Марјане Стругар, Весне Стефановић, Мирјане Славић, Драгане Биљановић, Александре Тилингер, Весне Мартиновић, Борка Пјанића, Војислава Милића, Бошка Вујића и др. од којих су многи у Заводу провели и читав свој радни век. (слика 87 и 87а).

Непосредно пре спајања два завода у једну фирму, многи одлазе у пензију или на друга радна места, па се значајнији период пријема нових људи бележи посебно након 1992, односно 1994. године. До краја деведесетих у Завод су дошли искусни урбанисти Милица Грозданић, Вера Михаљевић, Јованка Ђорђевић-Цигановић и професионално се усавршавали урбанисти који ће након 2000. године представљати окосницу Завода. Међу многима то су: Сања Ђорђевић, Весна Томић, Маја Јоковић Поткоњак, Гордана Лучић, Јадранка Живковић, Радмила Грубишић, Марина Божић, Љиљана Белош, Јелена Јовић, Весна Исајловић, Весна Тахов, Предраг Крстић, Драган Михајловић, Зоран Мишић, Александар Ранковић, Александра Везмар, Јовица Тошић, Олга Стојковић, Јасминка Ђукић и многи други.

102 Можда најеклатантнији пример фирме „Станком“ на Бановом брду, односно општини Чукарица.

103 Бранко Бојовић, уводни текст, *Изградња* 93/6.

104 Ференчак, 2017.

105 Закон о планирању и уређењу простора и просторном плану Социјалистичке Републике Србије, Службени гласник СРС, број 44/89.

106 Бранко Бојовић, „Урбанизам Београда у XIX и XX веку“, Годишњак града Београда, књ. XLIX-L, 2002-2003, стр 126.

107 Нека отворена питања ГУП-а Београда, *Изградња* 86/6.

108 Који се уз мање модификације примењивао још од предратног закона 1931. па све до закона 1965. године.

109 Борислав Стојков, *Изградња* 91/3.

110 Часопис *Изградња* 91/3.

111 Закон о стамбеним односима, Службени гласник СРС, бр.47/90.

112 Бојовић, уводни текст, *Изградња* 1993/6.

113 На релацији село-град, константни процес свих претходних деценија.

114 У региону Балкана транзиција се сматра процесом прилагођавања и наметнуте постепене промене друштва, институција, прописа и навика од социјалистичке, централнопланске економије ка демократском систему слободног тржишта (Феиге, 1994, Глигоријевић, 2007, Хирт, 2009).

115 Бранко Бојовић, уводни текст, *Изградња* 93/6

116 Укупно 2.050.614 бесправних објеката (Извор: <http://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/baza-nezakonito-izgradjenih-objekata>, приступљено 22. 06.2018. године).

117 Пројект урбанистичког закона, редакција Душан Пајовић, необјављен документ 1994, и потом Закон о планирању и уређењу простора и насеља, Службени гласник Републике Србије, бр.44/95.

118 Зборник „Стратегија урбанизације у условима неизвесности“,1996.

119 Бранко Бојовић, *Изградња*, 94/9.

120 На основу табеле Љубомира Лукића о односима између статутарних промена Завода, броја запослених и броја усвојених планова.

121 Статут града Београда, из 1993. и 1994. године, и Одлука о градској управи, из 1997.

122 Часопис *Изградња*, бр. 94/9.

123 Видети још у: Костантин Костић у интервјуу НИН-у, 2002. Преузето са <http://www.nin.co.rs/2002-10/17/25480.htm>.

124 *Службени лист града Београда*, бр.10/87.

125 Разговор о ефикасности, планирању, Београду са Ђорђем Бобићем, руководиоцем израде ГУП Београда, *Комуникација*, бр.65, ЦЕП, Београд, јун 1988.

126 Односно нову изградњу, доградњу објеката и трансформацију нестамбених поткровља у стамбена.

127 Видети још у: Преднацрт ГП Београда 2021, Владимир Мацура, Урбанистички завод, 2000.

128 Регулациони планови су рађени дуги низ година, најпре због некавалитетних подлога, па су неки од њих морали да се прилагоде новом законском и планском оквиру после 2003. године.

130 Пројекат Савски амфитеатар – центар метрополе (Драгомир Манојловић, Слободанка Прекајски, Милица Крстановски, Антоније Антић) био је тема трибине у Привредној комори Србије 2007 године.

131 Миодраг Вујошевић, „Социоекономски и еколошко-просторни аспекти у Генералном урбанистичком планирању“, Градска управа Урбанистички завод, 1998.

132 „Ка стандардизацији урбанистичког језика“, Љубомир Лукић, дипл.инж.арх, часопис *Изградња*, 06/92.

2000-2018

НОВИ ЕНТУЗИЈАЗАМ

Са преласком у нови век, не само симболички, наступа и нова фаза у урбаном планирању Београда. Политичке промене 2000. године доносе отварање граница, укидање политичких и економских санкција и очекивање придруживања Европској унији.

У првим годинама XXI века, град се опоравља од периода санкција, а напори управе су уложени у јавни домен, у уређење јавног простора, тргова, улица и пешачких зона, не би ли центар Београда повратио изглед европског главног града.

Либерализација тржишта и приватни капитал значајно утичу на област урбанистичког планирања, која је у претходном, социјалистичком периоду била „заштићена“ од стране државе. Показатељ да су западни трендови захватили Београд је и чињеница да градска управа и Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда нуде своје ресурсе, земљиште, инфраструктуру и локације на светским сајмовима некретнина. Овакав маркетинг је резултат политичке одлуке и стварне потребе да се инострани капитал привуче а Београд промовише као традиционални регионални центар и дестинација за улагање и изградњу.

Са друге стране, сматра се да је 3.000 ha грађевинског земљишта у Београду заузето непланском, дивљом градњом, претежно индивидуалног становања, а доградње и интервенције на постојећим зградама и парцелама доприносе слици изгубљеног урбаног идентитета.

КОНТЕКСТ - НОВИ ЗАКОН О ПЛАНИРАЊУ И ИЗГРАДЊИ

У домену законске регулативе која регулише област урбанистичког и просторног планирања, 2003. године је донет нови Закон о планирању и изградњи, који концептуално мења претходни, јер обједињава ову област са пројектовањем, грађењем, па чак и легализацијом објеката. Двехиљадите године карактеришу веома честе измене овог Закона, који је мењан, допуњаван или поново доношен чак осам пута, од којих су најзначајније измене биле 2006, 2009, 2011. и 2013. године. У контексту овог истраживања, Закон уводи новине у области система и нових, „хибридних“ форми урбанистичких планова, њиховог садржаја и инструмената спровођења, али се институционални оквир урбанистичког планирања мења и кроз трансформацију старих и настајање неких нових институција. Такође, промене настају и у области управљања грађевинским земљиштем коју уређују и разни други, „нови“ закони, а доноси се и Закон о главном граду, коме, неочекивано, урбанизам није био предмет.

Регулаторни оквир

После локалних избора 2004. године у Београду се мења и пракса планирања: Генерални план Београда 2021. донет 2003. године постаје основ за покретање израде великог броја планова детаљне регулације, док се израда урбанистичко-техничких услова за појединачне локације укида због повећаног интересовања за оне које нису биле предвиђене за изградњу - какве су, на пример, локације у Зони заштите београдског водоизворишта, у бившим индустријским зонама које су у међувремену приватизоване или напуштене, у неизграђеним зонама уз ауто-пут и градске приступне саобраћајнице, као и у зонама пољопривредног земљишта које су номинално у грађевинском подручју, а плански предвиђене за заштитно зеленило, пољопривреду и сл.

Период глобалне економске кризе који је започео 2009. године, утицао је на инвестициону климу, али и јавне финансије града Београда. У таквим, неповољним околностима, шири се схватање и градске управе и јавности да су непостојећи или неусвојени планови додатна препрека за инвеститоре да граде. Поред тога, наслеђени карактер и пракса урбанистичког планирања, велика инерција и сталне дилеме градске управе око примене често мењаних прописа, као и Законом одређена улога, начин доношења и спровођења планова са сувише стриктним процедурама усвајања, које у појединим случајевима трају и годинама, постају проблеми који, апсурдно, планирање простора постепено доводе у позицију препреке за изградњу.¹³³

Са друге стране, с обзиром да је Закон о планирању и изградњи у члановима о стратешким просторним и генералним плановима омогућио директно спровођење правила изградње за све намене, што је традиционално била улога оперативних урбанистичких планова (детаљних, регулационих), Измене и допуне ГП Београда 2021. из 2009. године, уводе „потврду испуњености критеријума за непосредну примену правила Генералног плана“, која се примењује као аргумент пре израде урбанистичког пројекта и вреднује на седницама Комисије за планове Скупштине града Београда, што се сматрало ефикасним инструментом који ће омогућити изградњу до доношења планова детаљне регулације и бити један од значајних доприноса процесу урбанизације Београда од 2009. године.

Међутим, како се и вредновање критеријума разликује у зависности од става обрађивача, а одлуке Комисије сматрају арбитрарним, и овај инструмент постаје предмет критике

и своди се на одлуку управе да ли ће или неће одабрати рестриктиван или либералан начин спровођења Генералног плана у конкретним случајевима. Са друге стране, с обзиром да се не само у Београду већ и у читавом региону крајем прве деценије 21. века, урбанизам претежно бави малим размерама и појединачним локацијама, па добија и атрибут „приватни“ или „инвеститорски“¹³⁴, често коришћен у критикама урбанистичких планова и одлука од средине 1990-их, суштински се доводи у питање и сврха планирања, јер се оно своди на интервенције и мере „управљања кризом урбаности, а урбана заједница на последицу микрополитичких и приватних интереса“.¹³⁵

Исте године када се на нивоу Београда усвајају измене главног старешког плана које поново омогућавају његово директно спровођење на појединачним локацијама, на нивоу Републике се доноси нови Закон о планирању и изградњи који битно мења систем планова и обавезује све јединице локалне самоуправе да у периоду од само две године за своје грађевинско подручје донесу један искључиво стратешки, генерални урбанистички план и један оперативни план – план генералне регулације, не би ли се све градске целине и зоне сагледале и урбанистички разрадиле на јединствен начин. Усвајање овог плана се због локалних избора у Београду 2012. пролонгирало све до 2016. године, а за то време је на нази била Измена и допуна ГП Београда 2021. из 2009, и накнадна измена из 2014. године.

Ако анализирамо све до сада изнете дилеме око начина спровођења стратешких планова које датирају још од периода социјализма, односно примене и употребе заправо само два основна урбанистичка инструмента – регулационог урбанистичког

плана (мање или више детаљног) и урбанистичко-техничких докумената, који су доводили до њиховог увођења, укидања, поновног афирмисања и преиспитивања кроз бројне измене у закону и стратешким плановима, постаје јасно да је у условима кризе и повећане неизвесности у којој данашњи градови функционишу неопходно унапредити систем планирања, обезбедити нове инструменте спровођења стратешких одлука и управљања процесом, кроз који ће се важне одлуке о граду доносити легитимно и на основу јасних, рационалних аргумената. Тиме се избегавају преседани којима управа нарушава систем планирања и поверење јавности и инвеститора у правни систем државе и града, а обезбеђује одговарајући одговор на захтеве које доноси ново доба.

Институционални оквир

Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове постаје орган надлежан за покретање израде, организовање и вођење процедуре стручне контроле, јавног увида и усвајања урбанистичких планова, као и њихово спровођење, а према актуелном Закону и носилац израде свих планова (што може да уступи другом предузећу као обрађивачу). Комисија за планове Скупштине града Београда је саветодавно и контролно тело коју чине стручњаци из области урбанистичког и просторног планирања. Председници планске комисије су од 2000. до 2018. године били: Љубомир Анђелковић, Стеван Мићић, Бојан Забуковец, Небојша Стефановић, Жаклина Глигоријевић, Томислав Ђорђевић и Милутин Фолић.

Од 2004. године, успостављена је при кабинету Градоначелника функција главног градског архитекте, кога је Београд претходно имао у доба Николе Добровића. Законом утврђене

„Потреба за другачијом врстом планирања настала је због проблема праксе планирања које ствара неолиберална култура ... Од управе се очекује регулаторна и промотивна улога, у процесу трајног доношења стратешких одлука за неизвесну будућност и сталној припреми подршке за тзв. велике пројекте, често у партнерству са приватним сектором (Balducci & Fedeli, 2011, pp.101, Friend & Hickling, 2012).“¹³⁶

У медитеранским локалним администрацијама појава стратешких плановарезултат је потребе управа градова да одговоре на нову глобалну компетенцију у којој простор постаје основни елемент у привлачењу инвестиција, пројеката, туриста, али прелазак из традиционалног у стратешко планирање није једноставан, јер захтева трансформацију праксе, правила и институција, тј. захтева везу „знања и акције“ (по Balducci, Fedeli, 2011) уважавајући стално локалне динамике друштвено-просторног развоја уместо само израде стратешких планова.“¹³⁷

Нужно је "... што пре доћи до концепције новог планирања, односно управљања развојем, која би била прилагођена дејству кључних фактора транзиције и прихваћена од већине политичких, професионалних и других актера. Нова планска хеуристика мора се заснивати на моделу проактивног планирања, усклађеног са кључним транзицијским факторима (политичка плурализација и демократизација, доминација приватне својине, приватне иницијативе и тржишно заснованих одлука, селективна ре-регулација у условима све шире либерализације одлучивања итд.) и мора подржавати дејство ових фактора. У том смислу, недопустиво је минимализовање улоге планирања, којем је толико склона већина „архитеката“ транзицијских реформи у нашој земљи, а нарочито економисти неолибералне идеолошке провенијенције.“

Миодраг Вујошевић,
Ксенија Петовар¹³⁹

надлежности биле су релативно мале и сведене су на покретање иницијатива за израду планова. У Измени Закона 2014. године мења се функција градског архитекта у градског урбанисту, који је истовремено и председник Комисије за планове, чиме добија знато већи значај и утицај на процесе планирања града. Главни београдски архитекти/урбанисти су од 2004. до 2018. године били Ђорђе Бобић, Дејан Васовић и Милутин Фолић. Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда је од 1996. године инвеститор свих планова од интереса за град. Основна делатност Дирекције је уређивање и опремање грађевинског земљишта, послови и активности у вези отуђења грађевинског земљишта, као и припремање и изградња капиталних објеката од значаја за град Београд.¹³⁸ После републичке одлуке о укидању дирекција 2016. године, београдска је своје надлежности поделила са Секретаријатом за стамбено комуналне послове, што се одразило на усложњавање процедуре покретања израде и финансирања урбанистичких планова.

Једна од новина коју је донео Закон из 2003. године, било је оснивање Инжењерске коморе Србије. Разлог за њено оснивање је била намера законодавца да се делатност пројектовања и планирања у потпуности професионализује, одговорност пренесе на лиценциане инжењере и урбанисте. Индивидуалне лиценце су корак у сусрет регулисању инжењерске делатности по узору на већину европских земаља. Оваквим законским решењем одговорност за урбанистичко решење и законску процедуру је формално персонализована, јер одговорни урбаниста својом лиценцом оверава различите фазе у изради плана, као и финално планско решење усвојено од стране Комисије за планове, а потом и Скупштине града.

Транзиција система - управљање грађевинским земљиштем

„Од средине XX века транзиција је актуелна тема у литератури за процесе адаптације друштава и градова на глобалне изазове, а обично се везује за земље као што су Кина, Русија, бивше социјалистичке земље Источне Европе или земље Латинске Америке и Африке (IMF, 2000, EBRD, 1994, UN Habitat, 2013). Дефинише се и као намерна, неопходна и позитивна промена најпре свести а затим свих елемената града (управних, друштвених и физичких) ка одрживом систему отпорног на промене, биле оне вољне, планиране или неочекиване природне, друштвене или економске (Olbrycht, 2013). У региону Балкана сматра се процесом прилагођавања и наметнуте постепене промене друштва, институција, прописа и навика од социјалистичке, централнопланске економије ка демократском систему слободног тржишта (Feige, 1994, Gligorijević, 2007, Hirt, 2009). Све чешће се појам „транзиција“ користи за друштвени тренд у развијеном свету где је неопходна озбиљна промена базичних елемената да би се прихватила нова глобална парадигма: живи се у времену кризе и у Урбаној ери (Burdet, Sudić, 2007, cit. Carta 2014) која захтева метаморфозу свих урбаних система.

У складу са „новом“ улогом планирања, један од основних задатака урбанистичког плана постаје планска подела грађевинског земљишта на земљиште јавне и остале намене. Док је за земљиште остале намене (у приватној и јавној својини) потребно да обезбеди услове за несметани промет, држава задржава право да плански резервише, а често и прибавља земљиште за јавну употребу (улице, јавне службе, инфраструктурне коридоре, зелене површине, обале река и сл).

У том смислу, оно што представља највећи проблем у успостављању тржишта заснованог на принципима рационалног газдовања, коришћења и вредновања грађевинског земљишта, представља његова денационализација и деекспропријација.¹⁴¹ За потребе реституције правни основ је установљен тек доношењем Закона о враћању одузете имовине и обештећењу 2011. године. На основу овог закона одређени су услови и поступак враћања/обештећења све имовине која је на територији Републике Србије на основу аката о подржављењу и примени разних прописа (попут аграрне реформе или национализације), после 9. марта 1945. године одузета од физичких и правних лица и пренета у општенародну, државну, друштвену или задружну својину.

У циљу завршетка својинске трансформације, тек 2015. године се усваја Закон о претварању права коришћења у право својине на грађевинском земљишту уз накнаду¹⁴², на основу кога су сви инвеститори који су право коришћења стекли током приватизације у обавези да изврше конверзију по тржишној вредности земљишта пре него што на њему остваре профит – продају га или граде некретнине.

У домену основних, Уставом загарантованих права, током две хиљадитих се поново нашло и питање легализације неплански изграђених објеката, односно објеката изграђених без грађевинске дозволе. Покушај државе да правно-системски приступи овом проблему била је израда правилника на основу кога је 2003. године донета Одлука о привременим условима за издавање одобрења за изградњу и употребну дозволу за објекте изграђене, односно реконструисане без грађевинске дозволе, у чијој основи се налази сет

критеријума/услова које објекат мора да испуни да би дозволу добио.

Кроз измену Закона о планирању и изградњи 2006. и 2009. године, легализација објеката постаје његов саставни део, што је представљало својеврсни правни и логички апсурд који се мења кроз Измене и допуне Закона о планирању и изградњи крајем 2013. године.¹⁴³ Међутим, још увек се бесправна градња сагледава искључиво преко индивидуалног предмета, а не као урбанистички проблем коме се приступа на јединствен начин.

У домену закона који утичу на политику управљања грађевинским земљиштем, две хиљадитих су донети (и у више наврата мењани и допуњавани): Закон о експропријацији¹⁴⁴, на основу кога се непокретности могу експроприсати само у јавном интересу утврђеним на основу закона; Закон о државном премеру и катастру¹⁴⁵, којим се уређују послови везани за државни премер, катастар непокретности, катастар водова, основне геодетске радове, процену вредности непокретности, геодетско-катастарски информациони систем и др; Закон о социјалном становању¹⁴⁶, којим се уређују услови за одрживи развој социјалног становања, затим Закон о јавној својини¹⁴⁷, чији предмет су природна богатства, добра од општег интереса и добра у општој употреби, Закон о јавно-приватном партнерству и концесијама¹⁴⁸ који се примењује на сва улагања средстава у јавној својини у заједничко привредно друштво са приватним партнером итд. Такође, посебан куриозитет у домену основа за прибављање земљишта у јавну својину, представља доношење Закона о утврђивању јавног интереса и посебним поступцима експропријације и издавања грађевинске дозволе ради реализације пројекта „Београд на

„Савремена наука и пракса планирања се суочавају са процесом и значајем промена, прихватају се као неизбежна реалност градова, озбиљно истражују и разматрају кроз научне пројекте, студије и конференције. Резултат тих истраживања су нови обрасци планирања које градови, сходно локалном контексту, бирају за своје развојне стратегије у условима неизвесности.“

Жаклина Глигоријевић¹⁴⁰

ИНСТИТУЦИЈА - ЈАВНО УРБАНИСТИЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ

води¹⁴⁹, на основу кога се јавни интерес за експропријацију непокретности утврђује ради изградње целокупног пословно-стамбеног комплекса, а не само површина јавне намене

Урбанистички завод Београда је постао јавно урбанистичко предузеће решењем Скупштине града Београда из новембра 1999. године (слика 88). До краја исте године је донет и нови Статут Завода, након чега није битније мењан статус, већ само унутрашња структура.¹⁵⁰

Први директор Јавног урбанистичког предузећа Урбанистичког завода Београда био је архитекта Небојша Мињевић, на чију иницијативу је Завод променио статус. Крајем 2000. године, након политичких промена у земљи и граду, Скупштина града именује др Владимира Мацуру, архитекту, за директора Завода, који је професионалну каријеру започео управо у Урбанистичком заводу још 1967. године (слика 89). Основни задатак новог руководства била је израда новог Генералног плана Београда, који је урађен и усвојен у рекордном року 2003. године. Владимир Мацура одлази из Завода, а на месту вршиоца дужности директора се до 2004. године налази архитекта Маја Јоковић Поткоњак, дотадашња заменица директора са десетогодишњом каријером урбанисте планера у Урбанистичком заводу (слика 90).

У наредном мандату, од 2004. до 2008. године, директор Завода је архитекта Антоније Антић, који на ту функцију долази из Дирекције за грађевинско земљиште и изградњу Београда и као дотадашњи члан Комисије за планове Скупштине града Београда (слика 91). Због укупних друштвено-политичких околности тог времена, али и ургентности и обима задатака који нису били велики након усвајања

дефинисаним Просторним планом подручја посебне намене уређења дела приобаља града Београда - подручје приобаља реке Саве за пројекат „Београд на води“.

новог ГП Београда 2021, период током кога је Антић био директор се сматра једним од „најмирнијих“ у новијој историји Завода.

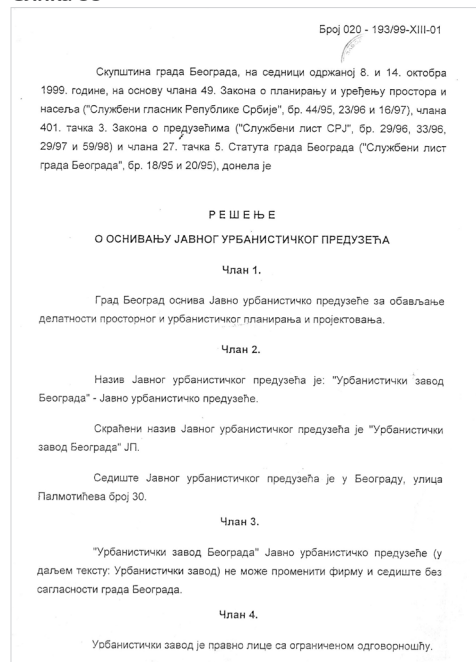
У периоду од 2008. до 2012. године, Урбанистички завод добија своју прву директорку, мр Жаклину Глигоријевић, архитекту, која је дугогодишњу каријеру у пракси урбанистичког планирања изградила у Центру за планирање урбаног развоја, одакле је отишла на стручно усавршавање на MIT у САД (слика 92). Глигоријевић у Завод долази три године раније на место помоћника, а потом и директора Сектора за генерално планирање.

Од 2012. до 2016. године директор Завода је др Небојша Стефановић, дипломирани просторни планер, који је претходних петнаест година радио у Министарству грађевина и Републичкој агенцији за просторно планирање, чији је био и први директор (слика 93). У том периоду је руководио израдом већег броја просторних планова, због чега је добио Награду за изузетан допринос развоју струке од Инжењерске коморе Србије. Стефановић је у претходном четворогодишњем мандату био и председник Комисије за планове Скупштине града Београда.

Од 2016. године директорка Завода је мр Весна Тахов, инжењер геологије, која је своју дотадашњу двадесетогодишњу професионалну каријеру провела у Урбанистичком заводу Београда, као експерт за урбану геологију (слика 94).

Почетком двехиљадитих Завод

Слика 88

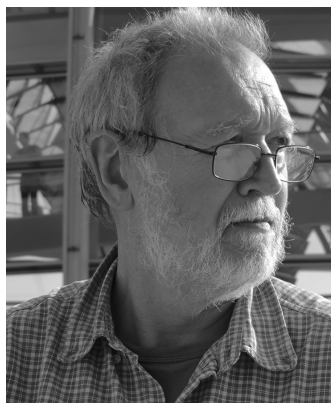

је имао око 175 запослених, од чега 110 са високом стручном спремом. Током наредних неколико година, због почетка израде новог генералног плана али и објективног повећања обима израде свих других планова и техничких докумената у циљу кадровског побољшања и „подмлађивања“, у Завод долази чак 60 нових људи свих профила, од којих су половина били приправници, због чега 2003 године Завод долази до максимума броја запослених у овом периоду, који износи 184 (слика 95). Овај тренд је нажалост прекинут услед рационализација у јавном сектору које су трајале од 2008. до 2018. године, што је негативно утицало на обнављање стручног кадра Завода. У том смислу је посебно значајно запошљавање 15 младих стручњака и приправника почетком 2018. године (слика 96). Уз ово појачање, Завод данас има око 135 запослених - архитеката, просторних планера, инжењера свих профила, географа, историчара уметности, економиста и правника, као и техничара, пословних секретара и других сарадника.

У тренутку основања Завод је имао четири сектора: за генерално, детаљно планирање, саобраћај и инфраструктуру. Током наредних година долазило је до постепеног усложњавања, као одговор на реалне потребе Града, ефикаснији и професионалнији рад и измене у систему и улози планирања. Најважније допуне су биле увођење финансијског директора почетком 2001. године, затим Одељења за урбано право, економске анализе, студије у планирању и урбани менаџмент. Наредне године се формирао Сектор за информатику и документацију и у оквиру њега, група за информационе технологије. У том периоду се Завод интензивно опрема персоналним рачунарима, интерном мрежом, својим интернет доменом, и целокупна пословна комуникација

се дигитализује. Године 2002. се формира и Сектор за финансијске, правне и опште послове, као и Сектор за спровођење урбанистичких планова који је био одговор на захтев градске управе да се повећа ефикасност издавања грађевинских дозвола. Међутим, овај сектор се већ 2003 године гаси због промена у законској регулативи и укидања израде УТУ за потребе спровођења планова и издавања урбанистичке дозволе и њихове замене локацијским условима, у надлежности Секретаријата за урбанизам. Након доношења Закона о заштити животне средине 2005. године, у Сектору за генерално планирање се формира Група за заштиту животне средине са основним задатком израде стратешких процена утицаја на животну средину.

Слике 89, 90, 91

Слике 92, 93, 94

Слика 95

Данас у оквиру Завода постоји пет основних организационих јединица, односно сектора: стратешко планирање и развој, регулационо планирање, саобраћај, комунална инфраструктура, и финансијски, правни и општи послови.¹⁵¹ У циљу рационализације и координације послова, сваки сектор је даље подељен на групе са посебним руководиоцима. Органе предузећа чине директор, кога именује Скупштина града Београда и трочлани надзорни одбор. Колегијум Урбанистичког завода, који се формира у циљу благовремене организације и координације послова, дефинисања пословне политике и решавања најважнијих стручних питања везаних за рад Завода, чине директор, извршни директор, директори и координатори сектора.

Слика 96

Основна делатност Урбанистичког завода је израда докумената просторног и урбанистичког планирања, односно просторних и генералних урбанистичких планова, планова генералне и детаљне регулације, као и урбанистичко-техничких документа за спровођење планова, односно урбанистичких пројеката, планова парцелације/препарцелације и урбанистичко-архитектонских конкурса. Поред тога, Завод може да обавља и пратеће делатности, као што су израда анализа, студија, инжењерских елабората, научно истраживачки рад, саветовање, рачунарско програмирање и издавачка делатност. Завод има и регистровану специјалну библиотеку са око 6.000 наслова (слика 97).

Главни клијент Урбанистичког завода је град Београд преко Дирекције за грађевинско земљиште и изградњу Београда и, од 2016. године, Секретаријата за стамбене и комуналне послове. С обзиром да послује на тржишту, Завод ради и за друга правна и физичка лица. У складу

са тим, рад Урбанистичког завода Београда се на основу склопљених уговора финансира из средстава буџета Града одређених за ове намене, из прихода од пружања услуга трећим лицима, односно од приватног сектора, као и другим приходима у складу са законом. Ценовник услуга ЈУП Урбанистички завод Београда објављује се у *Службеном листу града Београда*.

Значајније промене које су настајале у систематизацији радних места током овог периода, односно врсти и опису послова, могу се довести у везу са истим разлозима који су довели и до структурних промена. Фокусирање на системе јавне саобраћајне, комуналне инфраструктуре и јавних служби којима управља јавни сектор, за разлику од осталих делатности које се препуштају тржишту, као и почетак циклуса спровођења ГП кроз израду великог броја детаљних планова и пројеката, доводи до гашења група за секторско праћење намена становања, комерцијалних и привредних делатности. Као последица развоја технологије, Завод запошљава ИТ инжењере. Сви планови почињу да се раде у дигиталном и аналогном облику, што је захтевало нове вештине, али и другачију организацију радних тимова, због чега се у први мах изгубила потреба за великим бројем техничара. Због измена у Закону о планирању из 2014. године у складу са којима урбо-економске анализе нису више нормативни део урбанистичких планова, Завод има и мањи број економиста.

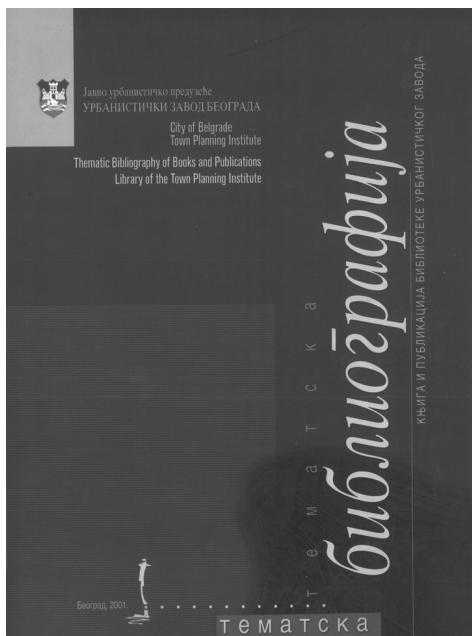
Период од 2001. до 2008. године био је значајан због интензивног стручног усавршавања, студијских путовања (слика 98) и програма преманентне едукације, модернизације опреме и софтвера -дигитализације планова, сарадње са међународним институцијама. У периоду од 2001. до 2004. године, Завод је имао и

Слика 98

Слика 99

Слика 97

ПЛАНОВИ – ИЗРАДА ВЕЛИКИХ СТРАТЕШКИХ И ОПЕТАРИВНИХ ДОКУМЕНАТА

директора Програма за перманентно образовање запослених, који је имао свој стручни и практични део – организацију стручних предавања, радионица, учешћа на научно-стручним скуповима (слика 99), као и низ курсева унапређења знања рада на рачунарима, техника у области планирања, пословања, познавања страних језика и сл. у којима су учествовали сви запослени. Посебни ниво програма било је стручно усавршавање запослених кроз вишешколске, специјалистичке и постдипломске програме, као и унапређење знања млађих запослених.

Стручни савет Завода је саветодавно

тело високих стручњака из Завода, Универзитета и других релевантних институција које усмерава, саветује и „контролише квалитет“ урбанистичких решења. Формиран је 2000. године након вишедеценијске паузе. Председници Стручног савета били су архитекта Милица грозданић, Ђорђе Бобић, Маријана Стругар, Бранислав Стојановић, Зоран Никезић. Стручни савет престаје да постоји 2004. године због организационих разлога. Овај недостатак је донекле надомећен тиме што неколико година касније исту, стручну саветодавну улогу преузима Колегијум Завода, слично ужем саставу Стручног савета из седамдесетих година.

Почетком 2001. године напокон се стичу услови да у Заводу почне израда новог **Генералног плана Београда**, са временским хоризонтом до 2021. године. Израдом плана су руководили директор Завода Владимир Маџура и директор Сектора за генерално планирање Миодраг Ференчак. ГП је урађен на потпуно новој методолошкој основи, у новом друштвено-политичком и економском контексту и са употребом нових техничких могућности, али и са идејом да се одржи континуитет са последњом изменом ГУПа из 1985. године. План је урађен и усвојен у рекордном року од две и по године у три корака која је верификовала Комисија за планове – концепт (2001), преднацрт и нацрт (2002) (слика 100). После читаве деценије без плана и због превеликих очекивања свих (градске управе, струке, грађана...), установљен је двојни карактер генералног плана – као стратешког плана којим се утврђују циљеви развоја града, али и оперативног плана који на једном делу територије омогућава директно

спровођење појединачних локација, што је умногоме утицало и на врсту, обим и тему планова који ће се радити у Заводу у наредном периоду, као и на концепт и смисао генералног плана опште.

Након доношења Генералног плана 2003. године, Завод је урадио анализу свих до тада важећих детаљних и регулационих планова, укупно око 600, да би се проверила њихова усаглашеност са новим Законом о планирању и изградњи (2003). На основу ове анализе и каталога, донета је Одлука о одређивању урбанистичких планова који у целини или у деловима нису у супротности са Законом о планирању и изградњи¹⁵² и допуњен је Генерални план Београда графичким прилогом начина његовог спровођења (слика 101).

Паралелно са израдом новог Генералног плана ради се и нови **Регионални просторни план административног подручја града Београда**, којим руководи

мр Александар Вучићевић, са методолошким и концептуалним поставкама проф. др Борислава Стојкова, усвојен 2004 године (слика 102).

Након усвајања Генералног плана Београда, покренута је израда и генералних планова ванградских општина, слично ранијим планским циклусима, па је наредних година усвојен и Генерални план приградске општине Младеновац (Андрија Додић, 2005). С обзиром да је ГП Београда 2021. формализовао континуално планирање града и предвидео да је његово унапређење (односно ревизија, измена) могућа у сваком тренутку, али према једногодишњим, четворогодишњим и десетогодишњим проверама успешности имплементације, његове мање измене су урађене још 2006, и 2014. а најзначајнија 2009. године.

Нови циклус израде великих и комплексних градских планова почиње након доношења новог Закона о планирању и изградњи 2009. године и промена у систему планирања. Систем просторних планова, стратешки генерални план и један регулациони план за територију грађевинског подручја били су послови које је Град поверио Урбанистичком заводу. Измену и допуну важећег Регионалног просторног плана за целокупно административно подручје града, односно свих седамнаест општина Завод је урадио у сарадњи са Републичком агенцијом за просторно планирање (Борислав Стојков, Небојша Стефановић) 2011. године. **Просторни планови територија седам градских општина ван територије ГУП-а** урађени су као разрада претходног плана, Сопот (Дејан Филиповић, Мирјана Недељковић), Гроцка (Дејан Филиповић, Божидар Бојовић), Лазаревац (Јелена Маринковић), Младеновац (Мирјана

Недељковић), Барајево (Весна Триван), Сурчин (Милан Цветковић) и Обреновац (Драгослав Павловић), сви усвојени током 2012. и 2013. године. У овом периоду урађен је још један просторни план, али другачије врсте и тематике - Просторни план подручја посебне намене предела изузетних одлика „Авала-Космај“ (Мирјана Недељковић, Весна Триван) 2011.

Израда **Генералног урбанистичког плана Београда** (Милица Јоксић, 2016) и **Плана генералне регулације грађевинског подручја јединице локалне самоуправе – град Београд** (целине I –XIX) (Сања Ђорђевић, Весна Радовановић, 2016), који су рађени у истом обухвату, започета је одмах по доношењу новог Закона. У новом ГУП преиспитана су стратешка опредељења претходног Генералног плана до 2021. године и паралелно проверавана на оперативном нивоу кроз израду нацрта ПГР. План генералне регулације рађен је у циљу целовите и детаљне планске разраде читавог грађевинског подручја, најважнијих целина, саобраћајних, инфраструктурних система и других површина и објеката од јавног интереса. Због превеликог обухвата, план је рађен у девет одвојених целина, што је давало могућност и фазног усвајања, међутим, у завршним фазама усвајања обједињен је у оквиру једног јединственог плана. План генералне регулације Београда је усвојен тек 2016. године, након методолошких преиспитивања, дуге и понављане процедуре стручне контроле, два јавна увида и још једним усаглашавањем са изменама у законској регулативи (слика 103).

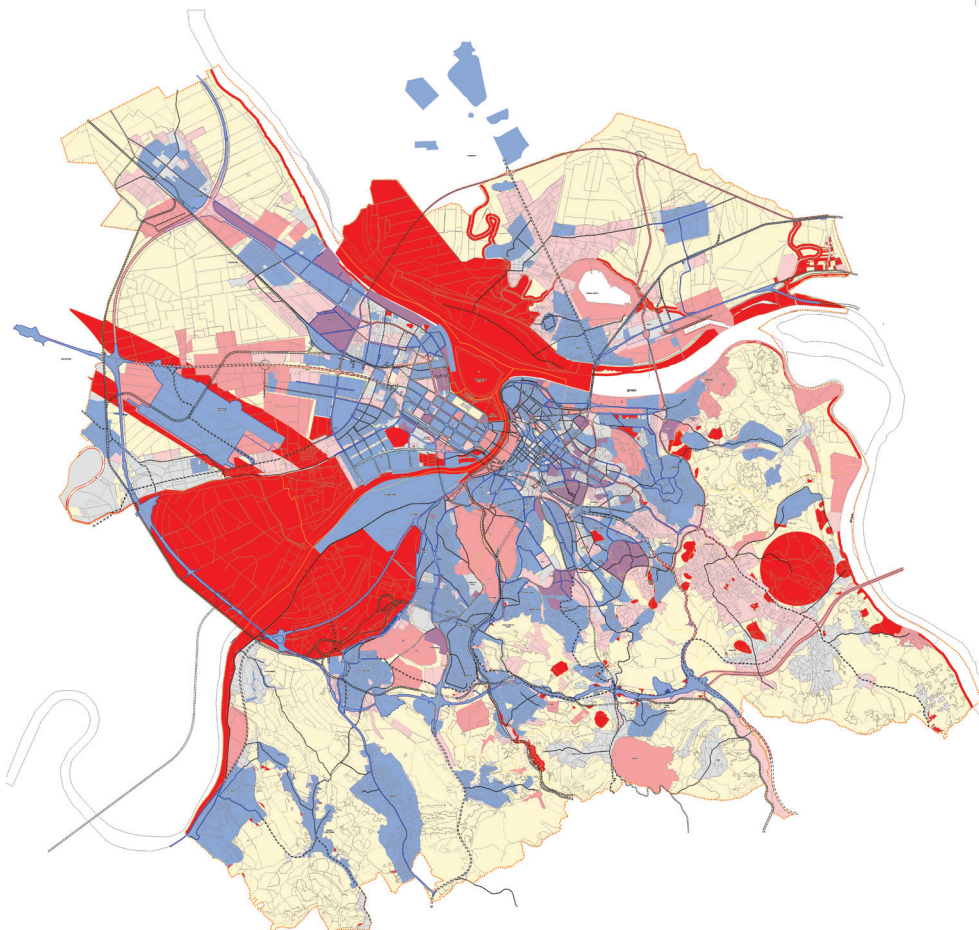
Имајући у виду законом прописане рокове израде ових планова, као и сасвим нову методологију планирања - нарочито подухват израде јединственог плана са детаљном разрадом за цело грађевинско подручје Београда - овај период

Слика 100

Слика 101

се може сматрати професионално најзахтевнијим и најтежим у скоријој историји Завода. Историјски пандан овом захтевном плану донекле може бити само истовремена израда регулационих планова свих општина и приградских насеља шездесетих година прошлог века.

За потребе Републике Србије, Републичка агенција за просторно планирање ангажовала је Урбанистички завод Београда да током 2014. уради и урбанистички план за потпуну трансформацију десног дела Савског амфитеатра у градски центар високог ранга и великих капацитета изградње. Овај план се због специфичности, комплексности и деликатности задатка са једне и опречних реакција стручне и шире јавности у односу на цео процес планирања са друге стране, може сматрати најконтраверзнијим заводским планом скорије историје. План је рађен као просторни план подручја посебне намене, али са делом елабората који је дефинисао све потребне елементе детаљне планске разраде и за собом је „повукао“ израду чак девет урбанистичких планова за инфраструктурно опремање целог простора. ППППН уређења дела приобаља града Београда – подручје приобаља реке Саве за пројекат **Београд на води** руководили су Александар Вучићевић и Милица Јоксић, уз ангажовање великог стручног тима Завода, а план је Влада Републике Србије усвојила 2015 године.

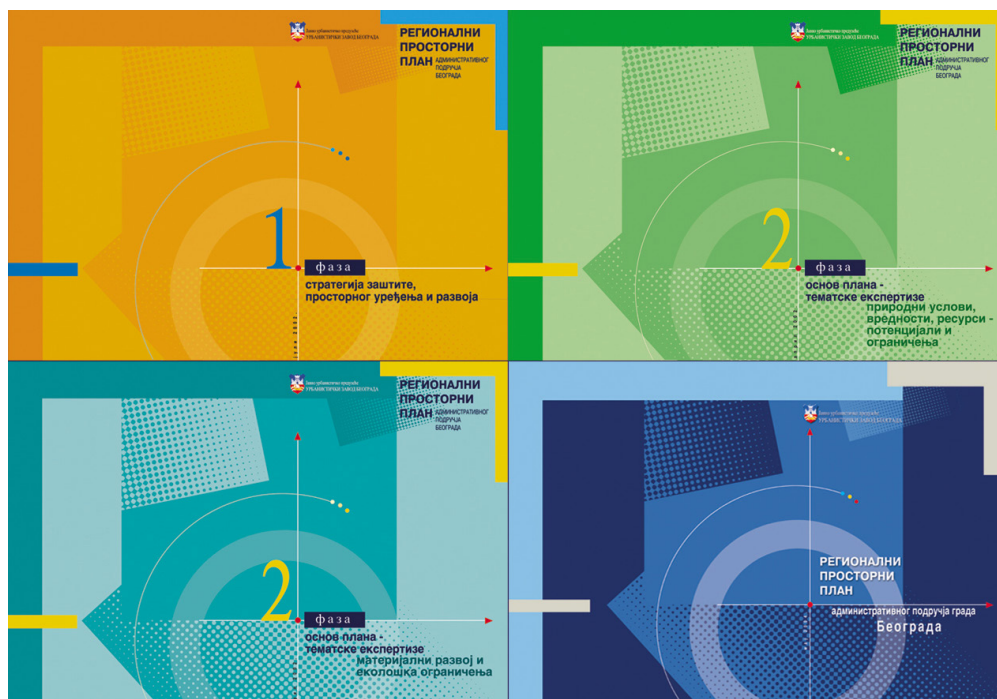
Године 2009, Урбанистички завод преузима завршавање израде **Стратегије развоја града Београда** (коју је 2005. године иницирао и до Нацрта израдио Палго центар), усаглашавајући материјал са у међувремену донетим законима, стратешким и планским докуменатима града и секторским стратегијама и политикама развоја.

Стратегија (Урбанистички завод Београда, Палго центар, методологија и координација Борислав Стојков, Жаклина Глигоријевић, Душан Дамјановић) је усвојена од стране Скупштине града марта 2011. године (слика 104).

Период након усвајања ГП Београда 2021 карактерише велики пораст обима израде **планова детаљне разраде** различите тематике и обухвата, који је у последњих неколико година досегао и рекордне вредности (нпр. само у 2016. години усвојено чак 43 плана детаљне и генералне регулације које је радио Завод). Становање је и даље доминантна тема детаљне планске разраде, са проблематиком која би у овом, последњем периоду могла да се подели у три основне категорије - реконструкција изграђених зона, планирање нових насеља и санација непланске изградње.

На пољу **планске реконструкције претежно стамбених делова централне зоне**, преиспитивања ранијих планских решења и прилагођавања новим регулаторним и тржишним условима, на десетине планова детаљне регулације су рађени у централним деловима свих београдских општина. Они који се издвајају по обухвату, комплексности или иновативном приступу су:

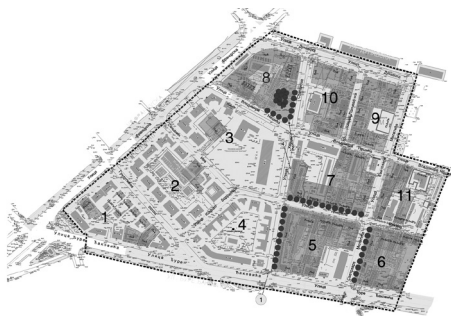
На општини Сари град и у контактном делу општине Палилула - планови којима је покривено цело подручје Доњег Дорћола: део I и II МЗ општине Стари град (Сузана Бранковић, Зорица Ромић Алавантић) 2003, 11 блокова између улице Ђуре Ђаковића и лучког привредног подручја (проф. Бранислав Стојановић, Зорица Ромић-Алавантић) 2004 (слика 105), блокови уз улице Деспота Стефана и Џорџа Вашингтона (Весна Мартиновић) 2009. и подручја између улица Цара Душана, Француске и Дунавске (Мила Миловановић, Весна Мартиновић)

Слика 102

Слика 103

Слика 105

2015. Ту су и планови за шире подручје Улице Димитрија Туцовића: блокови уз Улицу Димитрија Туцовића (мр Гордана Марковић, Бранка Милић) 2004, блокови између улица Баје Секулића и Димитрија Туцовића (Зорица Ромић-Алавантић, Дарија Белић) 2005 и подручја уз Северни булевар и Улицу Драгице Правице (Зорица Ромић-Алавантић, Дарија Белић) 2005.

На општини Врачар, контактном, северном делу општине Звездара и јужном делу општине Палилула - планови за шири простор око Јужног булеvara: подручје уз Јужни булевар (Сања Ђорђевић) 2003, четири блока у Његошевој улици на Врачару (мр Наташа Даниловић, Ана Граовац) 2004, уз Струмичку улицу (Сузана Бранковић, Дарија Белић) 2004, Врачарски плато (Ђорђе Бобић, Весна Владисављевић) 2006. Затим, између Устаничке и Улице господара Вучића (Жељка Николић) 2006, подручје уз Улицу војводе Шупљикца (Милица Јоксић, Јадранка Живковић) 2006, подручје између Шуматовачке и Улице Тодора од Сталаћа (Мирјана Барањин, Сања Ђорђевић) 2007, између улица Господара Вучића и Мис Ибијеве (Зорица Ромић-Алавантић, Горана Ристовић) 2010. Ту су и подручја између улица Цара Николаја другог и Шуматовачке (Весна Стојановић) 2011, између улица Грчића Миленка, Господара Вучића и Војислава Илића, (Жељка Николић, Дарија Бањанин) 2014.

На територији доњег Земуна, ван зоне Старог језгра, то су планови за блок између Карађорђевој улици и Кеја ослобођења (Вера Михаљевић, Јованка Ђорђевић Цигановић) 2009 и подручје насеља Прегревица (Гордана Лучић, Мирјана Пауновић, Драгослав Ристановић), 2014.

На београдским општинама Чукарица и Вождовац, урађени су планови за зону око парк-шуме Кошутњак: део МЗ Спортски центар (Драгица

Лилић, мр Драгана Минић-Шинжар), део МЗ Кошутњак (Олга Поповић Маровић, Јадранка Живковић), насеље Михајловац (Весна Исајловић) и план за потпуну трансформацију неусловног, тзв. „Азбестног насеља“ (Весна Исајловић, Весна Владисављевић), сви из 2003 године, као и планови за шири простор Кумодрашке и Улице војводе Степе: подручје између улица Кумодрашке и Војводе Степе (Марина Божић) 2005, уз Кумодрашку улицу на Душановцу (Марина Божић, Јасмина Ђокић) 2009, потез уз Улицу војводе Степе (Јелена Јовић, Зорица Ромић Алавантић) 2016 (слика 106), и ПГР Центра Барајева (Весна Триван, Јован Урошевић) 2017.

На Новом Београду, планови који су преиспитивали изграђене стамбене блокове са аспекта саобраћајне матрице, парцелације и капацитета изградње су урађени за блок 22 (Весна Мартиновић, Борка Протић), блок 1 (Ана Граовац, Горана Ристовић) и блок 9а (Гордана Лучић) 2016.

Нова насеља, као простори планског ширења територије града, и даље су предмет детаљне планске разраде, али у знатно мањој мери него што је то било током шездесетих и седамдесетих година прошлог века, у доба велике организоване стамбене изградње. Највећа нова насеља су планирана на подручју шумадијског дела Београда: Јелезовац – Сунчани брег (Јадранка Живковић) 2011, изнад Макишког поља насеље Савска и језерска тераса (Дарија Бањанин, Весна Исајловић) 2016, на подручју Рипња ван територије ГУП-а Београда (Марина Божић, Драгица Лилић) 2016, као и за насеља Вишњичко поље (Јасмина Ђокић, Марија Миловановић) 2011, Стражарска коса (Весна Исајловић, Јасна Стојиљковић-Милић) 2014. и Вишњички венац (мр Сузана Бранковић) 2016. На територији Новог Београда и Земуна суурађени планови за блок 32

Слика 104

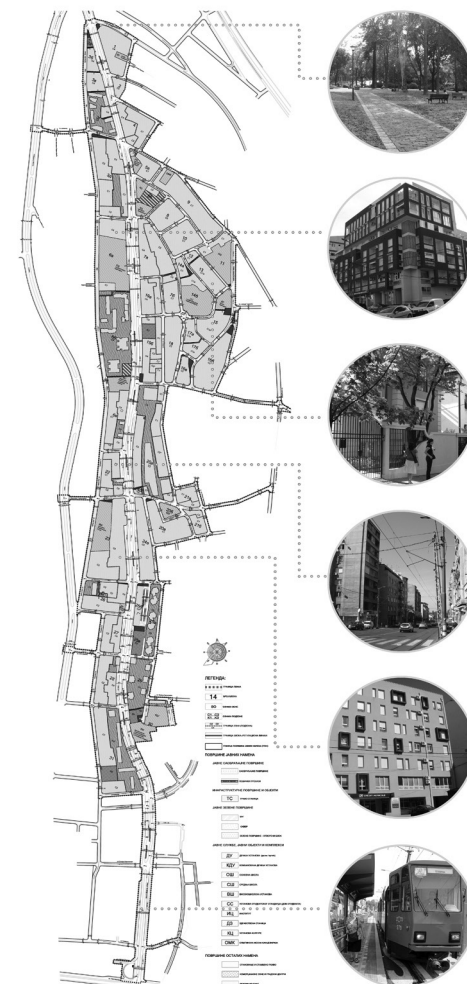
(Драгана Биљановић) 2000, блок 67 (Гордана Лучић) 2003, комплекс уз Улицу Јакуба Кубуровића (Мирослава Петровић-Балубџић, Анамарија Ковенц-Вујић) 2003 и насеље Шангај (Милица Андрејић, Весна Теофиловић) 2016, као и урбанистички пројекат за стамбена насеља у Улици др Ивана Рибара (Жаклина Глигоријевић, Марија Миловановић, 2010) и Блоку 67а (Мила Миловановић, 2010). На левој обали Дунава ново насеље је планирано на подручју расадника Рева II у Крњачи (Весна Исајловић, 2007).

Крајем прошлог и почетком овог века непланска изградња постаје разлог покретања великог броја планова стамбених, већ изграђених подручја. Такозвани **санациони планови** су рађени за делове централних градских општина, али и за територије целих приградских насеља – на површинама на којима никада нису спроведена ранија планска решења, као и на онима које нису биле предвиђене за изградњу. Све планове чија израда је почела у другој половини деведесетих година, а процес израде и усвајања дуго трајао тако да су многи усвојени тек почетком двехиљадитих, поменули смо у прошлом поглављу. Други „талас“ одлука за израду планова ове тематике покренут је након 2003. године и на основу њих су урађени планови детаљне регулације за насеље Јајинци (Марина Божић) 2009, Бањицу (Жељка Николић) 2009 ПДР дела насеља Бањица (Жељка Николић) 2016, Мали Мокри Луг (Љиљана Белош, Драгица Лиличић) 2011, део насеља „Камендин“ (Биљана Костић) 2014, део насеља „Црне Међе“ у Лазаревцу (Жељка Николић, Љиљана Белош), насеља „Грмовац“ (Мила Миловановић) и „Бусије“ (Весна Стојановић) 2014, целе територије Батајнице и Крњаче (Весна Мартиновић, Весна Исајловић) (слика 108), цело подручје Јајинаца које је обухватило израду појединачних

планова за седам целина (Драгана Минић-Шинжар, Сузана Бранковић), насеље Алтина 2 (Бранка Милић, Гордана Лучић, Маја Јоковић Поткоњак) сви 2016. године. Укупна површина неплански изграђених зона, које се практично легализују кроз урбанистичке планове од 2000. године, износио је око 30% укупних стамбених површина, односно око 9% грађевинског подручја.¹⁵³

Такође, посебну тему у новом веку представља израда планске документације за **трансформацију бивших привредних и војних комплекса у нове стамбене и комерцијалне зоне** – први план са овом проблематиком урађен је за трансформацију комплекса марине „Дорћол“, (Александра Тилингер, Борка Протић) 2005. године, али она постаје веома актуелна тек последњих десет година, прво кроз израду плана генералне регулације за део насеља Карабурма (Сања Ђорђевић, Наташа Даниловић, 2007), а потом и планова детаљне регулације за: део подручја Аде Хује (Марија Миловановић, 2012) (слика 109), комплекс фабрике „Телеоптик“ уз Улицу цара Душана (Биљана Костић, 2012), комплекс старе фабрике „ИКЛ“ у блоку у Кнез Даниловој улици (Иван Лалић, Мила Миловановић) 2016, комплекс касарне „Алекса Дунђић“ у блоку у Улици цара Душана (Марија Миловановић, Иван Лалић) 2016, као и урбанистички пројекат за изградњу стамбеног насеља у комплексу бивше касарне „4 јули“ (насеље „ Степа Степановић“, Жаклина Глигоријевић, Марија Миловановић, 2010).

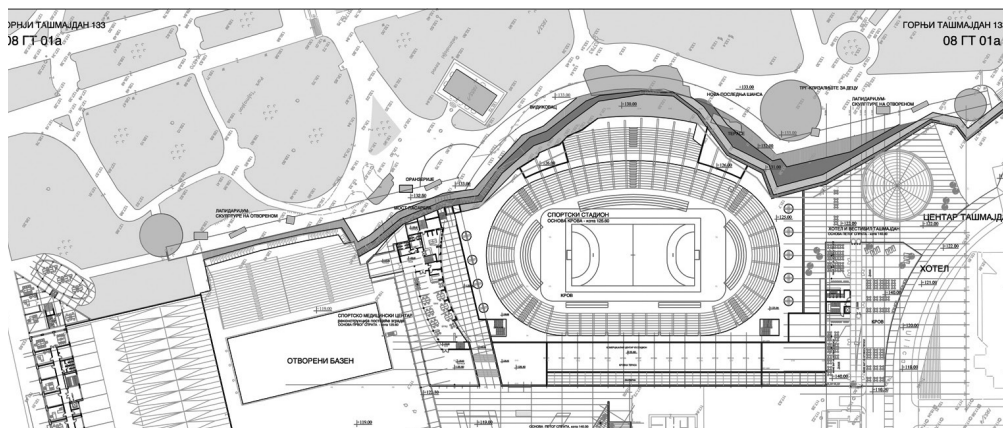
У овом периоду урађен је и сет планова који је као основну проблематику имао веома деликатну тему урбанистичког третмана простора **вредних културно-историјских целина**. То су пре свега планови детаљне регулације за Старо језгро Земуна (Милица Грозданић) из 2003

Слика 106

Слика 108

Слика 111

(слика 110), подручје Косанчићевог венца (Вера Михаљевић, Јованка Ђорђевић-Цигановић) 2007 и делове просторно културно историјске целине Топчидер – план за највеће, централно подручје (Вера Михаљевић, Катарина Лакић-Чавић, Радмила Грубишић), ширу зону Хиподрома Београд (Јелена Јовић, Весна Теофиловић) и комплекс Старе шећеране (Весна Теофиловић, Јелена Јовић) усвојени у периоду 2014-16. године, али и појединачни, мањи планови за блокове и зоне у непосредној близини Калемегдана, Кнез Михајлове улице и Врачарског платоа: блокове уз Улицу Народног фронта (Марина Божић) 2003, 5 блокова између Узун Миркове и Тадеуша Кошћушког (Весна Марић, Наташа Даниловић Христић) 2004, као и урбанистички пројекат за уређење комплекса Храма светог Саве на Врачару (Љиљана Бајц, 2002) и блок у Рајићевој улици (Милица Јоксић, 2008).

Слика 110

Нови комерцијални комплекси у централној градској зони планирани су углавном на територији Новог Београда кроз израду планова за блокове 41а, 41 и део блока 43 уз Улицу Милутина Миланковића (Жељка Николић, Љиљана Белош), 2003, блок 16 (Весна Томић, 2004) уз Тошин бунар (Весна Радовановић, Лидија Јовановић, 2016) и простор ужег центра у блоковима 25 и 26 (Мила Миловановић, Јелена Ђерић, 2016), док је посебна проблематика везе великих саобраћајних терминала и комерцијалних зона обрађена кроз израду плана за комплекс аутобуске и железничке станице у блоку 42 (Жаклина Глигоријевић, 2016). На територији централне зоне старог Београда овој групи припада план за блок између улица Чарли Чаплина и Партизанског пута – Хала Пионир (Сања Ђорђевић, Драгица Лилић, 2006) и подручје Аутокоманде (Марина Божић, 2008).

Привредне и комерцијалне зоне биле

су тема и планова који су обрађивали велика подручја улазних градских зона уз главне саобраћајне правце - привредну зону „Горњи Земун“ кроз израду два одвојена плана (Драгана Биљановић, Мирјана Славих, Ана Граовац, 2003-4), привредну зону Аутопут (Весна Томић, Ана Граовац, Весна Радовановић, Весна Владисављевић, 2009), привредну зону уз саобраћајницу СМТ и Панчевачки пут (Милица Грозданић, Емил Димитров, 2018), подручје дуж ауто-пута у зони Бубањ поток (Радмила Грубишић, Лидија Јовановић Ненадовић, 2017) и саобраћајницу Т6 (Бранка Милић, Јованка Ђорђевић Цигановић, 2017)

За велике зелене и спортивно-рекреативне површине, најзначајнији су планови који обрађују веома комплексну тематику **заштите природе и животне средине** у односу на могућност комерцијалног коришћења и изградње подручја Аде Циганлије (Љиљана Белош, Драгица Лилић, 2016) и санацију непланске изградње на простору парк-шуме Звездара (Зорица Ромић Алавантић, Весна Исајловић, 2012). Поред њих, урађени су и планови за спортски центар Ковилово (Наташа Даниловић Христић, Сања Ђорђевић, 2009), као и урбанистички пројекти за реконструкцију комплекса СРЦ Ташмајдан (Милица Грозданић, Горана Ристовић, 2005) (слика 111) и уређење десне обале Савској језера (Љиљана Бајц, Марија Миловановић).

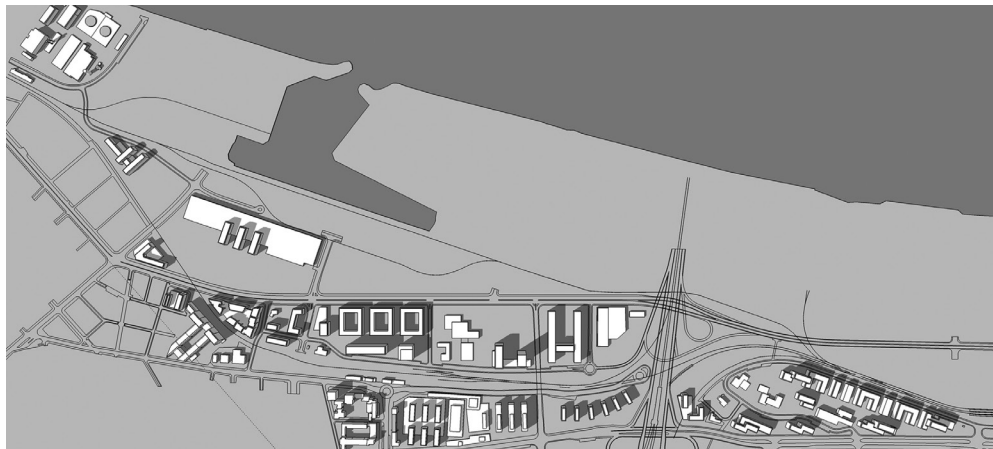
Специфичну иновацију у планирању градова чине планови генералне регулације градских система, тзв. **мрежни планови**, успостављени у периоду програмске разраде до 2009. године. У њима се истражују и дефинишу системи јавних површина различите намене, а међу првима су били за станице за снабдевање течним горивом (Предраг Крстић, Весна Владисављевић, Дарија Бањанин,

2009), јавне гараже (Предраг Крстић, Горана Ристовић, Ана Граовац, 2011), београдске пијаце (Зоран Солујић, 2013) и ватрогасне станице (Божидар Бојовић, 2013).

С обзиром на нови законски оквир успостављен 2003. године, успостављен је и **нови модел планова детаљне разраде у којима је почетна фаза програм плана**, студијски припремљен елаборат који пролази званичну верификацију и на основу кога се најпре доносила одлука о изради плана и кроз план утврђивала регулација.

За илустрацију вреди поменути два **просторно програмска концепта**, започета на основу претходних законских и планских основа, што је и захтевало континуално, двосмерно усаглашавање са новим генералним решењима: Просторно-програмски концепти целине општине Врачар (Ђорђе Бобић, Сања Ђорђевић) и привредне зоне „Горњи Земун“ (Драгана Биљановић). Оба концептуална решења су била верификована током 2002. године, а потом парцијално разрађивана кроз планове детаљне регулације. Такође, у периоду 2003-2009. године у Заводу је урађен и велики број Програма за израду планова, од којих помињемо неколико најкомплекснијих, било са

Слика 109

Од важних инфраструктурних планова издвајамо Програм (Зоран Жегарац) разрађен кроз девет планова генералне регулације за изградњу објеката и водова система даљинског грејања у Београду, попут ПГР комплекса Топлане Нови Београд (Зоран Жегарац, Иван Милетић, Емил Димитров, 2018), ПДР болечког канализационог система (Александар Ранковић, Маја Јоковић Поткоњак), ПДР за инфилтрационо извориште на локацији „Зидине“ (Александар Ранковић, Мирјана Барањин, 2010), ПДР за изградњу гасовода од постојећег магистралног гасовода МГ-05 до подручја ППППН „Београд на води“ (Зоран Мишић и Иван Милетић, 2016), ПДР за изградњу гасовода од главне мерно-регулационе станице (ГМРС) „Падинска скела“ до подручја ППППН „Београд на води“ (Зоран Мишић и Дијана Филиповић, 2016), ПДР за изградњу водовода прве висинске зоне $\varnothing 700$ mm од постојећег водовода $\varnothing 700$ mm на Дорћолу до постојећег водовода $\varnothing 700$ mm на Зеленом венцу (Војислав Милић, Александар Ранковић, 2015), ПДР за изградњу електроенергетског вода 110 kV од планиране ТС 110/10 kV „Аутокоманда“ до подручја ППППН „Београд на води“ (Миша Јовић, Бојан Обрадовић, 2015), ПДР за изградњу ванградског топловода од ТЕ ТО „Никола Тесла“ у Обреновцу до ТО „Нови Београд“ (Зоран Жегарац и Иван Милетић, 2017), ПДР ретензије „Ласта“ и Мокролушког кишног колектора од ретензије „Ласта“ до постојећег Мокролушког кишног колектора у Улици Стефана Првовенчаног (Војислав Милић, Милица Андрејић, 2018).

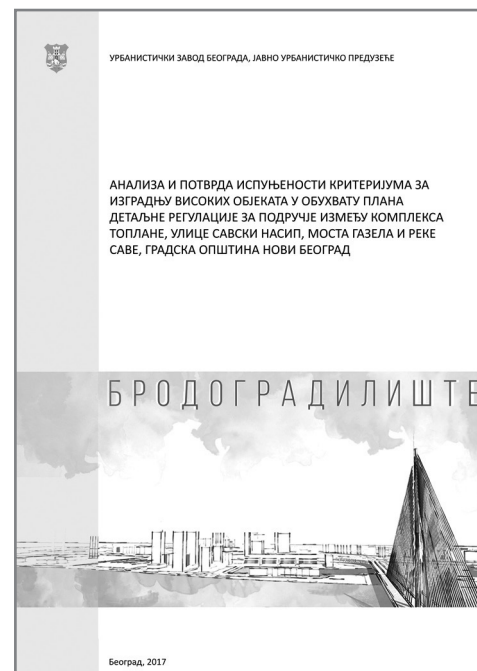
Значајни су и планови урађени за уређење и изградњу великих комуналних површина попут ПДР санитарне депоније Винча са изменама (Јелена Маринковић, Емил Димитров, 2015, 2018), ПГР за објекте ТЕНТ „Никола Тесла А“ са припадајућом

депонијом у Обреновцу (Жељка Николић, Драгослав Павловић, 2018).

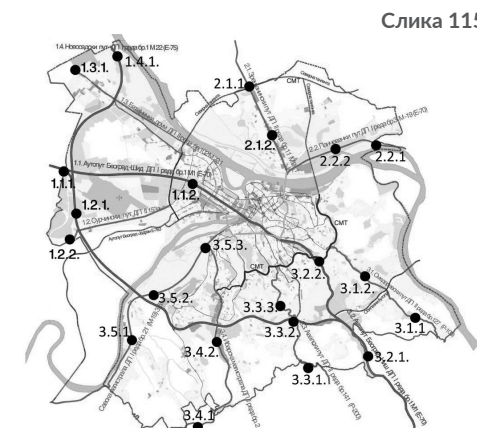
До 2004. године **аспект животне средине** је дефинисан преко мера и услова заштите животне средине, кроз сарадњу са Градским заводом за јавно здравље. Регионалним просторним планом административног подручја града Београда и Генералним урбанистичким планом Београда 2021. из 2003. године, дефинисани су критеријуми и мере заштите животне средине за поједине области, које су у највећем делу преузете као стечена обавеза.

Од доношења Закона о заштити животне средине 2004. године Завод формира посебно одељење и од 2005. израђује **Стратешку процену утицаја на животну средину** за потребе свих планова који се раде у Заводу и у другим предузећима (слика 113). У протеклом периоду, у Урбанистичком заводу, стратешка процена утицаја је рађена за планове (пројекте) из области инфраструктуре, саобраћаја, туризма и рекреације, пројекте из области отпадних вода и у зонама водоизворишта. У периоду од 2006. до 2017. године, добили смо сагласност на 117 извештаја о стратешкој процени утицаја на живону средину.

Студије и просторно-програмске анализе урађене у овом периоду сврстане су у неколико великих тематских целина: структурно-морфолошке теме, какве су могућности изградње високих објеката, трансформације урбаног ткива уз главне саобраћајне правце и сл, заштиту природе и животне средине (систем зелених површина, приобаље, лесни одсек) и истраживања као подршка доношењу одлука и унапређења процеса планирања (социјално становање, јавни простори, туризам и каталогизација локација и др).

Слика 114

Слика 115

Слика 117

Као резултат јавне и стручне расправе Измена ГП Београда 2021. из 2009. године на тему ограничења висинске регулације на читавој територији града, произашла је потреба да се утврде зоне могуће изградње и предлог процедура за планирање високих објеката у Београду. У том циљу Завод је урадио **Студију високих објеката** (Јованка Ђорђевић Цигановић, Вера Михаљевић) коју је Скупштине града Београда усвојила 2010. године. Студија је стављена ван снаге четири године касније, али су критеријуми за вредновање појединачних локација дефинисани у овој студији постали основ за израду Анализа испуњености критеријума за изградњу високих објеката – обавезног документа сваког плана детаљне регулације којим се предвиђа њихова изградња (слика 114).

Методолошки иновативна и значајна са аспекта сагледавања основних и комплексних проблема и формирања усмерења за даљу планској разраду биле су **Студија трансформације аутопута** кроз Београд (Весна Томић) 2003. године, просторно програмска анализа целовитог сагледавања потеза Улице Јурија Гагарина (Злата Вуксановић, Мирјана Пауновић) 2004. и подручја уз Војвођанску улицу (Весна Милојковић, 2005) и елемената урбаног и визуелног идентитета улазно-излазних праваца Београда (Александра Тилингер) 2013 (слика 115).

Пројекат изградње, заштите и развоја зелених површина града „**Зелена регулатива Београда**” је у периоду од 2003. до 2010. урађен у четири фазе (Љиљана Бајц и проф. др Јасминка Цвејић у првој фази, затим мр Аница теофиловић) и потом резултати формализовани кроз израду Плана генералне регулације зелених површина, у процедури усвајања.

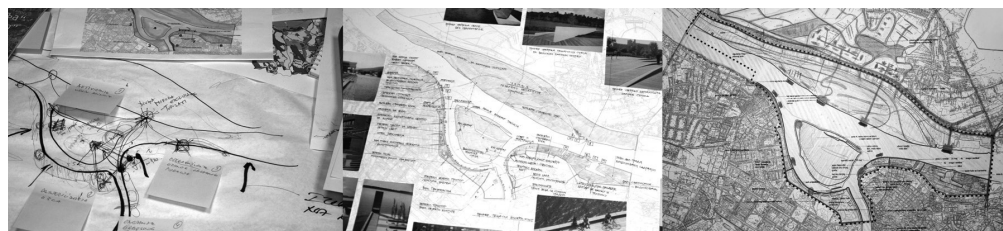
Студија београдског приобаља

започета је као први корак у спровођењу политике Града да плански разради, уреди и урбанизује обале Саве и Дунава. Кроз прву фазу је анализирана укупна проблематика подручја приобаља од разјашњења појмова, обухвата и сагледавања потенцијала и ограничења територије и акваторије (Александра Тилингер), као студијске основе за заштиту и развој подручја, и понуде Града за инвестиције. Након доношења Стратегије развоја града Београда 2011. године, Урбанистички завод иницира израду друге фазе, под називом „Природно језгро Београда” (Жаклина Глигоријевић, Владимир Мацура), кроз коју се истражују идентитет, вредности и шансе за промоцију, кроз могуће сценарије развоја природног срца урбаног Београда. Методолошко унапређење у поступку израде студије је и део једновременог процеса едукације и партиципације свих сектора и свих делова управе кроз јавну анкету, упитнике, састанке и радионице за израду сценарија развоја на којој је учествовао велики број стручњака и јавних личности (слика 116). У домену заштите приобаља урађен је и План за постављање пловних објеката дуж обала Саве и Дунава на територији Београда (Весна Радовановић) 2007, са изменама (Жељка Николић, Иван Лалић) 2012/2013, као и Студија заштите уређења и санације земунско-бежанијског лесног одсека (Олгица Гвоздић, Љиљана Бајц) 2009. Кроз сарадњу градова Београда и Беча и искустава домаћег невладиног сектора (ПАЛГО ЦЕНТАР, ГРУПА 484) Урбанистички завод је израдио **Студију социјалног становања** са посебним фокусом на пројекте и могуће узоре за организацију политике становања у Београду (Марија Лалошевић) који је постао део саставни део припремне документације Стратегије просторног развоја Републике Србије до 2020. године (Министарство животне средине и просторног планирања,

Републичка агенција за просторно планирање).

Са намером да заинтересује професионалну јавност и формира стратешку студију за планирање јавних простора Београда у истом периоду 2007-2008 иницирана је и урађена Студија јавних простора Београда за потребе урбанистичког планирања – I фаза: Анализа јавних простора Старог града (Вера Михаљевић) за подручје Старог града, прилог: Уређење и опрема јавних простора Старог града (Александра Тилингер). У склопу пројекта ИМЕ канцеларије градског урбанисте стратешки приоритет Града је уређење јавног простора. У том циљу, 2016. године рађено на припреми "Приручника за отворене јавне просторе", као основа за утврђивање прописа и препорука за квалитетнији и ефикаснији дизајн и реализацију јавног простора на територији обухваћеној ГУП-ом. Приручник је исте године добио прву награду на Салону урбанизма. (слика 117)

Истраживање туристичких потенцијала Београда и елаборат „Категоризација Београда као туристичког места“ (Биљана Михаиловић) урађени су 2009. године за потребе Секретаријата за привреду града Београда да кандидује Град Београд за туристичко место прве категорије и потпору стратешком пројекту „Београд – европска престоница културе 2020 године“. Следи и Студијско истраживање План туристичких зона и локација града Београда 2017. године (Маја Јоковић Поткоњак) као продужетак сарадње Секретаријата за привреду и Урбанистичког завода на развоју туризма Београда. Од осамдесетих година прошлог века методолошки су у Заводу развијана истраживања са каталогизацијом локација, каква су: Студија мреже универзитета (Весна Томић, 2004), Анализу локације

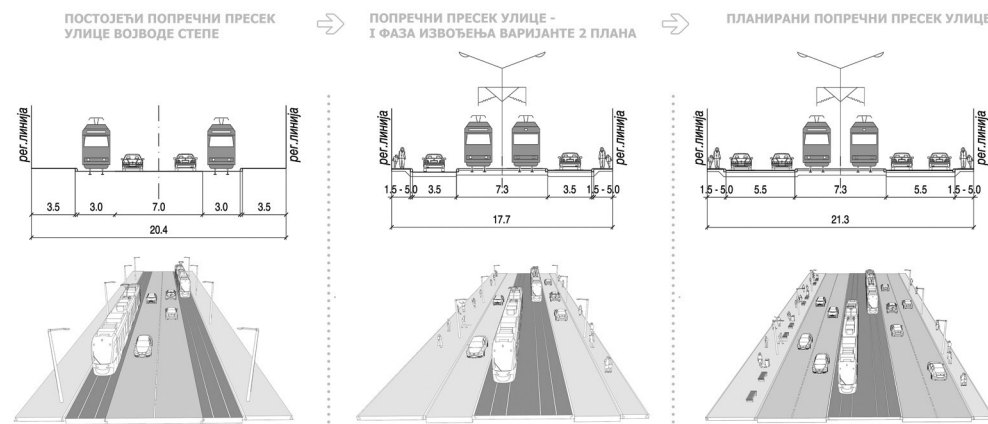

„ОТКРИВАЊЕ ЈЕЗГРА БЕОГРАДА“

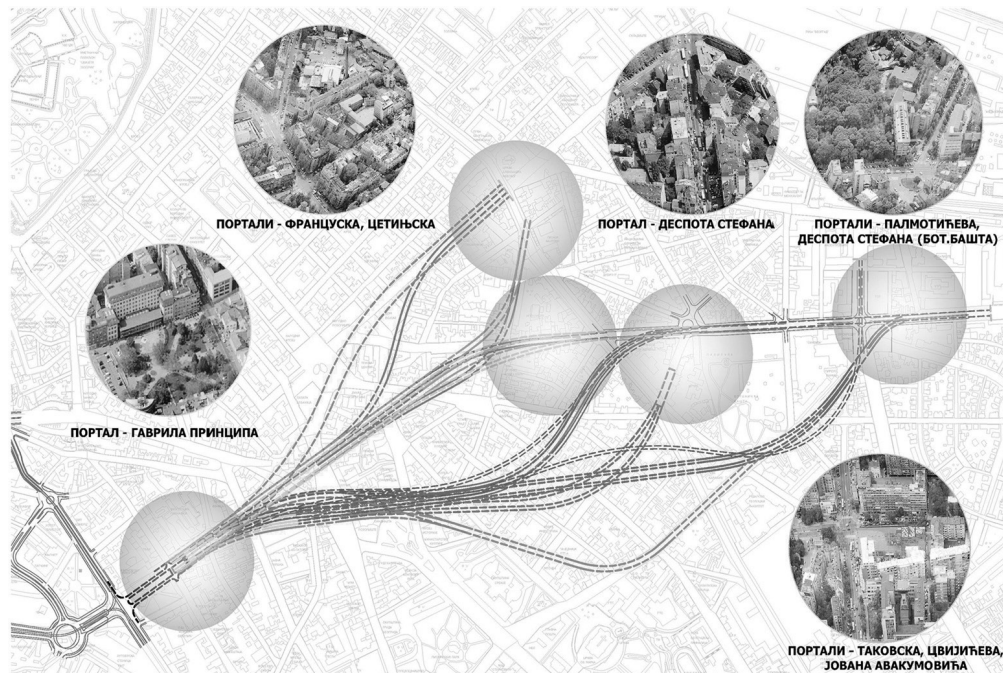
„РИТАМ БЕОБАЛА“

„ПАРК БЕОГРАДСКИХ РЕКА“

Слика 116

Слика 118

Слика 119

Београдске опере (Весна Томић, 2006), Студија верских објеката Београда (Вера Михаљевић, Јованка Ђорђевић Цигановић, 2010), Анализа локација за изградњу рециклажних центара – дворишта (Олгица Гвоздић, 2013), Студија о утврђивању локација за депоновање речног материјала (Весна Тахов, Весна Триван, 2013), Анализа локација за уређење јавних простора – урбаних џепова (Катарина Чавић-Лакић, 2014) и Просторно програмска анализа мреже гробља (Борка Протић, Борко Пјанић, Маја Јоковић Поткоњак, 2014). Посебно су за урбанистичка решења планске документације значајне **саобраћајне анализе**, од којих су најновије попут Техно-економске анализе варијантних решења профила саобраћајнице Војводе Степе (Предраг Крстић, Драган Михајловић, Зоран Жегарац, 2013) (слика 118), Саобраћајне

анализе утицаја атракције и продукције садржаја „Београда на води“ на саобраћајну мрежу у окружењу Савског амфитеатра (Душан Милановић, Предраг Крстић, Драган Михајловић, 2014) и Анализе варијантних решења тунелске везе Савске и Дунавске падине (Предраг Крстић, Драган Михајловић, Марија Миловановић, 2016) (слика 119).

Значајно је напоменути да је у овом периоду Завод радио на унапређењу стандардизације и класификације садржаја, текста и графичких прилога детаљних урбанистичких планова и за потребе Секретаријата за урбанизам и грађевинске послове израдио елаборат Упутстава о стандардизацији израде планова (Зорица Ромић, Миломир Митровић, 1912-13).

Урбанистички завод Београда је 2009. године са Архитектонским факултетом у Фиренци представио различите аспекте планирања Београда 2021 на међународној конференцији „Urban Visions“ између планерских тимова из седам светских метропола.

Стручна размена између Урбанистичког завода Београда и Беча одвијала се у периоду 2005-2012 на пољу изучавања успешне праксе оба града у областима социјалног становања, градских технологија, сарадње у региону Дунава, итд. Организоване су радионице и изложбе „Бечка станоградња – Иновативно. Социјално. Еколошки“ и „Социјално и модерно – станоградња у Бечу“ на којој су представљени модели дотиране станоградње, њени архитектонски, социјални и еколошки аспекти, 2009 године. На радионици „Градске технологије“ 2010. године је делегација стручњака из Беча представила своја

АКТИВНОСТИ - ВИШЕ ОД ПЛАНИРАЊА

Координација и сарадња

Током двехиљадитих, Урбанистички завод је развио веома добру **сарадњу са три европска града – Фиренцом, Бечом и Барселоном.**

Пројекат „Чапља – речни парк Дунава на Новој ади“ из 2005-2009. године (Миодраг Ференчак, Емил Димитров), резултат је дугорочне и успешне сарадње стручњака планера из Фиренце и Урбанистичког завода Београда. Сарадња је успостављена 2001. године током рада на новом ГП и подразумевала размену искустава о успешним праксама.¹⁵⁴ Теме су биле смернице за вредновање простора у историјским центрима градова, поређење институционалних и нормативних решења у планирању, поређење примењених решења у структурном плану Фиренце и ГП Београда и информативно-процедуралним аспектима процеса планирања и управљања градом (слика 120).

искуства стратешког планирања – урбанистичким инструментима, плановима, контроли и збрињавању отпадних вода и чврстог отпада и инструментима финансирања за велике пројекте (слика 121).

Урбанистички завод Београда бавио се истраживањем, промоцијом и презентацијом јавног простора кроз своју основну делатност и кроз заједничке пројекте и истраживања са универзитетима, сродним кућама и специјализованим организацијама у земљи и иностранству. Идеја о сарадњи Урбанистичког завода Београда и града Барселоне рођена је током стручне посете консултантској кући Barcelona regional, урбанистичкој фирми основаној да изгради визију града домаћина Олимпијаде 1992. године. Гостовање изложбе „Барселона у прогресу“ (Barcelona in Progress) и радионица на којој су колеге из Барселоне представљале значај, градску политику и инструменте за унапређење јавног простора Барселоне организовано је 2007. године у галерији „Super space“, после Њујорка, Берлина, Пекинга и Москве. Изложба је направљена поводом европског „Форума културе“ 2004. године и приказује 25 година урбаног развоја Барселоне кроз стратешки план развоја метрополитенског подручја Барселоне и пет великих градских пројеката. Уз изложбу организовани су предавања бившег градског архитекте и тадашњег представника за урбанизам и инфраструктуру града Барселоне, Жосепа Асебилја (Josepa Asebilja), о новој урбаној географији у Институту Сервантес, као и радионица у Урбанистичком заводу Београда и Заводу за заштиту споменика културе града Београда под називом „Креативна Барселона у Београду“. Организацију догађаја је помогла Амбасада Шпаније, Институт Сервантес, Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда

и Инжењерска комора Србије (организација Жаклина Глигоријевић) (слика 122).

Као наставак сарадње, следеће, 2008. године Урбанистички завод Београда и Центар за савремену културу Барселоне (СССВ), који је оснивач и један од пет организатора бијеналне „Европске награде за најбољи јавни простор“, организовали су и догађај „За јавни простор у граду“ (In favor of public space) у Музеју примењене уметности у Београду 2008. године. На изложби је приказано 174 пројекта из 132 европска града и награђени пројекти пете Европске Награде. Изложба је произведена у Центру за савремену културу Барселоне, адаптирна у организацији Урбанистичког завода Београда уз подршку Амбасаде Шпаније у Београду, шпанског Министарства спољних послова и сарадње, Шпанске агенције за међународну сарадњу, Опште управе за културне и научне односе. Организацију изложбе помогли су и Инжењерска комора Србије и Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда (организација Жаклина Глигоријевић) (слика 123).

Урбанистички завод Београда сарађује и са групом **Светске банке** од 2011. године и то кроз учешће

Слика 120

Слика 121

Слика 122

Слика 123

Слика 124

у регионалном Програму урбаног партнерства и Дијалогу градова региона југоисточне Европе. У оквиру ове сарадње стручњаци из Завода су се обучавали на радионицама и тематским скуповима, као и путем интернета у областима управљања урбаним развојем, планирања и јавних финансија. Програм су финансирали Група Светске банке, Министарства финансија Аустрије и Град Беча у периоду 2011-2018.

Искуство Урбанистичког завода Београда у примени новог Закона о планирању и изградњи – компаративна анализа одредби старог и новог закона, **примена нових процедура припреме и доношења планских докумената** за планове у току, била је тема дводневна радионице у Инжењерској комори Србије организоване 2009. године, са око седамдесет колега урбаниста из читаве Србије и представницима ресорног Министарства.

Урбанистички завод је у сарадњи са Заводом за урбанизам Војводине, Заводом за урбанизам Нови Сад, Заводом за урбанизам Ниш и Дирекцијом за урбанизам Крагујевац 2013. године организовао низ округлих столова у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу у циљу успостављања **континуитета сарадње јавних предузећа** надлежних за израду планске документације чији су оснивачи локалне самоуправе. Теме састанака су биле: Новија искуства урбанистичког планирања већих градова Србије, Искуства јавних урбанистичких предузећа у пословању и изради планских докумената и сл, а поред представника јавних урбанистичких предузећа, састанцима су присуствовали и представници ресорног Министарства, Републичке агенције за просторно планирање, кабинета Градоначелника, градске управе, Инжењерске коморе и ИАУС-а (слика 124).

Последњих деценија поново расте интересовање делегација и истраживача из иностранства за посету и **размену искустава** са Урбанистичким заводом Београда на многе актуелне светске и локалне теме - од питања везаних за становање, саобраћај, заштиту животне средине, енергетску ефикасност до општих тема урбане обнове, развоја, партиципације и сл. Тим поводима посетиле су нас делегације из Беча, Берлина, Белгије, Холандије, Пољске... (слика 125)

Урбанистички завод је и један од суоснивача **награде „Ранко Радовић“** коју Удружење ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Србије (УЛУПУДС) додељује од 2006. године за највећа достигнућа у три области за критичко-теоријски текст о архитектури, критику, есеј, књигу, предавање и писану реч уопште; затим телевизијску емисију, изложбу или мултимедијалну презентацију; и реализовано архитектонско дело.

Стручни кадар Урбанистичког завода одржава и сталну **сарадњу са Универзитетом** у Београду (Архитектонским, Географским, Грађевинским, Саобраћајним, Шумарским факултетом) кроз учешће у настави, предавања студентима о различитим аспектима и изазовима просторног и урбанистичког планирања, као и кроз учешће у радионицама и другим активностима, попут радионице и симпозијума „Belgrade in Plural“ на Архитектонском факултету 2017. године. У радионици је учествовало шест факултета из Јапана, Италије и Србије (слика 126). Урбанистички завод је такође институција у којој студенти из земље и иностранства, као и ђаци средњих техничких школа, долазе на стручну праксу.

Урбанистички завод Београда је испред Града угостио и сарађивао

са значајним именима светске архитектонске и планерске професије, међу којима су: Јан Гел (Jan Gehl), Данијел Либескинд (Daniel Libeskind), Том Мејн (Thom Mayne), Жозеф Асебиљо (Joseph Accebillio), Кис Кан (Kees Kaan) (слика 127), Манудел де Сола Моралес (Manuel De Sola Morales), Сантијаго Калатрава (Santiago Calatrava), Дејвид Грејам Шејн (David Grahame Shane), Сои Фуџимото (Sou Fujimoto) (слика 128) и други. Мартино Стиерли (Martino Stierli) и проф. др Владимир Кулић, кустоси актуелне изложбе „Toward a Concrete Utopia: Architecture in Yugoslavia, 1948-1980“ у Музеју модерне уметности у Њујорку посетили су Завод током 2017. године (слика 129). На овој архитектонској изложби је приказано и неколико вредних експоната историје урбанизма који се чувају у архиви Завода – оригинални примерак Генералног урбанистичког плана Београда из 1950. године и Компјутер атлас Београда (Милош Перовић, 1976).

Конкурси и стручне провере

Урбанистички завод је и у овом периоду учествовао у **организацији архитектонских конкурса**. Два највећа, међународна конкурса расписае су Скупштина града Београда и Агенција за инвестиције и становање, а Урбанистички завод је, заједно са са ДАБ, био њихов главни реализатор и организатор. То су међународни конкурс за архитектонско-урбанистичко решење Центра за промоцију науке у блоку 39 на Новом Београду 2010. године, на који је пристигло укупно 232 рада, и конкурс за архитектонско-урбанистичко решење Центра „Бетон хала“ на простору између Савског пристаништа и Калемегданског парка у Београду 2011. године, на коме је учествовало 135 тимова (слика 130). Поред тога, Завод је у сарадњи са Друштвом архитеката Београда

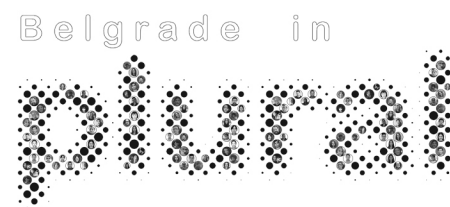
учествовао у **припреми програма и материјала** за велики број урбанистичко - архитектонских конкурса који су спровођени као саставни део израде планске и техничке документације за Теразијски плато, Градску галерију на Тргу републике, подручје Трга Славија, уређење Улице Страхињића бана, блок око Хале пионир, Аутокоманду, новобеоградске блокове 25 и 26, београдске пијаце Каленић, Сењак, Палилулска и Бајлони, затим за Парк пријатељства, стамбени блок у улици Др Ивана Рибара, за аутобуску и железничку станицу у блоку 42 на Новом Београду (слика 131), и др.

Почетком две хиљадитих се усталила и пракса **стручних провера/анкета у оквиру просторно-програмских анализа различитих локација** у процесу припреме за израду плана. Такве су: Јавна стручна провера за подручје уз Војвођанску улицу (5 тимова из Урбанистичког завода, 1 из ДАБ-а и 1 тим студената Архитектонског факултета), позивни програмски конкурс за део подручја Аутокоманде (у сарадњи са ДУБ-ом) (слика 132), Просторно-програмска анализа потеза Јурија Гагарина, просторно-програмска анализа подручја Аде Хује (тимови: Архитектонског факултета, Друштва урбаниста Београда, Друштва архитеката Београда, Клуба архитеката и Академије архитектуре), Сремске улице (Тимови: Архитектонског факултета, Урбанистичког завода), све рађене у периоду 2004-2008.

У периоду две хиљадитих формирају се и тимови који под покровитељством Урбанистичког завода раде архитектонске и урбанистичке конкурсе у Београду, Србији и региону. Прво је то био тим архитеката са великим дотадашњим искуством у раду на конкурсима и у урбанистичкој пракси (Вера Михаљевић, Јованка

Слика 125

Слика 126

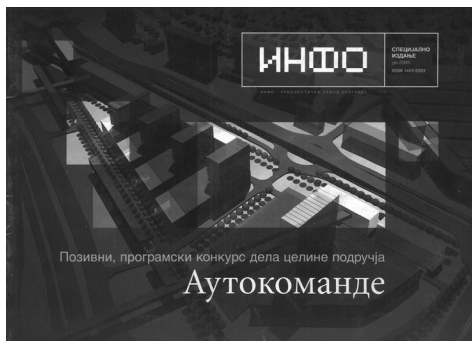
Слика 127

Слика 128

Слика 129

Слика 132

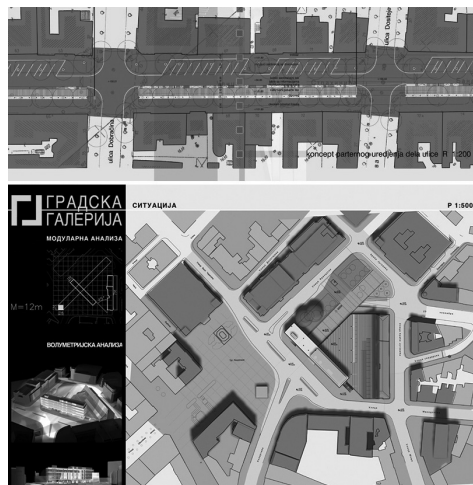
Слике 133, 134

Ђорђевић-Цигановић) који је у оквиру Урбанистичког завода, са сарадницима, учествовао у конкурсима за урбанистичко-архитектонско решење центра Рашке, центра Горњег Милановца (прва награда), централне зоне Зрењанина (друга награда), десне обале Нишаве (слика 133), а потом и тим младих архитеката (Горана Ристовић, Весна Владисављевић, Ана Граовац) који је учествовао у конкурсима за уређење Улице Страхињића бана (друга награда), Трга републике (слика 134), Славије, Аутокоманде, подручје око Хале пионир, уређење обала реке Врбас у Бања Луци, итд.

Часописи и публикације

Од 2003. године обнавља се идеја стручне публицистике¹⁵⁵, па се кроз билтен Урбанистичког завода „Инфо“ стручној и широј јавности презентују најважније теме и планови, као и друге информације од значаја за планирања града (слика 135). Часопис постаје све богатији прилозима и темама, а полако добија и професионалну опрему и дизајн. Установљавају се три редовне рубрике – тема броја кроз коју се даје приказ актуелног задатка Завода, затим истраживања, путовања и извештаји. Кроз теме бројева,

током петнаест година, стручно су разматрани и дискутовани највећи и најважнији планови и студије које је Завод радио, али и друге актуелне теме као што су јавни простори, географски информациони систем, одрживи развој, бесправна градња, паркирање, заштита животне средине, урбана економија и др. Главни уредник часописа од 2003 до 2013. године је била мр Марта Вукотић-Лазар, историчар уметности, затим од 2015. Марија Лалошевић, а редакцију су, у различитим периодима чинили проф. др Зоран Жегарац, Мирјана Пауновић, Зорица Косовић, Миомир Митровић, мр Наташа Даниловић, Весна Милојековић, Марија Миловановић, Драгана Аћимовић, Горана Ристовић, Ана Граовац, Ненад Радојчић, Немања Јевтић, Маја Јоковић Поткоњак, мр Жаклина Глигоријевић, Марија Лалошевић, Милица Јоксић, Предраг Крстић, Ана Ђокић, Александра Везмар, Дарко Савић, Сања Ђорђевић. У специјалним бројевима часописа обрађиване су посебне теме, локације или личности. Такви су Старо београдско сајмиште, поводом 70 година од одржавања првог Општег јесењег сајма 1937. године (уредник Марта Вукотић Лазар) из 2007, потом 2008. године студија „Сигурнији јавни простори“, студија безбедности јавних градских простора у Београду, (мр Наташа Даниловић Христић) коју је подржала Мисија ОЕБС у Србији (слика 136), као и истраживање „Организација и финансирање града Београда“ (мр Жаклина Глигоријевић са тимом Сектора за стратешко планирање и развој) као резултат регионалног пројекта „Финансирање метрополитенских управа у земљама у транзицији“ у оквиру програма „Јавни сектор и управљање градовима“ Института за отворено друштво из Будимпеште (слика 137). У посебном броју је 2009. објављен ауторски текст „Принципи одрживог уређења простора и развоја насеља“ (Велимир Томић) (слика 138), а 2017. године,

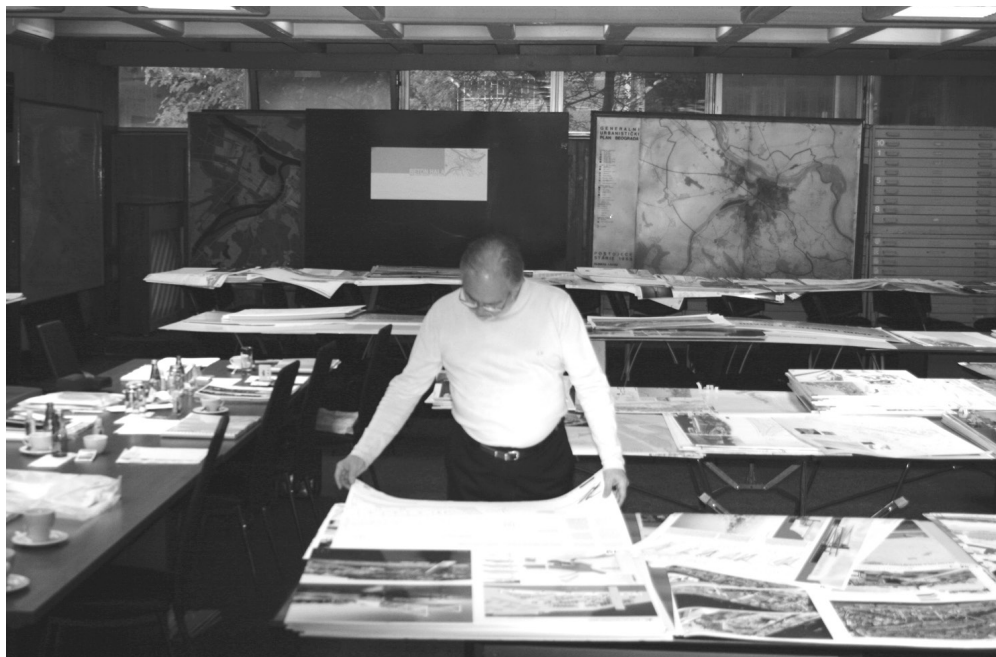
радионица и симпозијум „Belgrade in Plural” (у сарадњи са Архитектонским факултетом).

Поред ових издања, издвојићемо још и едукативни календар Урбанистичког завода за 2007. годину „Од пограничног града до европске метрополе“ и два издања монографије поводом обележавања 60 година Урбанистичког завода Београда - „Београд у мапама и плановима од XVIII до XXI века“ (уредник Марта Вукотић Лазар, 2008), за коју је Урбанистички завод добио признање Салона архитектуре за публикацију 2009. године (слика 139).

Стручни и научни конгреси, манифестације, разговори, изложбе

Урбанистички завод редовно учествује у активностима и на скуповима професионалних удружења а његови запослени су традиционално у руководећим структурама градских, националних и међународних удружења, активни лидери и активисти секције урбаниста Инжењерске коморе Србије, скупа „Forum Urbanum“ и Сусрета просторних планера Србије.

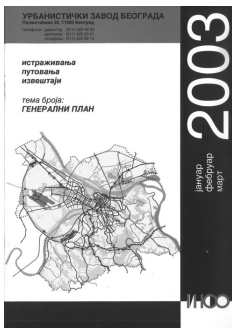
У првој половини двехиљадитих развија се врло интензивна сарадња Урбанистичког завода са Удружењем урбаниста Србије (УУС), која резултира и организацијом округлих столова и семинара – са темом „Стратешке процене утицаја на животну средину у оквиру урбанистичког планирања“, који су одржани у Урбанистичком заводу 2006. године као саставни део пројекта „Унапређивања праксе учешћа јавности у оквиру просторног и урбанистичког планирања у Србији“ и „Промоција одрживог урбаног стила живота“ 2007. године. Са Друштвом урбаниста Београда (ДУБ) Урбанистички завод организује три симпозијума: „Урбани дизајн“ 2005, „Ревитализација и реконструкција града“ 2006. и „Нова урбаност

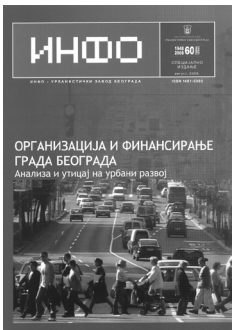
Слика 130

Слика 131

Слике 135, 136,

Слике 137, 138

БЕОГРАДСКА БЕОГРАД БЕОГРАД БЕОГРАД БЕОГРАД
БЕОГРАД У МАПАМА И ПЛАНОВИМА ОД XVII ДО XXI ВЕКА BELGRADE MAPS AND PLANS FROM THE 18TH - 21ST CENTURY BELGRADE

Слика 139

Слика 140

глобализација – транзиција“ 2007. године.

Урбанистички завод је у периоду 2006-2008. године иницијатор и организатор низа активности везаних за промоцију и подизања свести о значају Старог сајмишта за културни идентитет Београда. У сарадњи са Удружењем за заштиту градитељске и природне баштине Србије „Наша Србија“ организовани су **Дани старог сајмишта** 2006. године, објављен је зборник радова „Београдско старо сајмиште 3+1“, док је у оквиру Дана европске баштине 2007. организована изложба „Старо београдско сајмиште“ (аутори Марта Вукотић-Лазар и Јасмина Ђокић) (слика 140 и 141). Поводом обележавања 60 година Урбанистичког завода следеће године организована је и пратећа манифестација Салона архитектуре и Мултидисциплинарни пројекат „Старо београдско сајмиште као Старо језгро Новог Београда“ и пет радионица са студентима Архитектонског, Факултета примењених и Факултета драмских уметности и Редакције за историографију РТС.

У оквиру манифестације **Дани европске баштине**, Урбанистички завод редовно учествује од 2006 године, а 2013. се представља са предавањима на тему „Индустријско наслеђе – заштита и ревитализација“. Салон урбанизма УУС 2005. године гостује у Београду у Урбанистичком заводу, а изложбу прате и две трибине о резултатима нових института Закона из 2003. и новог Генералног плана Београда 2021.

Урбанистички завод је био стални партнер Београдске недеље дизајна (BDW) и Београдске интернационалне недеље архитектуре (BINA), у оквиру које је 2009. организован округли сто на тему „Шта са новим Београдом?“ (Жаклина Глиоријевић) (слика 142), а 2015. године изложба

„100 – Архитектура Ниша кроз време“, под покровитељством Друштва архитеката Ниша; 2017. године Завод је био домаћин и дводневној конференцији Предграђа Београда / Замисли будућност, док је у холу Завода организована изложба награђених радова са Beta City бијенала архитектуре у Темишвару. У склопу активности поводом обележавања јубилеја Звода 2018. су организована два округла стола: „Искуства Урбанистичког завода Београда у комуникацији на генералном планирању Београда“ и „О планирању и изградњи града у комуникацији између архитеката пројектаната и урбаниста“ (слика 143). Стручњаци из Урбанистичког завода су чланови и учествују на конгресима две најважније светске организације урбаниста – Међународне федерације за становање и планирање (IFHP) и Међународног удружења градских и регионалних планера (ISOCARP) (слика 144), као и Међународног савета за споменике и споменичке целине (ICOMOS). Урбанистички завод је 2010. године учествовао и у организацији међународне едукативне конференције европског одсека Америчког института архитеката (AIA CE) под називом „Београд: модеран и постмодеран град“, а посећују га чланови и Америчке социјације планера (APA). Запослени су школовни на краткорочним и годишњим специјалистичким програмима Светске банке и кроз међународне организације за едукацију у Израелу, САД и Кореји.

Комуникација и информациони системи

Након првих покушаја да се у планирању примене ГИС методе 1997-1998. године у сарадњи Урбанистичког завода Београда са Заводом за статистику (Душан Милановић) и интерног Пројекта за израду стечених урбанистичких

обавеза, који је Центар за документацију Урбанистичког завода урадио 2007. године, у периоду од 2006. до 2010. године Завод је радио на осмишљавању и постављању Београдског урбанистичког информационог система (БУРИС) (Миломир Митровић, Душан Милановић) Дирекције за грађевинско замљиште, а затим и пројекта који је финансирао Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове. Пројекат је замишљен као сегмент целовитог геоинформационог система града Београда који се односи на део података везаних за урбанистичко планирање и праћење промена у простору, односно евиденцију и праћење важеће планске документације на територији града Београда. Овакав информациони систем је требало да пружи основ градској управи за квалитетније и лакше доношење одлука по питању усклађивања планова и пројеката и одабир приоритета за улагање у опремање и изградњу саобраћајне и инфраструктурне мреже, као и других локација од интереса за град. Као пилот пројекат урађен је Регистар геолошких података „ГеолБаза“ (Весна Тахов) и ГИС зелених површина Београда, у оквиру друге и треће фазе Пројекта „Зелена регулатива“ (Аница Теофиловић). Пројекат је остао интерног карактера кроз поставку „Беоинфо“ апликације на званичном сајту Урбанистичког завода Београда.

Од 2007. године успостављена је интернет страна Урбанистичког завода www.urbel.com.

Награде Завода и запослених

Титула „Град будућности јужне Европе“ часописа „Financial Times“ и „Di Magazine“ граду Београду је 2006/07. године додељена и на основу конкурсног елабората урађеног у заводском сектору за Стратешко планирање (Миодраг

Ференчак, Жаклина Глигоријевић). Природни комплекс који чине ушће Саве у Дунав са Великим ратним острвом и непосредним приобаљем добили су назив „Природно језро Београда“. Окружено разноврсним урбаним структурама, оно је један од најзначајнијих градских ресурса за будући развој и фокус планера и градских управа у генералним и урбанистичким плановима.

Награду Инжењерске коморе Србије за остваривање изузетних резултата на почетку стручне каријере добиле су Дарија Бањанин и Горана Ристовић 2010. (слика 147) и Иван Лалић 2013. године. Награде Инжењерске коморе Србије за изузетно достигнуће у струци добиле су 2016. године Милица Јоксић и Сања Ђорђевић за рад на генералном урбанистичком плану и Плану генералне регулације Београда (слика 148). Сања Ђорђевић и Весна Радовановић су за исти план добиле и Награду града Београда за архитектуру и урбанизам за 2016 годину (слика 149). Поводом 15 година од оснивања, Инжењерска комора Србије доделила је 2018. Награду за изузетно достигнуће у струци др Жаклини Глигоријевић, за изванредан допринос у домену урбанистичког планирања, урбанистичког и архитектонског пројектовања, стручне и научне публицистике (слика 150).

Сваке године од оснивања Салона урбанизма, на националној годишњој изложби Уружења урбаниста Србије, Урбанистички завод учествује са великим бројем радова и редовно осваја награде, а неколико пута и велику награду Салона¹⁵⁶ (слика 151). Такође излаже на Салону архитектуре и Салону пејзажне архитектуре.

Слика 141

Слика 142

Слика 143

Слика 144

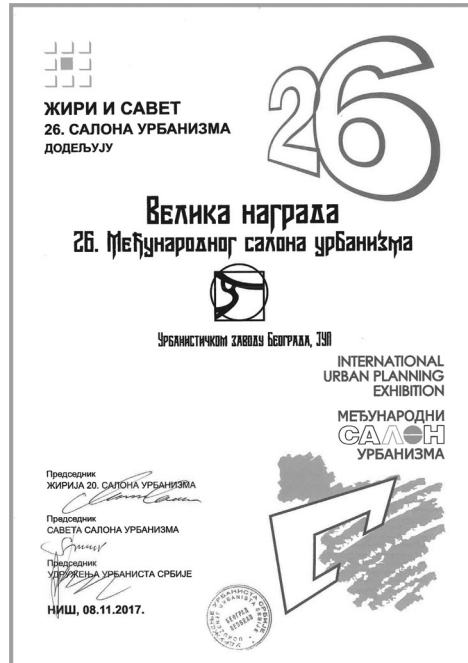
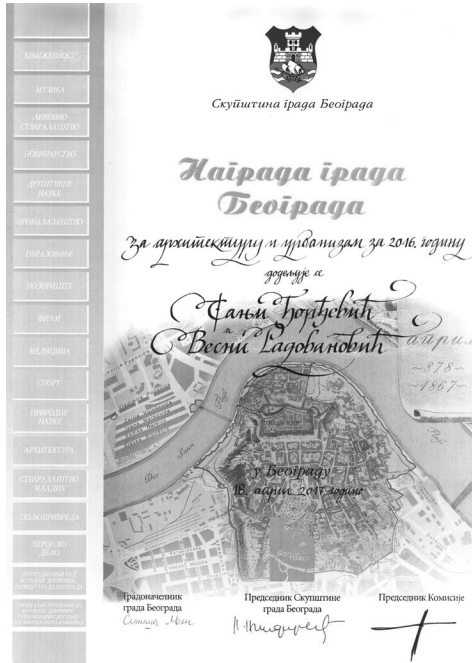
Слике 148, 150

Слика 147

Слике 149, 151

Велика смена генерација догодила се у периоду од 2000. до 2005. године када је Завод напустило око 75 запослених, а запослено око 85 нових људи. У ово време, Завод напуштају искусни стручњаци, попут Милоша Кике Бојовића, Љубомира Лукића, Татјане Микелевић, Надежде Чанак, Миодрага Бојовића, Милице Јакшић, Константина Костића, Олге Поповић Маровић, Јелене Стојановић, Андреје Додића, Зорана Зотовића. До средине двехиљадитих година долазе Зорица Косовић, Наташа Даниловић Христић, Милица Јоксић, Жаклина Глигоријевић, Аница Теофиловић, Марија Миловановић, Дарија Бањанин, Ана Граовац, Весна Триван, Весна Радовановић, Мила Миловановић, Весна Теофиловић, Зорица Ромић Алавантић, Јасмина Ђокић, Иван Милетић, Емил Димитров, Зоран Ћировић, Миша Јовић, Милан Цветковић, Иван Лалић, Ивица Торњански, Бојан Обрадовић, Предраг Пиловић и многи други који су временом постали руководиоци комплексних градских задатака, стручних тимова и сектора.

Са променом технологије израде планова и дигитализацијом, мења се и број техничара који учествује у процесу рада Завода. Од 40 техничара са великим искуством колико их је било седамдесетих и осамдесетих година, данас само 16 младих, вредних и технички обрзованих људи подржава значајну продукцију урбанистичких планова.

Прву деценију, са стручне и управљачке стране, карактерише залагање Мирјане Пауновић, Нарташе Даниловић Христић, Миодрага Ференчака, Душана Милановића, Зорана Зотовића и Бате Рађеновића, дугогодишњих директора Сектора, који су у стручном и организационом сегменту допринели изради значајних стратешких и регулационих планова, али и едуковању младих стручњака (слика 152). Милица Грозданић, Зоран Жегарац и Маја Јоковић Поткоњак су као заменици директора и саветници одржавали континуитет у управљању, пословној политици и представљању Завода у временима промена управа и генерација. Марта Вукотић-Лазар је била велика подршка у заводској библиотеци.

Без намере да набрајамо поименце све који данас чине Завод високо професионалном градском институцијом, назначимо да је 2018. године у Заводу запослено укупно 135 људи, од чега око 90 стручњака различитих профила: 44 архитеката, 27 грађевинских, машинских и електроинжењера, саобраћајних инжењера и геолога, девет стручњака за заштиту животне средине и грађевинског наслеђа, осам просторних планера, 5 економиста и један правник (слика 153).

ЛИЧНОСТИ - СМЕНА ГЕНЕРАЦИЈА

Слика 152

Овај хронолошки преглед протеклих седамдесет година Урбанистичког завода Београда има за основни циљ упознавање јавности са урбанистичком делатношћу и информисање о поступцима и улози коју Завод и његови стручњаци имају у креирању визија о развоју, обликовању и изградњи Града. Такође, открива технологију планирања и помаже, надамо се, разумевању комплексних тимова, односа дисциплина и институција и различитих утицаја од којих зависи доношење одлука и квалитет планова, па тиме и грађеног простора. Надамо се да смо успели да и стручној и општој јавности приближимо структуру, место и улогу Завода кроз његову историју, а донекле и историју урбаног развоја Београда.

Други циљ је био анализа утицаја Завода на доносиоце одлука, управе и институције у темама које заслужују комплексне анализе или неочекиване поступке, како би се дошло до најбољег могућег, изводљивог решења. У књигама и текстовима који следе се анализирају планови и пројекти као и ауторски осврти на поједине теме, који могу допунити слику и можда дати одговор на питање: може ли урбанистичка делатност бити у већој мери професионална, рационална и објективна подршка граду у доношењу значајних одлука о простору?

Коначно, поглед уназад и широка анализа треба да послужи најпре нама, у Заводу, а затим и другима у систему којим се уређује урбанистичка и грађевинска делатност у граду, за разумевање комплексних међуодноса и значаја хармоничног деловања свих дисциплина, стручњака, институција и ауторитета у квалитетнијем, ефикаснијем и ефективном планирању будућности Београда. Будућност планирања мора се пак посматрати у два једнако важна аспекта и два

контекста: у локалном, чији је циљ утврђивање улоге планирања града у условима повећане динамике промена, криза и неизвесности, и другом, глобалном, у коме је обезбеђење одрживости и квалитета живота савремених градова, и у стратешким и урбанистичким документима, услов за њихову видљивост и привлачност за инвестиције. Анализа система планирања и структура институције од краја шездесетих година XX века до данас показује да је било неопходно стално прилагођавање ширем друштвено-економском амбијенту, да се планирање често показало инертним и указује на потребу да се његова функција и динамика стално преиспитују. У прилог томе, у тренутку сумирања резултата претходних седамдесет година Урбанистичког завода и стварања визије за будућност, потребно је преиспитивање обрасца и узора планирања у чему ће лекције из прошлости добро доћи у адаптацији на познате и нове, климатске, технолошке и тржишне промене амбијента у наредним деценијама.

Очекујемо да ће се на томе у будућности тек радити, и овај текст, осим да опише један период и једну институцију у тренутку јубилеја, жели и да помогне истраживачима историје наших институција и урбане културе, као ослонац и путоказ за даља и дубља истраживања у овој и другим сродним областима.

133 На основу анализе коју је Урбанистички завод припремио у оквиру извештаја градској управи у периоду по усвајању Генералног плана Београда 2003, време потребно за израду плана је вишеструко краће у односу на трајање процедуре стручне контроле и усвајања плана.

134 Миосављевић, М.(2011) Град као жртва „инвеститорског урбанизма“ [Twitter] 26.09.2011. <http://pistaljka.rs/home/read/147>, (27. 8. 2015.)

135 Sančanin, M. (2008) Kapitulacija zagrebačkog urbanizma. In Kovačević, L. et al. (eds.) *Operacija: grad, Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*. Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, Platforma 9,81- Institut za istraživanja o arhitekturi, BLOK – Lokalna baza za osvježavanje kulture, SU Klubtura/ Clubture, pp.148, 149. (ISBN 978-953-95317-2-8).

136 *Planning Under Pressure / The Strategic Choice Approach* (Urban and Regional Planning) (Kindle Location 473).

137 Преиспитивање праксе планирања Београда у периоду 1995-2015, из докторске дисертације Жаклине Глигоријевић, „Однос стратегија урбаног развоја и планских политика Београда 1995 – 2015.“, АФ, Београдски универзитет, 2016

138 <http://www.beoland.com/direkcija/program/>

139 Миодраг Вујошевић, Ксенија Петовар, Јавни интерес и стратегије актера у урбанистичком и просторном планирању, Социологија, XLVIII бр. 4, 2006

140 Жаклина Глигоријевић, Докторска дисертација „Однос стратегија урбаног развоја и и планског политика Београда 1995 – 2015.“, АФ, Београдски универзитет, 2016, стр. 177.

141 Мр Наташа Даниловић Христић, „Грађевинско земљиште у процесу транзиције“, Задужбина Андрејевић, 2003, стр. 17-19.

142 „Службени гласник РС“, бр. 64/2015.

143 Паралелно са тим, донет је и Закон о легализацији објеката, који је поново усложио цео поступак и приближио га поступку регуларног добијања дозволе, да би се 2015. године кроз Закон о озакоњењу објеката решавање овог проблема прогласило јавним интересом, са државом која покреће и води поступке, уместо грађана и инвеститора који су

током више од деценије мењања различитих закона и њихових одредаби, за легализацију заправо били претежно незаинтересовани.

144 „Службени гласник РС“ број 53/95, „Службени лист СРЈ“ бр. 16/2001 – одлука СУС и „Службени гласник РС“ бр. 20/2009, 55/2013 – одлука УС и 106/2016 – аутентично тумечење

145 „Службени гласник РС“, број 72/09, 18/2010, 65/2013, 15/2015 – одлука УС, 96/2015, 47/2017 – аутентично тумечење, 113/2017 – др.закон, 27/2018 – др.закон и 41/2018 – др.закон.

146 „Службени гласник РС“ бр. 72/2009

147 „Службени гласник РС“ број 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016 – др. закон, 108/2016 и 113/2017.

148 „Службени гласник РС“ број 88/2011, 15/2016 и 104/2016.

149 „Службени гласник РС“ број 34/2015 и 103/2015.

150 Статут се последњи пут унапређивао и мењао 2016 године.

151 На основу Статута Урбанистичког завода Београда и Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији послова.

152 „Службени лист града Београда“ број 30/03

153 Информације из Плана генералне регулације грађевинског подручја јединице локалне самоуправе Град Београд, 2012. Урбанистички завод Београда.

154 На основу међународног споразума о програму „Град-Град“, између неколико општина у фирентинском градском подручју, Града Београда и агенције УНОПС Уједињених нација.

155 Билтен се покреће крајем деведесетих година, али се у првих неколико година штампа на заводским штампачима и обухвата скроман број прилога.

156 Комплетан списак награда се налази на крају књиге.

ПОПИС ИЛУСТРАЦИЈА СА ИЗВОРИМА

Слика 1 – Никола Добровић, Извор: Урбанизам Београда бр. 58, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 2 – Састав Урбанистичке комисије за град Београд, Извор: Књига записника седница ИОНО-а града Београда за 1948. годину, III део

Слика 3 – Оставка архитекте Николе Добровића на положај Главног архитекте ИОНО-а, Извор: Записник са XLVIII седнице ИОНО града Београда, бр. 28500, од 4. новембра 1948. године.

Слика 4 – Решење о постављању руоводилаца у грађевинској служби ИОНО-а у вези реорганизације, Извор: Записник са I ванредне седнице ИОНО града Београда, бр. 29173, од 12. новембра 1948. године.

Слика 5 – Идејни план Новог Београда из 1948. године, Никола Добровић и Милорад Мацура, Извор: Урбанизам Београда бр. 44-45, Завод за планирање развоја града Београда, 1977

Слика 6 – Урбанистички план за Железник из 1948. године, Бранко Максимовић, Извор: Генерални урбанистички план Београда, издање Извршног одбора НО Београда, 1951

Слика 7 – Скица регулације Београда на левој обали Саве из 1946. године, Никола Добровић, Извор: Братислав Стојановић, Урош Мартиновић, Београд 1945-1975, НИРО Техничка књига, Београд, 1978

Слика 8 и 9 – конкурсно решење за Урбанистички план Новог Београда из 1947. године, главни и алтернативни пројекат Урбанистичког завода Србије, Извор: Архитектура, број 3, 1947

Слика 10 – Братислав Стојановић, карикатура Војислава Тошића, Урбанизам Београда

Слика 11 – Милош Сомборски, из периода када је био члан авангардне уметничке групе Травелери (средина двадесетих година XX века). Извор: <https://www.avantgarde-museum.com/hr/museum/kolekcija/umjetnici/traveleri-pe4423/#overlay>, прегледано: 31.10.2018.

Слика 12 – Бранко Петричић, Извор: Изградња 10/85

Слика 13 – Генерални урбанистички план Београда 1950, издање Извршног одбора НО Београда и часописа Архитектура бр. 1-4, Савез друштва архитеката Југославије, 1951

Слика 14 – Станко Мандић, Извор: <http://architectuul.com/architect/stanko-mandic>, прегледано: 31.10.2018.

Слика 15 – Оливер Минић, Извор: Урбанизам Београда 59/60, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 16 – Јосип Броз Тито и Александар Ђорђевић, Извор: Урбанизам Београда 57, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 17 – Зграда Урбанистичког завода Београда, Извор: Часопис „Изградња“ 9-10/84, Савез грађевинских инжењера и техничара СР Србије и Савез друштва архитеката Србије, 1984

Слика 18 и 19 – Регулациони план за подручје општине Нови Београд и Регулациони план за подручје општине Земун, Export-press, 1967

Слика 20 – Детаљно решење стамбене заједнице бр. 5, општина Вождовац, Урбанистички завод Београда, 1961

Слика 21 – Макета Детаљног урбанистичког плана Булеvara револуције, Извор: <http://www.leksikon.asa.org.rs/22-2015-09-30-20-03-16/6-2015-09-15-19-35-27>, прегледано 31.10.2018.

Слика 22 – Детаљни урбанистички план блокова 35 и 37 у Земуну, објекти који се задржавају и објекти који се руше, Извор: Урбанизам Београда бр. 10, Урбанистички завод града Београда, 1970

Слика 23 – Студијске скице Бранислава Јовина увези решења саобраћаја у центру Новог Београда, Извор: Архитектура Урбанизам бр. 41-42

Слика 24 – Генерални урбанистички план Београда стање 1966. године,

Извор: Урбанизам Београда бр. 1, Урбанистички завод града Београда, 1969

Слика 25 – Генерални урбанистички план Београда, одговорни уредник Александар Ђорђевић, издање редакције часописа Архитектура Урбанизам, сепарат бр. 70-72

Слика 26 – Генерални урбанистички план Београда, преднацрт плана, Урбанистички завод града Београда, 1971, Извор: Београд 2000, Учешће јавности у изради нацрта Генералног урбанистичког плана Београда, Урбанистички завод града Београда, 1971

Слика 27 – ГУП Београда, упрошћена шема планирања и ток процеса израде плана, Извор: Генерални урбанистички план Београда, одговорни уредник Александар Ђорђевић, издање редакције часописа Архитектура Урбанизам, сепарат бр. 70-72

Слика 28 – Београд 2000, Учешће јавности у изради нацрта Генералног урбанистичког плана Београда, Урбанистички завод града Београда, 1971

Слика 29 – Београд 2000, Тезе о унапређењу просторног планирања развоја Београда – приказ саветовања са стручном комисијом за ГУ план од 13. I 1972, Урбанистички завод града Београда, 1972

Слика 30 – Конкурс за детаљно урбанистичко решење првог стамбеног блока и идејно решење централног дела Новог Београда из 1959. године, друга награда, Јосип Свобода, Душан Миленковић, Милутин Главички, Гаврило Дракулић и Јован Лукић, Извор: Архитектура Урбанизам бр. 2

Слика 31 – Општи југословенски конкурс за урбанистичко решење комплкса три стамбене заједнице и трећег рејонског центра у Новом Београду из 1961. године, друга награда, Стојан Максимовић и Јован Мишковић, Извор: Архитектура Урбанизам бр. 41-42

Слика 32 – Југословенски конкурс за урбанистичко решење градског централног потеза од Калемегдана до Трга Димитрија Туцовића из 1967.

године, прва награда, Стојан Максимовић, Борко Новаковић, Извор: Урбанизам Београда бр. 1, Урбанистички завод града Београда, 1969 и Стојан Максимовић: Стваралаштво, Зоран Маневић, издавач Стојан Максимовић, 2006

Слика 33 – Зграда Урбанистичког завода Београда, основа приземља, Извор: Знакови у камену, Алексеј Бркић, Савез архитеката Србије, 1992

Слика 34 – Конкурс за идејно урбанистичко решење Трга Расинских партизана у Крушевцу из 1964. године, прва награда, Милутин Главички, Бранислав Јовин, Предраг Љубичић, Стојан Максимовић, Љиљана Мијушковић, Јован Мишковић, Вера Пауновић и Стојанка Стошић, Извор: Архитектура Урбанизам бр. 41-42

Слика 35 – Међународни конкурс за идејно урбанистичко решење централног градског подручја Скопља из 1965. године, конкурсни рад, Александар Ђорђевић, Милутин Главички, Бранислав Јовин, Стојан Максимовић и Јосип Свобода, Извор: Стојан Максимовић: Стваралаштво, Зоран Маневић, издавач Стојан Максимовић, 2006

Слика 36 – Урбанизам Београда бр. 1, Урбанистички завод Града Београда, 1969

Слика 37 – Изложба „Урбанизам Београда 1965-1971“ из 1969. године, Извор: Урбанизам Београда бр. 3, Урбанистички завод града Београда, 1969

Слика 38 – Изложба графичких радова преднацрта новог ГУП-а из 1971. године, Извор: Урбанизам Београда бр. 13/14, Урбанистички завод града Београда, 1971

Слика 39 – Пројекат уређења обала испред блокова 45 и 70, Извор: Урбанизам Београда бр. 3, Урбанистички завод града Београда, 1969

Слика 40 - Спомен плакета Скупштине града Урбанистичком заводу града Београда за рад и залагање на изградњи Београда, Извор: Урбанизам Београда бр. 28, Урбанистички завод града Београда, 1975

Слика 41 - Председник СФРЈ Јосип Броз Тито, градоначелник Бранко Пешић и група савезних и републичких функционера на презентацији Генералног урбанистичког плана Београда у мају 1972. године у свечаној сали Урбанистичког завода града Београда, Извор: Урбанизам Београда бр. 19, Урбанистички завод града Београда, 1972

Слика 42 - Милутин Главички архитекта – урбаниста, Урбанистички савез Србије и Градски секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, 1990

Слика 43 – Милутин Главички са сарадницима на изради Регулационог плана Новог Београда, Извор: Нови Београд 1961, дирекција за изградњу Новог Београда, 1961

Слика 44 – Андреја Менделсон и Мирјана Лукић, Извор: <http://www.leksikon.asa.org.rs/22-2015-09-30-20-03-16/6-2015-09-15-19-35-27>, прегледано 31.10.2018.

Слика 45 – Стојан Максимовић, Јован Мишковић, Бранислав Јовин са колегама у Урбанистичком заводу града Београда шездесетих година, Извор: лична архива Петра Лукића

Слика 46 – Јован Катанић и Бранислав Јовин, Извор: Ауто-пут кроз Београд, НИП „Export-press“ у сарадњи са Дирекцијом за изградњу Новог Београда, Дирекцијом за изградњу и реконструкцију града и Дирекцијом за изградњу мостова

Слика 47 – Стојан Максимовић, Извор: <http://revija.kolubara.info/sh/nova/tekst/2840/Graditelj-Sava-Centra.htm>, прегледано 31.10.2018.

Слика 48 – Лого Завода за планирање развоја града Београда који је био штампан на корицама детаљних урбанистичких планова, Извор: Урбанистички завод Београда

Слика 49 – Весна Матичевић и Стеван Јовановић, Извор: лична архива Весне Матичевић

Слика 50 – Записник са XVII седнице Савета за урбанизам НО града Београда одржане 30. маја 1962. године у просторијама Урбанистичког завода града Београда на коме је разматран Регулациони план Новог Београда, Извор: Архива Урбанистичког завода Београда

Слика 51 – Концепција друштвено-економског развоја и програма просторног развоја и изградње Београда у периоду 1976-1985 године, Завод за планирање развоја града Београда, 1976

Слика 52 – Решење отворених питања и програм развоја саобраћаја до 1985. године, графички прилози I и II део, Завод за планирање развоја града Београда, 1977

Слика 53 – Драгомир Манојловић Дик и Весна Матичевић са сарадницима на изради детаљног урбанистичког плана Савске терасе крајем седамдесетих година, Извор: лична архива Весне Матичевић

Слика 54 - Истраживање структуре Београда: Мулти-варијантна анализа и компјутер атлас континуално изграђеног подручја, графички прилог: континуално изграђено подручје Београда 1971 са основним јединицама посматрања прилагођеним компјутер карактеристикама, Завод за планирање развоја града Београда, 1976

Слика 55 - Студије Централне зона Београда, Завод за планирање развоја града Београда, 1976

Слика 56 - Реконструкција центра Београда – Студијски елементи: Могућности, Завод за планирање развоја града Београда, 1978

Слика 57 - Тезе о реконструкцији Београда, Завод за планирање развоја града Београда, ЈУГИНУС и Завод за заштиту споменика културе града Београда, 1981

Слика 58 - Искуства прошлости, Завод за планирање развоја града

Београда, 1985

Слика 59 – Детаљни урбанистички план подручја Славије, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 60 – Владимир Петровић, Ђорђе Бобић, Драган Спасојевић, Иван Николић на изради макете Детаљног урбанистичког плана Теразијске терасе крајем седамдесетих година, Извор: лична архива Драгана Спасојевића

Слика 61 – Насловна страна часописа Урбанизам Београда бр. 46 посвећеног Детаљном урбанистичком плану Кнез Михаилове улице, Завод за планирање развоја града Београда, 1978

Слика 62 – Комплексне целине агломерације Београд, Урбанизам Београда бр. 61, Завод за планирање развоја града Београда, 1981

Слика 63 – Нацрт просторног плана града Београда, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 64 – Програм друштвено-економског и просторног развоја Београда у периоду од 1981. до 1990. године, графички прилог: План акција 1981-1990, Завод за планирање развоја града Београда, 1981

Слика 65 – Измене и допуне генералног урбанистичког плана Београда, графички прилог: План мреже основних саобраћајница, Насловна страна специјалног издања Делегатског листа, Гласила делегације Београда, од 11. октобра 1984. године

Слика 66 – Лого Студије транспортног система Београда 2000 - "БЕТРАС", Завод за планирање развоја града Београда, Институт саобраћајног факултета Београда, ЈУГИНУС, Градски саобраћај Београд, 1985

Слика 67 – Насловна страна првог Прилога објављеног из часопис Урбанизам Београда бр. 20, Урбанистички завод града Београда, 1973

Слика 68 – Насловна страна часописа Урбанизам Београда бр. 58, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 69 - Насловна страна часописа Урбанизам Београда бр. 66/67, Завод за планирање развоја града Београда, 1982

Слика 70 – Плакат изложбе „Планирање за стамбену изградњу Београда 1976-1980“, Извор: Урбанизам Београда бр. 43, Завод за планирање развоја града Београда, 1977

Слика 71 – Фотографија са изложбе „Истраживања“ Милоша Перовића и сарадника 1978. године у Музеју савремене уметности, Извор: Урбанизам Београда 51, Завод за планирање развоја града Београда, 1979

Слика 72 - Фотографија са изложбе „Београд у плановима и изградњи“ Завода за планирање развоја града Београда 1980. године, Извор: Урбанизам Београда бр. 59/60, Завод за планирање развоја града Београда, 1980

Слика 73 – литографија Братислав Стојановић, Извор: Урбанизам Београда бр. 4, Урбанистички завод града Београда, 1969

Слика 74 – “Вавилон 70“, Мирјана Лукић, Извор: Урбанизам Београда бр. 36

Слика 75 – Велимир Томић, Извор: приватна архива породице Томић

Слика 76 – Радни тим студије БЕТРАС: Мирко Јокановић, Бели Врачаревевић, Владимир Деполо, Душан Милановић у Урбанистичком заводу Београда 2012. године, Извор: лична архива Душана Милановића

Слика 76а - Велибор Гордић, Мирко Бајић, Славица Жарић и Зоран Прокић, 1977. године, Извор: лична архива Славице Жарић

Слика 77 – Лого Завода за урбанизам и пројектовање који је био штампан на корицама детаљних урбанистичких планова, Извор: Урбанистички завод Београда

Слика 78 – Милош Кика Бојовић, Извор: Урбанистички завод Београда

Слика 79 – Константин Костић, Извор: Урбанистички завод Београда

Слика 80 – Небојштина Мињевић, Извор: [110](http://www.politika.rs/sr/clanak/322122/Београд/Пет-радова-у-трци-за-уређење-Теразија-Трга-</p></div><div data-bbox=)

републике-и-Трга-Николе-Пашића, прегледано: 31.10.20018.

Слика 81 – Коефицијенти коришћења земљишта, Генерални урбанистички план Београда, свеска 005, СР Србија, Град Београд, Градски завод за планирање, 1989

Слика 82 – Концепција урбанистичког развоја Београда после 2000. године, графички прилог: План намене површина – површине за становање

Слика 83 – Социоекономски и еколошко-просторни аспекти у генералном урбанистичком планирању, Република Србија, Град Београд – градска управа, Урбанистички завод, 1998

Слика 84 – Програм измештања радних организација из централног дела града које својом делатношћу условљавају интензиван друмски саобраћај, Задатак из Оперативног програма еколошке заштите Београда у току 1988. године, СР Србија, Град Београд, Градски завод за планирање, 1988

Слика 85 – Драгомир Манојловић Дик и пројекат „Варош на води“, Извор: <https://www.kurir.rs/vesti/beograd/944285/beograd-na-vodi-za-menhetn-na-balkanu>, прегледано: 31.10.2018.

Слика 86 – приказ каталожног листа детаљног урбанистичког плана, СР Србија, Град Београд, Градски завод за планирање, 1991

Слика 87 – Бата Ређеновић, Зоран Зотовић, Марјана Стругар, Влада Ковачевић, Гроздана Поповић, Ђорђе Ерак у Урбанистичком заводу средином деведесетих, Извор: лична архива Марјане Стругар

Слика 87а - Зденка Васић са колегама у Урбанистичком заводу средином осамдесетих година

Слика 88 – Решење о оснивању јавног урбанистичког предузећа, Извор: Скупштина града Београда, број 020-193/99-XIII-01

Слика 89 – Владимир Маџура, Извор: лична архива

Слика 90 – Маја Јоковић Поткоњак, Извор: лична архива

Слика 91 – Антоније Антић, Извор: Урбанистички завод Београда

Слика 92 – Жаклина Глигоријевић, Извор: лична архива

Слика 93 – Небојша Стефановић, Извор: лична архива

Слика 94 – Весна Тахов, Извор: лична архива

Слика 95 – Део запослених у сектору за регулационо планирање Урбанистичког завода Београда почетком две хиљадитих, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 96 – Запослени почетком 2018. године, Извор: Урбанистички завод Београда

Слика 97 – Насловна страна књиге „Тематска Библиографија – књига и публикација библиотеке Урбанистичког завода“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2001.

Слика 98 – Стручно усавршавање, „Helsinki summer school“, Универзитет у Хелсинкију, Финска, 2007. година (Марија Миловановић, Дарија Бањанин, Јасмина Ђокић, Весна Владисављевић), Извор: лична архива

Слика 99 – Радионица у оквиру студије „Природно језгро Београда“ одржана 2011. године, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 100 - насловне стране „Концепта Генералног плана Београда 2021.“, „Преднацрта Генералног урбанистичког плана Београда 2021.“, „Нацрта Генералног урбанистичког плана Београда 2021.“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2001. и 2002.

Слика 101 – графички прилог „Приказ зона са различитим поступцима спровођења у Генералном плану“, Извор: Генерални план Београда 2021, Урбанистички завод Београда, 2004.

Слика 102 – насловна страна „Регионални просторни план административног подручја Београда – 1. фаза – стратегија заштите, просторног уређења и развоја“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2002.

Слика 103 – јавни увид у План генералне регулације грађевинског

подручја јединице локалне самоуправе – град Београд (целине I – XIX) одржан у Урбанистичком заводу Београда 2015. године, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 104 – Жаклина Глигоријевић на презентацији Стратегије развоја града Београда, Извор: City to City Dialogue on Municipal Finance, Urban Planning and Land Management: Summary Report, World Bank – Austria Partnership Program, October 23-25, 2016, Belgrade, Serbia

Слика 105 – Оријентациона физичка структура, Извор: ПДР дела централне зоне – просторне целине 11 блокова између улица: Француске, Ђуре Ђаковића, Кнежепољске и границе дела лучког привредног подручја општине Стари град („Службени лист града Београда“ број 12/04).

Слика 106 – Планирана намена површина и фотографије, Извор: ПДР ширег подручја уз Улицу војводе Степе – фаза I1 – општина Вождовац („Службени лист града Београда“ број 58/16).

Слика 108 – Планирана намена површина и подела на целине, Извор: ПДР насеља Батајница – општина Земун („Службени лист града Београда“ број 71/16).

Слика 109 – Оријентационо решење физичке структуре, Извор: ПДР дела подручја Ада Хује (зона А) општине Стари град и Палилула („Службени лист града Београда“ број 70/12).

Слика 110 – Милица Грозданић испред плаката оријентационог решења физичке структуре Старог језгра Земунa, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 111 – Графички прилог „Целина Е – обод Ташмајданског парка“, Извор: Урбанистички пројекат за реконструкцију и доградњу СРЦ Ташмајдан, Урбанистички завод Београда, 2004.

Слика 112 – Пример каталожног листа, Извор: Програм и план генералне регулације мреже основних школа на простору ГП Београда, Урбанистички завод Београда, 2005-2010.

Слика 113 – Насловна страна „Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину“, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 114 – Насловна страна „Анализе и потврде испуњености критеријума за изградњу високих објеката у обухвату Плана детаљне регулације за подручје између комплекса топлане, Улице савски насип, моста Газела и реке Саве, градска општина Нови Београд“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2017.

Слика 115 – Положај нових елемената урбанистичког и визуелног идентитета у оквиру намена дефинисаних плановима генералне регулације Београда, Извор: „Елементи урбаног и визуелног идентитета улазно-излазних праваца Београда“, Урбанистички завод Београда, 2013.

Слика 116 – Сценарији развоја са радионице одржане у оквиру Студије београдског приобаља, Извор: „Студија београдског приобаља, друга фаза – Природно језгро Београда“, Урбанистички завод Београда, 2010.

Слика 117 – Насловна страна “Приручника за отворене јавне просторе”, Извор: Урбанистички завод Београда, 2016.

Слика 118 – Попречни пресеци профила Улице војводе Степе, Извор: „Техно-економске анализе варијантних решења профила саобраћајнице Војводе Степе“, Урбанистички завод Београда, 2013.

Слика 119 – Варијантна решења тунелске везе, Извор: „Анализа варијантних решења тунелске везе Савске и Дунавске падине“, Урбанистички завод Београда, 2016.

Слика 120 - Сарадња стручњака планера из Фиренце и Урбанистичког завода Београда на Пројекту „Чапља – речни парк Дунава на Новој ади“ 2005-2009. године, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 121 - Радионица „Градске технологије“ 2010. године, Извор: Урбанистички завод Београда.

Слика 122 – Плакат за изложбу „Креативна Барселона у Београду“ у

- галерији „Super space“ 2007. године, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 123 - Изложба „За јавни простор у граду“ (In favor of public space) у Музеју примењене уметности у Београду 2008. године, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 124 – Округли сто у Урбанистичком заводу Београда у оквиру успостављања континуитета сарадње јавних предузећа надлежних за израду планске документације чији су оснивачи локалне самоуправе, Извор: Урбанистички завод Београда, 2013.
- Слика 125 – Посета студената из иностранства, Извор: Урбанистички завод Београда, 2018.
- Слика 126 – Лого радионице и симпозијума „Belgrade in Plural“ одржане на Архитектонском факултету Извор: ванредни број часописа „Инфо“, Урбанистички завод Београда, 2017.
- Слика 127 – Кис Кан (Kees Kaan) са сарадницима у Урбанистичком заводу Београда, Извор: Урбанистички завод Београда, 2009.
- Слика 128 – Соу Фучимото (Sou Fujimoto) и Јелена Ђерић, јавна расправа за конкурс центра на обали “Бетон хала” у Урбанистичком заводу Београда 2011. године, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 129 - Martino Стирли (Martino Stierli) и проф. др Владимир Кулић, кустоси изложбе „Toward a Concrete Utopia: Architecture in Yugoslavia, 1948-1980“ у Музеју модерне уметности у Њујорку у посети Заводу, Извор: Урбанистички завод Београда, 2017.
- Слика 130 – Жозеф Ацебиљо прегледа радове пристигле на Конкурсу за архитектонско-урбанистичко решење Центра „Бетон хала“ на простору између Савског пристаништа и Калемегданског парка у Београду, Извор: Урбанистички завод Београда, 2011.
- Слика 131 - Изложба конкурсних радова пристиглих на Конкурс за израду урбанистичко-архитектонског решења аутобуске и железничке станице Нови Београд и пословно-комерцијалног комплекса у блоку 42 у Новом Београду, одржана у Урбанистичком заводу Београда, Извор: Урбанистички завод Београда, 2014.
- Слика 132 – Насловна страна специјалног издања часописа „Инфо“ са темом броја „Позивни, програмски конкурс дела целине подручја Аутокоманде, Извор: Урбанистички завод Београда, 2005.
- Слика 133 – Плакати са Конкурса за централну зону Зрењанина 2003. године и Позивног конкурса за идејно урбанистичко решење подручја на десној обали Нишаве, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 134 – Плакати са Јавног конкурса за партнерно уређење улице и делова фасада улице Страхинића бана 2003. године и Јавног конкурса за идејно урбанистичко-архитектонско решење градске галерије на Тргу Републике 2003. године, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 135 – Насловна страна часописа „Инфо“ са темом броја „Генерални план“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2003.
- Слика 136 – Насловна страна студије „Сигурнији јавни простори – студија о безбедности јавних градских простора у Београду“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2008.
- Слика 137 – Насловна страна часописа „Инфо“ са темом броја „Организација и финансирање града Београда – Анализа и утицај на урбани развој“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2008.
- Слика 138 – Насловна страна часописа „Инфо“ са темом броја „Принципи одрживог уређења простора и развоја насеља“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2009.
- Слика 139 – Насловна страна монографије „Београд у мапама и плановима од XVIII до XXI века“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2008.
- Слика 140 – Насловна страна зборника радова „Београдско старо сајмиште 3+1: сајмиште, стратиште, уточиште, будућност“, Извор: Урбанистички завод Београда, 2008.
- Слика 141 - Изложба „Старо београдско сајмиште“ одржана у Урбанистичком заводу Београда у оквиру Дана европске баштине, Извор: Урбанистички завод Београда, 2007.
- Слика 142 - Округли сто на тему „Шта са новим Београдом?“ у оквиру Београдске интернационалне недеље архитектуре (BINA) одржан у Урбанистичком заводу Београда, Извор: Урбанистички завод Београда, 2009.
- Слика 143 – Округли сто на тему „О планирању и изградњи града у комуникацији између архитеката пројектаната и урбаниста“ одржан у Урбанистичком заводу у склопу активности поводом обележавања јубилеја Звода, Извор: Урбанистички завод Београда, 2018.
- Слика 144 – Учесће на конгресу Међународног удружења градских и регионалних планера (ISOCARP) одржаног у Далијану, у Кини, 2008. године (Милица Грозданић, Ана Граовац, Јасмина Ђокић), Извор: лична архива.
- Слика 145 – Апликација „Беоинфо“, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 146 – Конкурсни елаборат за награду The International BEX Awards, Урбанистички завод Београда, 2006
- Слика 147 - Дарија Бањанин, Горана Ристовић и Иван Лалић на додели награде Инжењерске коморе Србије за остваривање изузетних резултата на почетку стручне каријере 2010. и 2013. године, Извор: лична архива.
- Слика 148 – Милица Јоксић и Сања Ђорђевић на додели награде Инжењерске коморе Србије за изузетно достигнуће у струци за рад на генералном урбанистичком плану и Плану генералне регулације Београда 2016. године, Извор: лична архива.
- Слика 149 – Плакета награде града Београда за архитектуру и урбанизам за 2016. годину додељена Сањи Ђорђевић и Весни Радовановић за План генералне регулације грађевинског подручја седишта јединице локалне самоуправе - град Београд (целине I-XIX), Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 150 - Жаклина Глигоријевић на додели награде Инжењерске коморе Србије за изузетно достигнуће у струци, за изванредан допринос у домену урбанистичког планирања, урбанистичког и архитектонског пројектовања, стручне и научне публицистике 2018. године, Извор: лична архива.
- Слика 151 – Плакета велике награде 26. међународног салона урбанизма додељена Урбанистичком заводу Београда 2017. године, Извор: Урбанистички завод Београда.
- Слика 152 – Мирјана Пауновић, Наташа Даниловић Христић, Миодраг Ференчак, Душан Милановић, Зоран Зотовић и Бата Рађеновић, Извор: Урбанистички завод Београда и личне архиве.
- Слика 153 – Део запослених у Урбанистичком заводу Београда, Извор: Урбанистички завод Београда.

НАГРАДЕ УРБАНИСТИЧКОМ ЗАВОДУ БЕОГРАДА НА САЛОНИМА УРБАНИЗМА 1991-2017.

1. УРБАНИСТИЧКИ САЛОН, Ниш, 1991.

КАТЕГОРИЈА 3. СТУДИЈЕ И ИСТРАЖИВАЊА
ПРВА НАГРАДА
ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКТИ „АСТРАЛ“ и „ГРАД
НА ВОДИ“
Аутор: **Драгомир Манојловић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 4. УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКТИ,
КОНКУРСИ И РЕАЛИЗАЦИЈЕ
ПРВА НАГРАДА
СЕТ КОНКУРСНИХ РАДОВА „ГРАДСКИ
ЦЕНТРИ“
Аутори: **Вера Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.арх.,
Јованка Ђорђевић-Цигановић, дипл.инж.арх. и
др Гаврило Михаљевић, дипл.економиста

2. УРБАНИСТИЧКИ САЛОН, Ниш, 1992.

КАТЕГОРИЈА 2. УРБАНИСТИЧКИ ПЛАНОВИ
(26 детаљни урбанистички планови)
ПРВА НАГРАДА
ДУП БЛОКА ИЗМЕЂУ УЛИЦА 14. ДЕЦЕМБРА,
МАКСИМА ГОРКОГ, ШУМАТОВАЧКЕ И
ЧУБУРСКЕ
Аутор: **Весна Стефановић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 6: УРБАНИСТИЧКА
ПУБЛИЦИСТИКА
РАВНОПРАВНА ДРУГА НАГРАДА
Књига „ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ“
Аутор: **др Зоран Жегарац**, дипл.инж.маш.

3. УРБАНИСТИЧКИ САЛОН, Ниш, 1994.

КАТЕГОРИЈА 3. ДЕТАЉНИ УРБАНИСТИЧКИ
ПЛАНОВИ
ПРВА НАГРАДА
ДУП 9. МЕСНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ НА ВРАЧАРУ
Аутори: **Вера Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.арх.
и **Србољуб Роган**, дипл.инж.арх.

5. САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 1996.

КАТЕГОРИЈА 5. СТУДИЈЕ И ИСТРАЖИВАЊА
ДРУГА НАГРАДА
У ТРАГАЊУ ЗА УРБАНИМ КОНТИНУИТЕТОМ:
ЦРКВЕ У БЕОГРАДУ
Аутор: **мр Милица Јакшић**, дипл.инж.арх.

7. САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 1998.

КАТЕГОРИЈА 3. РЕГУЛАЦИОНИ ПЛАНОВИ
ПРВА НАГРАДА
РЕГУЛАЦИОНИ ПЛАН ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ
ДЕДИЊЕ
Аутори: **Љиљана Белаш**, дипл.инж.арх., **Драгица
Лиљич**, дипл.инж.арх. и **Сања Ђорђевић**, дипл.
инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 4. УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКТИ
ПРВА НАГРАДА
УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКАТ ЗА КОМПЛЕКС
МАНАСТИРА СВЕТОГ АРХИЂАКОНА СТЕФАНА
У СЛАНЦИМА, Аутор: **Весна Томић**, дипл.инж.
арх.

КАТЕГОРИЈА 5. КОНКУРСИ
ПРВА НАГРАДА
УРБАНИСТИЧКО-АРХИТЕКТОНСКО РЕШЕЊЕ
ЦЕНТРА РАШКЕ
Аутори: **Вера Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.арх.
и **Јованка Ђорђевић-Цигановић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 6: ИСТРАЖИВАЊА, СТУДИЈЕ,
ПУБЛИКАЦИЈЕ, ПРИМЕНА ИНФОРМАТИЧКЕ
ТЕХНОЛОГИЈЕ
ПРВА НАГРАДА
КОМПЈУТЕРСКИ АТЛАС БЕОГРАДА 20
ГОДИНА ПОСЛЕ...
Аутор са сарадницима: **Душан Милановић**,
дипл.инж.саоб. и **Биљана Крнета**, дипл.инж.арх.

9. САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2000.

КАТЕГОРИЈА 6. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ
ТРЕЋА НАГРАДА
СТРАТЕГИЈА КОМУНАЛНОГ ЧВРСТОГ ОТПАДА
БЕОГРАДА ЗА 21. ВЕК
Аутори: **др Надежда Чанак** научни сарадник,
Љубомир Фитљиковић, урбаниста планер

КАТЕГОРИЈА 8. ПУБЛИКАЦИЈЕ
ДРУГА НАГРАДА
Књига „МИХОЉСКО ЛЕТО СТАРОГ БЕОГРАДА“
Аутор: **мр Милица Јакшић**, дипл.инж.арх.

10. САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2001.

КАТЕГОРИЈА 1. ДЕСЕТ ГОДИНА ПОСЛЕ
ПРИЗНАЊЕ
АФИРМАЦИЈА ИДЕНТИТЕТА ГРАДА
Аутори: **Јованка Ђорђевић-Цигановић**, дипл.
инж.арх. и **Вера Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.
арх.

КАТЕГОРИЈА 2. НОВИ ХОРИЗОНТИ
НАГРАДА
КОНЦЕПТ УРБАНОГ МАРКЕТИНГА И
САРАДЊЕ СА ЈАВНОШЋУ ЗА НОВИ
ГЕНЕРАЛНИ УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН
БЕОГРАДА 2021.
Аутори: проф **др Миодраг Ралевић**, дипл.инж.
арх, **мр Константин Костић**, дипл.инж.арх, **Весна
Томић**, дипл.инж.арх. и **Дејан Петровић**, дипл.
инж.арх.

12. САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2003.

КАТЕГОРИЈА 1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ
СРЕДИНЕ И УРБАНИ РАЗВОЈ
ПРВА НАГРАДА
ПРОЈЕКАТ ЗЕЛЕНА РЕГУЛАТИВА БЕОГРАДА
Аутори: руководиоца пројекта: **Љиљана Бајц**,
дипл.инж.пејз.арх.
Руководилац стручног тима: проф **др Јасминка
Цвејић**, дипл.инж.пејз.арх.
Чланови тима: **Биљана Гламочић**, дипл.инж.пејз.
арх. и **Валентина Стерђевић**, дипл.пр.планер

КАТЕГОРИЈА 5. ПЛАНОВИ РЕГУЛАЦИЈЕ
ПРВА НАГРАДА
ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ СТАРОГ ЈЕЗГРА
ЗЕМУНА
Аутор плана: **мр Милица Грозданић**, дипл.инж.
арх.

КАТЕГОРИЈА 7. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ
ПРВА НАГРАДА
ПРОСТОРНО-ПРОГРАМСКА АНАЛИЗА
ПОДРУЧЈА УЗ САОБРАЋАЈНИЦУ ОД
ДОБАНОВАЦА ДО БУБАЊ ПОТОКА
Руководилац израде: **Весна Томић**, дипл.инж.
арх.
Ужи тим: **Сања Ђорђевић**, дипл.инж.арх,
мр Лидија Јовановић, дипл.инж.арх, **Емил
Димитров**, дипл.инж.арх, **Марија Миловановић**,
дипл.инж.арх, **Весна Милојковић**, дипл.инж.арх,
мр Аница Теофиловић, дипл.инж.пејз.арх.
Главни консултанти за синтезу: **Гордана
Марковић**, дипл.инж.арх. и **др Дарко Радовић**,
дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 7. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ
ДРУГА НАГРАДА
ПРОГРАМСКИ ОКВИР СОЦИЈАЛНОГ
СТАНОВАЊА У БЕОГРАДУ
Аутори: проф. **др Владимир Мацура**, дипл.
инж.арх, **Злата Вуксановић**, дипл.инж.арх, **Ана
Марија Ковенц-Вујић**, дипл.инж.арх. и **Марија
Миловановић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 8. ПУБЛИКАЦИЈЕ
ТРЕЋА НАГРАДА
Књига „УРБАНИСТИЧКИ ПАРАМЕТРИ И
СТАНДАРДИ СТАНОВАЊА У БЕОГРАДУ“
Аутор: **мр Драгана Минић Шинжар**, дипл.инж.
арх.

13. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Бања Лука, 2004.

КАТЕГОРИЈА 1. ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ
ПРВА НАГРАДА
РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН
АДМИНИСТРАТИВНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА
БЕОГРАДА,

Руководилац израде плана: **мр Александар Вучићевић**, дипл.пр.планер,
Ужи синтезни тим: **мр Александар Вучићевић**,
дипл.пр.планер, проф. **др Борислав Стојков**,
дипл.инж.арх, **др Вероника Вујошевић**, дипл.
ек, проф. **др Дејан Ђорђевић**, дипл.пр.планер и
Андра Додић, дипл.инж.арх. Секретар пројекта:
Александра Ђумић, дипл.пр.планер

КАТЕГОРИЈА 2. ГЕНЕРАЛНИ ПЛАНОВИ И ПЛАНОВИ ОПШТЕГ УРЕЂЕЊА ПРВА НАГРАДА

ГЕНЕРАЛНИ ПЛАН БЕОГРАДА 2021.

Аутори: проф. **др Владимир Маџура**, дипл.инж.
арх, руководилац тима, **мр Миодраг Ференчак**,
дипл.инж.арх, одговорни урбаниста; **Јованка
Ђорђевић-Џигановић**, дипл.инж.арх, **Вера
Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.арх, главни
урбанисти; **Душан Милановић**, дипл.инж.саоб,
главни планер саоб; **Радмила Грубишић**, дипл.
инж.арх, **Драгана Аћимовић**, дипл.инж.арх;
Весна Томић, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 3. ПЛАНОВИ РЕГУЛАЦИЈЕ ДРУГА НАГРАДА

ПРОГРАМ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКОГ
ПЛАНА ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ КОСАНЧИЋЕВ
ВЕНАЦ,

Аутори: **Вера Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.арх.
и **Јованка Ђорђевић Џигановић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 3. ПЛАНОВИ РЕГУЛАЦИЈЕ ПРИЗНАЊЕ

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ДЕЛА
ЦЕНТРАЛНЕ ЗОНЕ ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ 11
БЛОКОВА ИЗМЕЂУ УЛИЦА ФРАНЦУСКЕ, БУРЕ
ЂАКОВИЋА, КНЕЖОПОЉСКЕ И ГРАНИЦЕ
ДЕЛА ЛУЧКОГ ПРИВРЕДНОГ ПОДРУЧЈА
ОПШТИНЕ СТАРИ ГРАД

Аутори: проф. **Бранислав Стојановић**, дипл.инж.
арх. и **Зорица Ромић Алавантић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 6. ИСТРАЖИВАЊА, СТУДИЈЕ ТРЕЋА НАГРАДА

ИНФОРМАЦИОНА ОСНОВА ЗА КОРИДОР
ПРВЕ ЛИНИЈЕ ЛАКОГ ШИНСКОГ СИСТЕМА
Аутори: **Душан Милановић**, дипл.инж.саоб. и
Даница Муниџаба, дипл.инж.саоб.

14. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2005.

У оквиру теметског дела „АКТУЕЛНЕ ПРОДУКЦИЈЕ“

КАТЕГОРИЈА А 03. РЕГУЛАЦИОНИ И ДЕТАЉНИ ПЛАНОВИ

ПРВА НАГРАДА

ПЛАН ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ МРЕЖЕ
ОСНОВНИХ ШКОЛА НА ПРОСТОРУ
ГЕНЕРАЛНОГ ПЛАНА СА ФАЗНО
ОРГАНИЗОВАНИМ ПЛАНОВИМА ДЕТАЉНЕ
РЕГУЛАЦИЈЕ

Руководиоци: **Ђина Врзић**, дипл.инж.арх. и **Емил
Димитров**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА А 03. РЕГУЛАЦИОНИ И ДЕТАЉНИ ПЛАНОВИ

РАВНОПРАВНА ТРЕЋА НАГРАДА ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ДЕЛА ЦЕНТРАЛНЕ ЗОНЕ ПРОСТОРНА ЦЕЛИНА ПОДРУЧЈА АУТОКОМАНДЕ-ОПШТИНА ВОЖДОВАЦ

Руководилац: **Марина Божић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА А 04. УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКТИ ПРВА НАГРАДА

УРБАНИСТИЧКИ ПРОЈЕКАТ ЗА
РЕКОНСТРУКЦИЈУ И ДОГРАДЊУ КОМПЛЕКСА
СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНОГ ЦЕНТРА
ТАШМАЈДАН

Руководилац: **мр Милица Грозданић**, дипл.инж.
арх.

КАТЕГОРИЈА А 06. СТУДИЈЕ И ИСТРАЖИВАЊА РАВНОПРАВНА ДРУГА НАГРАДА

ЦЕЛОВОИТО САГЛЕДАВАЊЕ ПОТЕЗА
ДУЖ УЛИЦЕ ЈУРИЈА ГАГАРИНА У НОВОМ
БЕОГРАДУ

Руководиоци: **Мирјана Пауновић**, дипл.инж.арх.
и **Злата Вуксановић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА А 06. СТУДИЈЕ И ИСТРАЖИВАЊА РАВНОПРАВНА ДРУГА НАГРАДА

ИСТРАЖИВАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛНИХ
ЛОКАЦИЈА ЗА ИЗГРАДЊУ СТАМБЕНО-
ПОСЛОВНОГ ОБЈЕКТА НА ТЕРИТОРИЈИ
ОПШТИНЕ НОВИ БЕОГРАД

Руководиоци: **Весна Мартиновић**, дипл.инж.арх.
и **Весна Милојковић**, дипл.инж.арх.

У оквиру теметског дела „РЕТРОСПЕКТИВА ПЛАНЕРСКИХ ВИЗИЈА УРБАНИСТА 1955- 2005“

КАТЕГОРИЈА Р05. КОНКУРСИ ПРВА НАГРАДА

ГРАДОВИ, ПЛАНОВИ, ТРГОВИ, 1985-2005.

Аутори: **Вера Ристић-Михаљевић**, дипл.инж.
арх. и **Јованка Ђорђевић-Џигановић**, дипл.инж.
арх.

16. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2007.

КАТЕГОРИЈА 2. ГЕНЕРАЛНИ ПЛАНОВИ, ПЛАНОВИ ОПШТЕГ УРЕЂЕЊА И ПЛАНОВИ ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

ДРУГА НАГРАДА

ПЛАН ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ МРЕЖЕ
ВАТРОГАСНИХ СТАНИЦА НА ТЕРИТОРИЈИ
ОБУХВАЋЕНОЈ ГП БЕОГРАДА 2021

Руководиоци: **Драгослав Павловић**, дипл.
пр.пл, **Божидар Бојовић**, дипл.пр.пл. и **Мирјана
Недељковић**, дипл.пр.пл.

КАТЕГОРИЈА 6. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ДРУГА НАГРАДА

СТУДИЈА БЕОГРАДСКОГ ПРИОБАЉА - ПРВА
ФАЗА

Руководилац: **Александра Тилингер**, дипл.инж.
арх.

КАТЕГОРИЈА 6. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ПРИЗНАЊЕ

ИСТРАЖИВАЊЕ УРБАНЕ РЕХАБИЛИТАЦИЈЕ
И КРЕАТИВНОГ СЕКТОРА БАРСЕЛОНЕ 1980-
2007 (изложба урбанистичке радионице)
мр Жаклина Глигоријевић, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 8. ПУБЛИКАЦИЈЕ ПРИЗНАЊЕ

„БЕЗБЕДНИЈА МЕСТА - СИСТЕМ ПЛАНИРАЊА
И ПРЕВЕНТИВА КРИМИНАЛА“

Уредник: **мр Марта Вукотић Лазар**, дипл.ист.
уметности
Приређивач: **Наташа Даниловић-Христић**, дипл.
инж.арх.

17. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Бјељина, 2008.

КАТЕГОРИЈА 3. ПЛАНОВИ РЕГУЛАЦИЈЕ ПРВА НАГРАДА

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ПРОСТОРНО
КУЛТУРНО ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ ТОПЧИДЕР
Руководиоци: **Јелена Јовић**, дипл.инж.арх. и
Весна Владисављевић, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 6. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ТРЕЋА НАГРАДА СТУДИЈА „ОРГАНИЗАЦИЈА И ФИНАНСИРАЊЕ ГРАДА БЕОГРАДА“

Руководиоци: **мр Жаклина Глигоријевић**, дипл.
инж.арх. и **Дарко Савић**, дипл.економиста

КАТЕГОРИЈА 7. ПРИМЕНА ИНФОРМАТИЧКИХ ТЕХНОЛОГИЈА

ПРВА НАГРАДА

ГИС БИОТОПА БЕОГРАДА

Руководилац: **мр Аница Теофиловић**, дипл.инж.
пејз.арх.

КАТЕГОРИЈА 7. ПРИМЕНА ИНФОРМАТИЧКИХ ТЕХНОЛОГИЈА

ТРЕЋА НАГРАДА

ПРОГРАМ АКТИВНОСТИ ЗА ИЗРАДУ
УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА ПРИМАРНЕ
САОБРАЋАЈНЕ МРЕЖЕ НА ТЕРИТОРИЈИ
ГЕНЕРАЛНОГ ПЛАНА БЕОГРАДА 2021.

Руководилац: **Душан Милановић**, дипл.инж.
саоб.

КАТЕГОРИЈА 8. ПУБЛИКАЦИЈЕ ДРУГА НАГРАДА

„СИГУРНИЈИ ЈАВНИ ПРОСТОРИ - СТУДИЈА О
БЕЗБЕДНОСТИ ЈАВНИХ ГРАДСКИХ ПРОСТОРА
У БЕОГРАДУ“

Уредник: **мр Наташа Даниловић-Христић**, дипл.
инж.арх.

18. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2009.

КАТЕГОРИЈА 6. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ УРБАНИЗМА

ТРЕЋА НАГРАДА

СТУДИЈА СОЦИЈАЛНОГ СТАНОВАЊА

Руководилац: **Марија Лалошевић**, дипл.инж.арх.
Синтезни тим: **Марија Лалошевић**, дипл.инж.
арх, **мр Жаклина Глигоријевић**, дипл.инж.арх,
Дарко Савић, дипл.економиста, **Ђорђе Мојовић**,
дипл.инж.арх, **Маја Јокловић Поткоњак**, дипл.

инж.арх. и **Радмила Марковић**, дипл.социолог

19. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Шабац, 2010.

КАТЕГОРИЈА 7. ИСТРАЖИВАЊА ИЗ ОБЛАСТИ УРБАНИЗМА

ДРУГА НАГРАДА

СТУДИЈА ЈАВНИХ ПРОСТОРА БЕОГРАДА ЗА ПОТРЕБЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА, I ФАЗА: АНАЛИЗА ЈАВНИХ ПРОСТОРА СТАРОГ ГРАДА

Руководилац: **Вера Михаљевић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 9. ПРИМЕНА ИНФОРМАТИЧКИХ ТЕХНОЛОГИЈА

ПРВА НАГРАДА

БЕОГРАДСКИ УРБАНИСТИЧКИ ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ

Руководиоци: **Миломир Митровић**, инж.геод. и **Душан Милановић**, дипл.инж.саоб.

20. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2011.

КАТЕГОРИЈА 6. КОНКУРСИ

ПРИЗНАЊЕ

КОНКУРС БЕТОН ХАЛА ЦЕНТАР

Урбанистички завод Београда, ЈУП

КАТЕГОРИЈА 7. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ УРБАНИЗМА

ТРЕЋА НАГРАДА

СТУДИЈА ВИСОКИХ ОБЈЕКТА БЕОГРАДА

Руководиоци: **Јованка Ђорђевић-Цигановић**, дипл.инж.арх. и **Вера Михаљевић**, дипл.инж.арх.

22. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2013.

КАТЕГОРИЈА 4. ПЛАНОВИ ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

ПРВА НАГРАДА

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ДЕЛА ПОДРУЧЈА АДА ХУЈЕ (ЗОНА А), ГРАДСКЕ ОПШТИНЕ СТАРИ ГРАД И ПАЛИЛУЛА

Руководилац: **Марија Миловановић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 7. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА

ДРУГА НАГРАДА

СТУДИЈА ПРИРОДНОГ ЈЕЗГРА БЕОГРАДА

Руководиоци: **мр Жаклина Глигоријевић**, дипл.инж.арх. и **др Владимир Мацура**, дипл.инж.арх. Синтезни тим: **Марија Лалошевић**, дипл.инж.арх, **Дарко Савић**, дипл. економиста и **Владимир Радуловић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 8. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КРОЗ СТУДИЈЕ И ПЛАНОВЕ

ПРВА НАГРАДА

АНАЛИЗА ЛОКАЦИЈА ЗА ИЗГРАДЊУ РЕЦИКЛАЖНИХ ЦЕНТАРА - ДВОРИШТА

Руководилац: **Олгица Гвоздић**, дипл.инж.шум. Синтезни тим: **Олгица Гвоздић**, дипл.инж.шум. и **Милица Јоксић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 10. ПУБЛИКАЦИЈЕ

ТРЕЋА НАГРАДА

Књига „УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ БЕОГРАДА И ОЧУВАЊЕ БИОДИВЕРЗИТЕТА“

Аутор: **мр Аница Теофиловић**, дипл.инж.пејз.арх.

КАТЕГОРИЈА 10. ПУБЛИКАЦИЈЕ

ТРЕЋА НАГРАДА

Књига „БЕЗБЕДНОСТ УРБАНИХ ПРОСТОРА“

Аутор: **др Наташа Даниловић Христић**, дипл.инж.арх.

23. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Београд, 2014.

ВЕЛИКО ПРИЗНАЊЕ

„БЕОГРАД НА ВОДИ“ као свеукупни пројекат и пројекат на националној и европској сцени

Урбанистички завод Београда, ЈУП

КАТЕГОРИЈА 1. ПРОСТОРНИ ПЛАНОВИ

ПРВА НАГРАДА

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ УРЕЂЕЊА ДЕЛА ПРИОБАЉА ГРАДА БЕОГРАДА - ПОДРУЧЈЕ ПРИОБАЉА РЕКЕ САВЕ ЗА ПРОЈЕКАТ „БЕОГРАД НА ВОДИ“

Руководиоци: **мр Александар Вучићевић**, дипл.пр.планер и **Милица Јоксић**, дипл.инж.арх.

Синтезни тим: **мр Александар Вучићевић**, дипл.пр.планер, **др Небојша Стефановић**, дипл.пр.планер, **Милица Јоксић**, дипл.инж.арх, **Бошко Вујић**, дипл.инж.маш. и **Предраг Крстић**, дипл.инж.саоб.

КАТЕГОРИЈА 7. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА

ДРУГА НАГРАДА

САОБРАЋАЈНА АНАЛИЗА УТИЦАЈА АТРАКЦИЈЕ И ПРОДУКЦИЈЕ САДРЖАЈА „БЕОГРАД НА ВОДИ“ НА САОБРАЋАЈНУ МРЕЖУ У ОКРУЖЕЊУ САВСКОГ АМФИТЕАТРА НА ДЕСНОЈ ОБАЛИ САВЕ ОД МОСТА „ГАЗЕЛА“ ДО БРАНКОВОГ МОСТА СА АНЕКСОМ

САОБРАЋАЈНЕ АНАЛИЗЕ

Руководиоци: **Предраг Крстић**, дипл.инж.саоб. и **Душан Милановић**, дипл.инж.саоб.

24. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2015.

КАТЕГОРИЈА 3. ГЕНЕРАЛНИ УРБАНИСТИЧКИ ПЛАНОВИ

ДРУГА НАГРАДА

ГЕНЕРАЛНИ УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН БЕОГРАДА 2021

Руководилац: **Милица Јоксић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 5. ПЛАНОВИ ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

ТРЕЋА НАГРАДА

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ДЕЛА НАСЕЉА БАТАЈНИЦА - НАСЕЉЕ „ШАНГАЈ“ ОПШТИНА ЗЕМУН

Руководиоци: **Милица Андрејић**, дипл.инж.арх. и **Весна Теофиловић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 8. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА

ПРВА НАГРАДА

УРБАНИСТИЧКА АНАЛИЗА МОГУЋНОСТИ ИЗГРАДЊЕ НОВОГ ТОРЊА КОНТРОЛЕ ЛЕТЕЊА АЕРОДРОМА „НИКОЛА ТЕСЛА“

Руководиоци: **Марија Лалошевић**, дипл.инж.арх. и **Вера Михаљевић**, дипл.инж.арх.

25. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Сремска Митровица, 2016.

КАТЕГОРИЈА 8. ИСТРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ ИЗ ОБЛАСТИ ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА

ПРВА НАГРАДА

„ПРИРУЧНИК ЗА ОТВОРЕНЕ ЈАВНЕ ПРОСТОРЕ – ГРАД БЕОГРАД“

Руководиоци: **Марија Лалошевић**, дипл.инж.арх. и **др Жаклина Глигоријевић**, дипл.инж.арх.

26. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА, Ниш, 2017.

ВЕЛИКА НАГРАДА 26. МЕЂУНАРОДНОГ САЛОНА УРБАНИЗМА

Урбанистички завод Београда, ЈУП

КАТЕГОРИЈА 5. ПЛАНОВИ ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

ПРВА НАГРАДА

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ „АДА ЦИГАНЛИЈА“

Руководиоци: **Љиљана Белош**, дипл.инж.арх. и **Драгица Лиљић**, дипл.инж.арх.

КАТЕГОРИЈА 5. ПЛАНОВИ ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ

ТРЕЋА НАГРАДА

ПЛАН ДЕТАЉНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ НАСЕЉА САВСКА И ЈЕЗЕРСКА ТЕРАСА, ОПШТИНА ЧУКАРИЦА

Руководиоци: **Дарија Бањанин**, дипл.инж.арх. и **Весна Исајловић**, дипл.инж.арх.

1948

1958

1968

1978

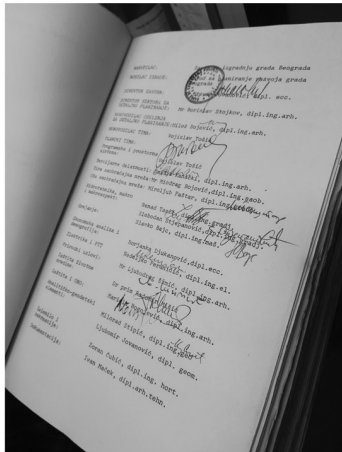

1988

1998

2008

2018

Монографија

70 година Урбанистичког завода
Београда

УРБАНИСТИЧКИ
ЗАВОД БЕОГРАДА

70
1948
2018

Г О Д И Н А
П Л А Н И Р А Њ А

Књига 1 ИСТОРИЈАТ

Уредници и аутори

др Жаклина Глигоријевић,
Ана Граовац

Издавач

Урбанистички завод Београда
Булевар деспота Стефана 56
Београд

За издавача

Директор
мр Весна Тахов

Савет пројекта

мр Миодраг Ференчак,
проф. др Борислав Стојков,
Милица Јоксић

Истраживачки тим

Ана Граовац, Јелена Ђерић

Подршка

Марија Лалошевић, Андреа
Ђорђевић, Весна Теофиловић,
Марија Косовић, Тамара Тахов,
Драган Арбутина, Снежана
Станковић, Љиљана Новаковић,
Диана Радочај, Ненад Радојчић,
Миломир Митровић, Јелена Божовић,
Бојана Јекнић, Михаило Жарић

Дизајн

Андреа Ђорђевић

Лектура

Ксенија Продановић

Прелом

Радош Вуковић

Штампа

Свен доо
Ниш

Тираж

400

ISBN: 978-86-83273-08-9 (ЗБИРКА),
978-86-83273-09-6

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

71/72:005.71(497.11)"1948/2018"
711.4(497.11)"1948/2018"

ГЛИГОРИЈЕВИЋ, Жаклина, 1961-
[Седамдесет година Урбанистичког]

70 година Урбанистичког завода Београда. Књ. 1, Историјат / [аутори Жаклина
Глигоријевић, Ана Граовац]. - Београд : Урбанистички завод
Београда, 2018 (Ниш : Свен). - 119 стр. : илустр. ; 23 x 23 cm

Подаци о ауторкама преузети из колофона. - Тираж 400.

ISBN 978-86-83273-09-6
ISBN 978-86-83273-08-9 (низ)

1. Граовац, Ана, 1975- [аутор]
а) Урбанистички завод Београда - 1948-2018 б) Урбанистичко планирање -
Београд - 1948-2018
COBISS.SR-ID 269883660

